

МУЖ ІДЕЇ І ПРАЦІ

**В 50-ЛІТТЯ ГРОМАДСЬКО-ЖУРНАЛІСТИЧНОЇ
ТА ЦЕРКОВНОЇ ПРАЦІ о. В. КУДРИКА**

1958
diasporiana.org.ua

A MAN OF VISION AND ACTION

**COMMEMORATING REV. W. KUDRYK'S 50 YEARS OF
DEDICATED SERVICE TO THE UKRAINIAN COMMUNITY
IN CANADA AS A JOURNALIST, AUTHOR, LECTURER
AND CLERGYMAN.**

**P u b l i s h e d b y
THE JUBILEE COMMITTEE**

Winnipeg

1 9 5 8

Canada

МУЖ ІДЕЇ І ПРАЦІ

**В 50-ЛІТТЯ ГРОМАДСЬКО-ЖУРНАЛІСТИЧНОЇ
ТА ЦЕРКОВНОЇ ПРАЦІ о. В. КУДРИКА.**

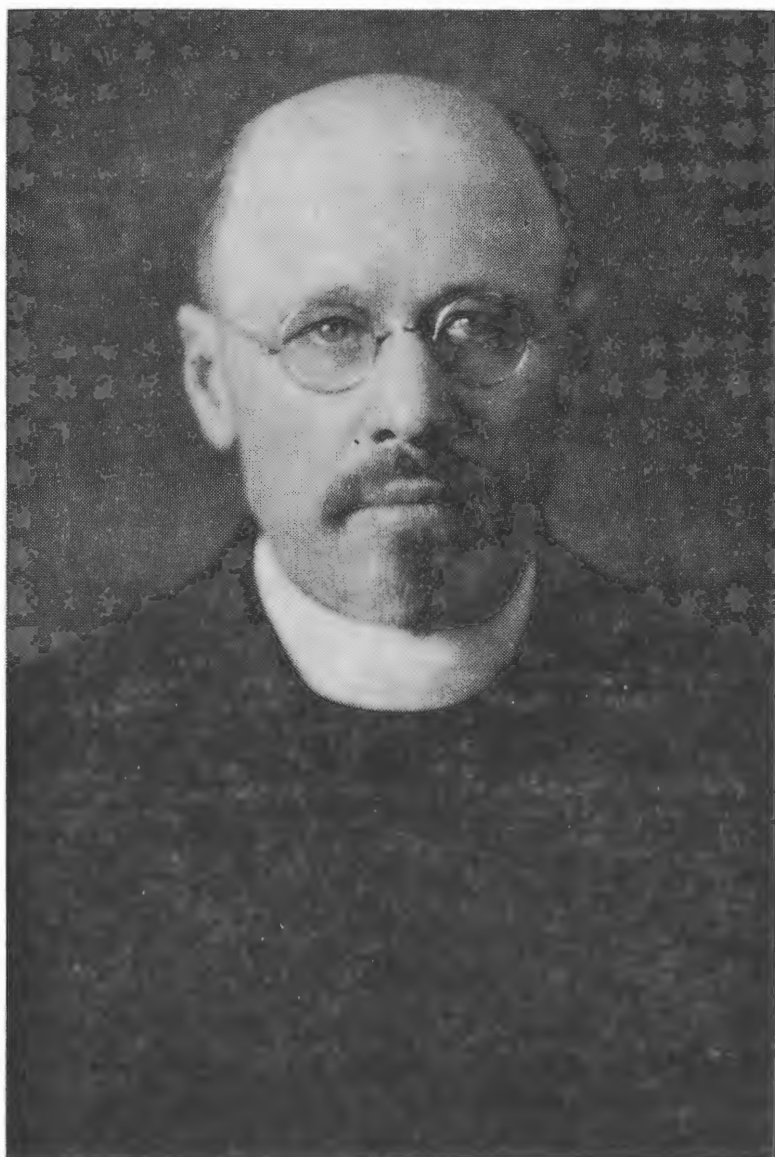
В и д а н н я

ЮВІЛЕЙНОГО КОМІТЕТУ

Вінніпег

1 9 5 8

Канада



Прот. Василь Кудрик.
(В 50-ліття праці 1956 р.)

Прот. Василь Кудрик

(Деякі біографічні дані)

Родився 13-го жовтня, 1880 р., в селі Цеброві, повіт Тернопіль, в Східній Галичині. Освіту здобував в школі в Тернополі.

В січні 1903 р. прибув до Канади, а за ним прибули його родичі і всі поселилися в Толстой, Ман.

До 1910 року частинно працював на фермі і займався дечим іншим, а в 1910 р. став першим редактором "Українського Голосу" і був ним до 1921 року. В 1923 р. став священиком і якийсь час обслуговував громади в Алберті, а від 1924 до 1941 р. обслуговував громади в Саскачевані, а окремо був парохом церкви Зіслання Св. Духа в Саскатуні, Саск.

В 1941 р. приїхав до Вінніпегу, перебрав редагування "Вістника", і виконував працю редактора до кінця серпня, 1954 р.

.

ВСТУПНЕ СЛОВО

В 1955 році сповнилося 50 літ журналістичної і промислово-церковної діяльності, та 75 років життя Високопреподобного о. Протоєрея Василя Кудрика.

Для відзначення цих двох роковин, у Вінніпегу створився був при кінці грудня 1955 року Ювілейний Комітет, який взяв собі за ціль вшанувати заслуженого Ювілята святочним прийняттям в його честь та вручити йому бодай скромний дар від його ближчих приятелів і знайомих на видання друком його праць. До Комітету входили: о. Д-р С. В. Савчук — голова, ред. Іван Г. Сирник — заступник голови, о. Т. Ковалишин — секретар-скарбник, п. Іван Соломон, п. Георгій Маріян і п. Павло Павлюкевич — члени.

Знаючи о. Кудрика як скрайно скромну людину, що ніколи за почеснями, а тимбільше за дарунками та публичними признаннями не побивалася, Комітет рішив не робити наперед публичного проголошення про Ювілей, тільки приватними листами повідомити про свій замір і пляни ближчих співробітників та приятелів Шановного Ювілята, та просити їх до співучасті.

Ювілейне Свято Комітет плянував на другу половину лютого, 1956 року, але скоро показалося, що дату треба відложити на пізніше, бо наспіли домагання від приятелів о. Кудрика по місцях, щоб дати нагоду ширшому загалові причинитися до цього небуденного ювілею. Отже ювілейне святкування було відложено до 1-го квітня, 1956 року, але приготування до нього даліше провадилися потихо, без рекам та розголосу.

Ювілейне Свято, у формі святочної вечері з промовами, відбулося в намічений день, 1-го квітня, 1956, в залі Катебри Пресв. Тройці в Вінніпегу. Опис свята подаємо в цій книжці так, як він появилася в "Українськiм Голосі" з 4-го квітня, 1956.

Крім опису свята, на зміст цієї книжки складаються ювілейні статті, які Комітет отримав ще перед святом, але дав їх до прилюдного відомо аж по святі, оголошуючи їх в "Українськiм Голосі". Подано в цій книжці також витяги з привітальних листів і телеграм, які Комітет отримав, та спис

осіб і установ, які зложили пожертви на “Видавничий фонд праць о. В. Кудрика”. (За порадою многих жертводавців Комітет рішив не оголошувати, хто скільки дав, тільки оприлюднити загальну суму збірки, яка виносила \$4,596.64.)

Для доповнення образу світлої постаті нашого заслуженого ювілята, містимо в цій збірці декілька із його друкованих праць, що показують його світогляд та глибокі моральні принципи.

Ювілейний Комітет цією дорогою висказує щире подяку всім тим, які будь чим причинилися до успішного відсвяткування Ювілею Впреп. о. В. Кудрика, а разом з тим щиро перепрошує як Високодостойного Ювілята, так і ширше наше громадянство, що через різні причини ця Ювілейна Книжка виходить у світ з таким великим опізненням.

Ювілейний Комітет.

УКРАЇНСЬКЕ ГРОМАДЯНСТВО ВШАНОВУЄ ПРАЦЮ ПРОТ. ВАСИЛЯ КУДРИКА

(“Український Голос”, ч. 14, 4-го квітня, 1956)

“Я вважаю, що ви вшановуєте не мене, а вшановуєте працю” говорив у своїй скромності прот. Василь Кудрик, відповідаючи на численні побажання, що були зложені йому усно та у привітах з нагоди 50-ліття його журналістичної і широкої громадсько-церковної діяльності на прийнятті, влаштованім у його честь в залі Катебри Пресв. Тройці у Вінніпегу, в неділю, 1-го квітня ц. р.

Вдячна українська громада Вінніпегу заповнила простору залю Катебри, але вона була лише малесенькою частиною багато більшої української родини, яка напевно хотіла бути присутною на бенкеті того вечора, щоб особисто віддати шану цій людині великої праці, якій вона завдячує так багато. Кілька десятків привітів з усіх кінців Канади, а також присутність громадян з дальших околиць, як Саскатун, Пембін (ЗДА), Давфин, Овкборн й інші свідчили про широкий характер свята, а присутність Митрополита Іларіона й багатьох священиків вказувала, що в особі ювілята злилися гармонійно дві прикмети — прикмети громадського і церковного діяча, і в такому розумінні віддано йому честь. Це підкреслювалося в кожній промові і привіті, і кожний

був свідомий тих двох, а фактично трьох головних властивостей ювілята, враховуючи тут його довголітню журналістичну діяльність.

Першу промову виголосив Митрополит Іларіон, зазначаючи, що лише праця утримує пам'ять людини, й підкреслюючи велику вартість розвідок ювілята про церковні справи.

Деякі фрагменти з життєпису з ширшою оцінкою його багатогранної праці подав о. д-р С. В. Савчук.

По цім слідували привіти: д-ра Мулика-Луцика, редактора “Вістника”, Дост. Михайла Н. Григорчука, генерального правника Манітоби, ред. Івана Сирника від “Українського Голосу”, пані Н. Л. Когуської від централі Союзу Українок Канади, а відтак довша промова Юліяна Стечишина, голови Союзу Українців Самостійників. Голова СУС підкреслив дуже чітко між іншим велику виховну працю ювілята, яка полягала в тому, що в своїх писаннях він дуже часто висував як ідеал до наслідування гідного самостійного господаря в широкому розумінні.

Поміж промовами о. Т. Ковалишин відчитав кільканадцять привітальних телеграм і листів. Решта привітів включено з тими, що були прочи-



Впреосв. Митрополит Іларіон промовляє на Ювілейній Академії на честь о. В. Кудрика.

тані, разом із промовами й іншими матеріялами, що мають відношення до ювілею, будуть видані окремою книжкою.

Ювілятові передано чека на \$4,500.00. Це на видання досі недрукованих праць о. Кудрика, яких у нього є багато. Цю форму дару вибрано тому, бо ювілейний комітет був того свідомий, що ювілят був би цього дару не прийняв для особистого вжитку. При цьому треба додати, що збірка цього дару робилася без розголосу. Вона прийшла як від особистих приятелів ювілята, так й від багатьох установ і тих, що знають ювілята із-за його праці і належно її оцінюють. Треба сподіватися, що цей видавничий фонд збагатиться ще новими датками, бо до ювілейного комітету наспіли листи з про-

ханням не замикати збірки з огляду на те, що з причини завіяних снігами доріг не всюди була можливість причинитися до дару.

Крім згаданого вже п. Ю. Стечишина були присутні в Саскатуну: Іван Д. Стратійчук, генеральний секретар СУС, та Н. Лабюк, ректор Інституту П. Могили і генеральний провідник СУМК. З Овкборн був адв. Н. І. Мандзюк, провінційальний голова ТУС, та д-р Михайло Потоцький з Давфіну, заступник голови.

Господарем ювілейного вечора був посол Іван Соломон. Ірина Батицька чудово відіграла два скрипкові соля при акомпаніменті панни Милдред Галанчук. Одна з українських мелодій, це аранжовка ювілята. Мужеський хор під проводом Володимира Боноса відспівав три пісні.

ПРОТ. ВАСИЛЬ КУДРИК

Промова **о. С. В. Савчука** на ювілейнім святі 1-го квітня 1956.

Цього вечора ми зійшлися до залі Катедри Пресв. Тройці, щоб вшанувати Впреп. о. Прот. В. Кудрика з нагоди його подвійного ювілею, — 75-их роковин уродження і 50-их роковин журналістичної та громадсько-церковної праці.

Хоч це ювілейне свято, в формі святочної вечери, відбувається тільки в Вінніпегу, то на ділі до вшанування о. В. Кудрика причинилася ціла Канада. Помимо того, що підготовка до ювілею провадилася розмірно короткий час, а щоби́льше — без розголошу, то на листовний заклик Ювілейного Комітету відозвалось понад дві тисячі осіб, не враховуючи поважного числа церковних громад та світських організацій, які прислали свої привіти та пожертви на видавничий фонд праць о. Кудрика. Що ювілей о. Кудрика має дійсно всеканадійський характер, про це свідчить хоч би той факт, що привіти й пожертви наспіли з о́коло 200 місцевостей, — від Монтреалу на сході аж до Ванкуверу на заході.

Такий масовий та спонтанний відгук найкраще показує, що український православний загаль про о. Кудрика думає та як його заслуги оцінює.

Мимоволі насувається питання: чим саме о. Кудрик здобув собі таку прихильність і пошану серед нашого

загалу в Канаді?

Ширший український загаль знає о. Кудрика з його писань, які на протязі довгих років появлялися на сторінках “Українського Голосу” та “Вістника”, а від якогось часу також окремими книжковими виданнями. Скільки о. Кудрик за час свого життя написав, цього, я певний, він самий не знає. Його книжкові праці вийшли під назвами: “Чужа рука”, “Життя Йосафата Кунцевича”, “Історичні матеріали до справ унії”, “Маловідоме з історії уніятської церкви” (вийшло три томи й пригтовляється до друку четвертий) та ін. Але все це лише маленька частинка того всього, що він за час своєї журналістичної праці написав. Багато більше його писань міститься в числах “Українського Голосу” та “Вістника”. Вистане згадати, що самого “Вістника” дотепер вийшло понад тисячу чисел і ледве чи є таке число, в якому не було б чогось із писань о. Кудрика.

Та популярність о. Кудрика, як журналіста, не залежить від того, скільки він написав, але що і про що він писав. Коли говорити про зміст його писань, то треба сказати, що він такий різнорідний, як життя людське є різноманітне. Його цікавлять всі прояви людського життя і тому в його писаннях ми бачимо й історика, і моралі-



Промовляє о. Д-р С. В. Савчук.

Сидять (зліва направо) о. Прот. Д. Ф. Стратійчук, принціпал Колегії Св. Андрея в Вінніпегу, добродійка Ольга Савчук, пані Бачинська, Спікер Н. В. Бачинський, Ювілат о. В. Кудрик, адвокат І. Соломон (тепер суддя), Впреосв. Митрополит Іларіон.

ста, і практичного філософа, і полеміста, і сатирика, і учителя-вихователя, і звичайного громадянина. Коли ж додати, що Бог нагородив о. Кудрика рідким талантом висловлюватися та обговорювати навіть найтяжчі питання чи справи звичайною і для пересічного читача зрозумілою мовою, а до того, що він завжди пише на практичні, актуальні теми, то тут знайдемо головну причину його популярності.

Всі писання о. Кудрика мають моральний, виховний підклад. Прот. Кудрик це вроджений і невтомний лицар-хрестоносець, по англійськи "крусейдер", який постійно бореться проти темних сил, що загрожують життю єдиницям і цілому народові, та які зокрема нанесли і далше наносять велику шкоду українському народові. Ці сили це — темнота, байдужність, скупість, лінивість, пицтво, брак національної гордості, духове наймитівство, які діють як на національному, так і на церковно-релігійному відтинку українського життя. І о. Кудрик голо-сом пророка бореться проти них за весь час своєї журналістичної та громадсько-церковної діяльності.

Писання о. Кудрика докладно віддзеркалюють його власний характер. Є в нього одна риса характеру, яка на перший погляд може видаватися парадоксом, — він одночасно консерватист і поступовець. Як це погодити? Консерватизм о. Кудрика, це не заскорузлість, не мертвечина, як цей термін звичайно розуміється. Консерватизм о. Кудрика полягає в тому, що

він глибоко цінить українські культурні здобутки, що дійсно мають релігійну, моральну та національну вартість. Але разом з тим він є проти мертвої обрядовщини, проти мертвої букви закону. Він числиться з вимогами та змінами обставинами життя й уважає, що є багато такого, що хоч воно було корисне та відповідало потребам 15-го чи 16-го століття, то це ще не значить, що воно також відповідає нинішнім часам, і тому не можна його придержуватися тільки тому, що воно має за собою "історичне" чи "традиційне" минуле. Наприклад, українські національні строї мають велике значення, але це не значить, що ми мусимо обов'язково носити вишивані сорочки та вдягати козацькі шаравари.

Прот. Кудрик є великий любитель народнього й церковного співу і, мабуть, нема між нами нефахового музика чи диригента, що на таких співі розумівся б більше, як він. Але це відноситься до звичайного співу, не до хорального. Хоральний спів, головню модерної композиції, це, по думці о. Кудрика, для попису, для концертів та вистав. Такий спів має своє місце, але він не може заступити звичайного гуртового співу, церковного чи народнього, в один чи два голоси, де співають не для попису, але для власного задоволення, для виявлення своїх почувань. Як може людина виявити, а разом з тим заспокоїти свої почування, слухаючи тільки пасивно концертного, хорального співу? Для цього треба самому співати,

й тому по думці о. Кудрика на Богослуженнях повинна співати ціла церква, не тільки церковний хор. Такий загальний спів у церкві — це спільна молитва, яка об'єднує молящих більше, ніж спів хору.

о. Кудрик любить людей і любить з ними говорити. Бог дав йому такий талант, що він з кожним може і має про що говорити, і з старшим, і молодшим, і з дитиною. Навіть серед найбільшого зайняття він все знайде час на розмову з тими, що його відвідують. Але це ніколи не є розмова тільки для розмови, для пустомельства. Його розмови завжди змістовні, завжди обчислені для того, щоб з них була якась користь. Це головне треба сказати про його розмови з молоддю, якою о. Кудрик завжди інтересувався, кладучи великий натиск на потребу доброго виховання молодшого покоління. Під цим оглядом о. Кудрик виступає як дійсно великий учитель.

Ще така цікава риса його характеру: він великий любитель цвітів. Де б він не жив, у нього все мусів бути бодай малесенький городець з квітами, а в хаті бодай кілька вазонків. Але все це обов'язково "українські" квіти та зілля: васильки, купчаки, чорнобривці, шальвія, барвінок...

У своїм приватнім житті о. Кудрик — дійсний аскет. Для нього не мають значення ні особисті вигоди, ні виставність, ні розривки для самих тільки розривок. Він завжди жив скромно, не догджував собі і ніколи не за-

хоплювався матеріальним добробутом. Найбільшим його щастям і розрадою, — це писання, а також — добра книжка. Можна сміло сказати, що ніхто не має такої добірної бібліотеки, з такими рідкісними книжками, яку має він. Треба також сказати, що не одну книжку він купив ціною обіду або вечері. Бо один день можна перебути і без обіду чи вечері, але коли доброї книжки не купиш нині, то завтра її вже може не бути.

Щоб зробити докладну оцінку його заслуг, та визначити йому належне місце серед будівничих українського життя в Канаді, треба було б перевести докладну студію всіх його писань та зробити докладну аналізу його світогляду. Цього тепер неможливо зробити, хоч би тому, що ми всі живемо надто близько до нього та що ще не всі його писання були опубліковані. Особа о. Кудрика подібна до великого, олійними фарбами намальованого образу. Оглядаючи такий образ зблизька, ви не бачите його в цілій повноті, а тільки окремі його частини. Щоб побачити цілий образ та схопити в цілості його гармонійність, красу і зміст, треба відійти від нього на певну віддал.

Так само й особу о. Кудрика, — і як журналіста, і як учителя-мораліста, і як церковно-громадського діяча, — можна буде побачити й зрозуміти в повній його величчї тільки з віддалі, з перспективи довшого протягу часу.

Прот. С. В. Савчук.

ТОЙ ЩО ПРОВАДИВ ДО ВЕРШИН

(Редакційна стаття в "Українським Голосі".)

Священик Василь Кудрик, якого українське громадянство, що ідентифікує себе з Союзом Українців Самостійників та Українською Православною Церквою в Канаді, вшанувало минулого тижня, належить до малого вже гуртка наших піонерів, які мали величезний вплив на формування історії канадійських українців. Ряди цих піонерів рідшають з кожним роком, і особа прот. Кудрика, як одного з останніх могиканів, що закладали підвалини під наше громадсько-культурне і церковне життя, виступає в чіткішому рельєфі на тлі пройдених п'ятдесятки років, на яких, наче коралі на шнурочку, нанизані великі події, що позначували шлях наших людей в цій країні.

Але якби навіть прот. Кудрик мав ще багато своїх сучасників і товаришів по праці, що так барвисто і густо встелила його життєвий шлях, то й тоді він визначався б серед свого невеликого гуртка, як велика індивідуальність і прямо людський унікум. Бо таланти його такі різноманітні, а засяг його світоглядних горизонтів такі широкі, що він охоплює майже всі прошарки людського життя, індивідуального і збірного, в усіх його кольорах, відтінках і розмірах. Його ерудиція, здобута у твердій школі життя і широкою начитаністю та шляхетна місія піднести свій нарід на вищий щабель розвитку склалися на ідеальний тип народного працівника, так дуже потрібного в безпросвітній ері, що панувала на закруті цього століття.



Вертаючись думками у ті часи, було б трудно встановити, хто з-поміж тих піонерів духового відродження, до яких ідейно і в ближчому колі належали Арсенич, Ферлей, Кудрик, а згодом Мирослав Стечишин і о. С. В. Савчук, був між ними у проводі. Треба радше думати, що амбіція проводу задля слави, що могла бути їхньою, нікому на думку не приходила. Перед ними стояв праліс масової несвідомості й громадської порожнечі, і вони взялися той праліс прочищувати для позиточних плодів та виполювати бур'яни чужого месіанізму, що намагався заглушити і цілковито

загамувати духовий ріст канадійських українців. Серед тих прочищувачів пралісу ясніє постать молодого інтелігента, інтелігента-ідеаліста, але такого, що зумів поєднати свій ідеалізм з суворим реалізмом і практичністю життя. Як ідеаліст, він бачив ясну візію на вершинах, що служили йому маяком до призначеної цілі, але як реаліст, він також знав, що шлях до тих вершин, на які він хотів вивести свій нарід, веде дорогою самовідречення і самозабуття в безнастанній праці для народу.

І 1910 року ми бачимо його на пості першого редактора "Українського Голосу", зі сторінок якого голос його науки розносився до гомстедів наших поселенців, темно-червоних будок секціонів та робітників по містах, ворущачи в їх серцях щось давно забуте, а рівночасно щось



Промовляє І. Г. Сирник, редактор "Українського Голосу".

Сидять зліва направо: пані Бачинська, Достойний Н. В. Бачинський, Спікер Манітобської Легіслатури; Ювілят — о. В. Кудрик, адвокат Іван Соломон, заступник Спікера (тепер суддя).

близьке і підсвідомо дороге. Не минуло багато часу і серед маси нашої іміграції позникали галіціяни, австріяки, русини і руснаки, а на їх місці появилася нова раса людей, що з піднятим чолом називала себе українцями.

Національне усвідомлення, освіта і будова як індивідуального, так і громадсько-культурного життя власними силами стали моттом нової життєвої філософії, яку ре-

дактор Кудрик, бувши тоді ще світською людиною, проповідував між нашим народом.

“Великою силою, — писав він у першій редакційній статті, — виємігрували ми за море, і тепер інші тутешні народи починають звертати щораз більшу увагу на нас, і хотяй з погордою дивляться, однак бачучи так велике число кожний мав би охоту мати нас своєю прищипкою. Та ми повинні шанувати людську гідність і не бути рабами інших народів... Та щоб ми могли обстоювати за собою, ми мусимо вчитись, вчитись і ще раз вчитись. Встид і сором бути нам непросвіченими, бо лише просвіта поставить нас на ноги, лише просвітою дібемося добра... а темнота поробить нас каліками, рабами та наймитами інших народів”, а далі:

“Ми віримо, що можна опертись на народній силі і лише своїми власними силами зможемо поліпшити своє життя-буття, а ніколи ласкою ані жебраниною”.

Цей заклик до освіти і віра у свої власні сили заставили наших поселенців засновувати власними засобами виховні інститути і до них, наче бджоли до вуликів, полинула наша молодь із фармів і, запалившись іскрою рідного месіянзму, понесла його до всіх закутин нашого поселення, розсіваючи ідеї здорового громадсько-культурного росту, яким редактор Кудрик давав форму і зміст. Цим справам служило його талановите перо, і воно було сильною зброєю, перед якою таяла несвідомість, а на місце дикого пралісу заяснився лан громадських здобутків.

А далі в хронологічному порядку приходить його не оцінений вклад у той великий релігійно-церковний ренесанс, у висліді якого повстала в Канаді Українська Греко-Православна Церква. Це теж був практичний вияв філософії опертя на власні сили, бо де власна сила, там і власний розум, там і власна контроля, власний провід і праця для власного народу. То не буде забагато сказати, що писання цього першого редактора “Українського Голосу” приготували ґрунт, на якому ідея історичної церкви українського народу запустила коріння і полонила до себе українців, які майже в цілому вийшли із західних земель України. Як глибоко він вірив у слушність цієї справи, можна знати по тім, що він прийняв служіння в тій Церкві і працював для неї і як священник, і як редактор її органу. Але попри це треба згадати, що він ніколи не замикав себе

від світу, ніколи не втікав від громадського життя, бо для нього організм народу складається із багатьох клітин, кожна з яких мусить виконувати свою функцію, щоб цілий організм був здоровий. Церква для нього, це — громадська справа, це — народна справа. Священик Кудрик, як ми його відтепер будемо тут називати, є одним з найкращих оборонців ідеології Української Православної Церкви.

Ця коротенька згадка й оцінка його діяльності не дає повного образу особи ювілята, якого українське громадянство вітає і шанує в 50-ті роковини його праці як піонера редактора, журналіста і громадського та церковного діяча. В особистому житті докраю невибагливий і скромний, наскрізь людяний, безпосередній і симпатичний у відношенні до людей, завжди готовий допомогти своєму ближньому, але в принципових справах суворо безкомпромісовий, священик Кудрик здобув собі пошану усіх тих, що його знають, чи то особисто чи через службу його пера великим справам. Усі вони окладають йому щирі побажання доброго здоров'я і многих літ, бо іншого не можна йому побажати. Якщо це правда, а воно дійсно так, що праця для народу є джерелом душевного задоволення, то ніхто не може сподіватися більшого душевного щастя як він, життя якого є безперервним і довгим ланцюгом відданої і плодотворної праці.

Міряючи своїм зором пройдений шлях 50-ліття, що приносить йому сумішку горя, розчарувань, радості і приємних тихих хвилин, він може повторити за Грінченковим "Хліборобом":

Скільки поту свого я пролив,
Скільки сили я там положив!
Та дарма! бо поорана нива
Нам давала багатії жнива:
Я не дурно невтомно робив.

МОЄ ЗНАЙОМСТВО З СВЯЩ. В. КУДРИКОМ

Коли о. д-р С. В. Савчук, голова комітету по влаштуванні ювілейного свята в честь свящ. Василя Кудрика з нагоди 50-ліття його громадської і церковної діяльності, запропонував мені написати пару спогадів про ювілянта, я радо погодився, тим більше, що мені було сказано писати коротко. Значить не треба порпатися в річниках, а пиши те, що бачив і пам'ятаєш.

**

Священик Василь Кудрик належить до українців-піонерів в Канаді, тобто він приїхав до Канади багато років перед першою світовою війною, або точніше — в січні 1903 року з села Цеброва, Тернопільського повіту.

Головні заслуги о. В. Кудрика:

Перша іміграція українців в Канаді була в величезній більшості національно несвідома. Через довге національне поневолення України, тих, що називали себе українцями, приїхало до Канади мало. Більше число називали себе русинами. Русини були свідомі своєї національності, тільки не називали себе українцями. Велике число наших імігрантів називало себе галиціанами (не галичанами!). Їх було дуже багато і через це англійці та інші довгий час називали всіх українців "галишенами". Інші наші імігранти називали себе буковинцями, поляками, росіянами та австріяками. Отже, о. Кудрик, як перший ре-

дактор "Українського Голосу" багато писав на тему нашої національної назви. Завдяки тому наші люди зукраїнізувалися. Слідуючі редактори "Українського Голосу" вже не мали цієї проблеми.

Свящ. Кудрик належав до гурту, що створив народовецьке угруповання. Як редактор, він більше як хто причинився до створення цього угруповання. Це народовецьке середовище відіграло велику роль. Воно давало напрям в усіх ділянках українського життя в Канаді. Опісля ця народовецька група оформила себе в Союз Українців Самостійників зі своїми складовими організаціями.

о. В. Кудрик був апостолом ідеології — опиратися тільки на свої власні сили, а ніколи не розраховувати на чужу силу, бо вона завжди непевна.

о. В. Кудрик був перший, що пояснив, які наслідки дала унія з Римом, хто її завів, на що завів, і яка шкода для українців з унії. Власне ці пояснення довели до того, що вже на восьмому році існування "Українського Голосу" в Канаді повстала Українська Православна Церква, яка існувала на Україні від часу князя Володимира Великого.

о. Кудрик був потім довгі роки редактором "Вістника". Там він писав цінні речі. Деякі з них, наприклад, "Квітки при дорозі" ніколи не страять на своїй вартості.

Коли о. Кудрик був світським чоловіком, то клопо-

тався не тільки громадянськими справами, але й церковними. Коли став священником, клопочеться не тільки церковними справами, але і українськими громадянськими справами.

Отже вкоротці я сказав все або майже все, що знаю про о. Кудрика. Мало? Відповідаю: повище подане, це неначе заголовки того, що повинно бути обширно написано. А щоб все те описати, то треба не статтю писати, а написати книжку і то грубу книжку. о. В. Кудрик заслуговує на це. Дай, Боже, щоб це колись було зроблене.

**

З о. Кудриком я запізнався на третім році існування “Українського Голосу”. Це було 10 жовтня 1913 р. В годині 6-ій по полудні того дня я приїхав до Вінніпегу з фарми недалеко Брендону, де я робив у фермера. До Вінніпегу мене викликав п. Д. Янда, що тоді працював у друкарні “Українського Голосу”. Він писав до мене, щоб я приїхав і вчився на друкаря в “Українським Голосі”. Отже я приїхав в 6 годині, а десь зараз по 7 годині я став до праці. Ще того самого вечора я запізнався з о. Кудриком. А що він знав і тодішню “друкарську штуку”, то саме він був моїм першим учителем друкарського мистецтва.

Опісля я бачив о. Кудрика щодня. В короткім часі ми сприятелювалися. Це було легко. Я був жадний знання, а він радо його мені уділяв. Передусім я пізнав, що він всією істотою відданий українським справам. Українські справи він завжди ставив не першому

місці. Через те дехто називав його шовіністом. Також відразу впадало в очі, що о. Кудрик не відносився до людей “по-клясовому”, тобто до інтелігентів інакше, а до “простих” інакше. Він до всіх людей однаково відносився.

Тоді це були піонерські часи. о. Кудрик був піонером-редактором, а я став піонером-друкарем. Найбільше відчувалося це піонерство браком грошей. Треба було жити дуже скромно. Ми не могли собі дозволити ходити їсти до ресторану. Отже, я пристав до компанії о. Кудрика в справі харчування.

Тоді друкарня “Українського Голосу” не виглядала так як тепер, з гарними канцеляріями, з просторою друкарнею, лінотипами, модерними машинами й іншим устаткуванням. Тоді — адміністрація, редакція і вся друкарня містилася в одній кімнаті. В одному кінці кімнати була примітивна стара преса, на якій друкувався “Український Голос”. Позаду преси був стіл, на який преса клала видрукований “Український Голос”. Отже той стіл служив для о. Кудрика і для мене за кухонний стіл. На тому столі, на малій нафтовій кухонці, ми варили собі їсти. Мали ми один баняк. Він нам вистарчав на варення різних страв.

о. Кудрик належав до товариства ім. М. Заньковецької, а я належав до товариства Боян. Т-во ім. Марії Заньковецької славалося виставами пес, а Т-во Боян хоровими виступами і виставами оперет. В Т-ві ім. М. Зань-

ковецької о. Кудрик брав живу участь. Ще нині виразно пригадується мені сцена, коли тов. ім. М. Заньковецької ставило песу “Січинський-Потоцький”, в якій о. Кудрик і пок. суддя Арсенич грали ролі суддів. В тов. ім. М. Заньковецької о. Кудрик так близько жив з членами, що за його ініціативою вони не “ви-кали” собі, а говорили один до одного через “ти”. І тепер, десятки років пізніше, коли бувші члени тов. ім. М. Заньковецької стрінутья, то говорять до себе через “ти”. Це відноситься і до о. Кудрика. В т-ві ім. М. Заньковецької а опісля в Українським Народнім Домі, де він був членом від його заснування, о. Кудрик виголошував промови на різні теми. Пригадую собі з тих часів, що не раз о. Кудрик в суботи по попудні ходив до міста і брав мене з собою. Ми ходили по книгарнях, голов-но по “секонд генд”, де він за малі гроші купував цінні книжки.

Так ми обидва близько жили більше або вже менше “по-піонерськи” до 1923 року. Тоді ми розлучилися. Я поїхав до роботи в Дітройт, Злучені Держави. Не памятаю, чи був я там вже один місяць, як на своє велике здивування і зовсім несподівано, я побачив в Дітройті о. Кудрика. Два дні перед тим він в Шікаго висвятився на священника Української Греко-Православної Церкви. З Шікаго приїхав до Дітройту, щоб побачитися з братом і сестрою, отже зайшов і до мене. Це була дійсна несподіванка. Однак забрало мені

кілька хвилин, поки я переконався, що це дійсно о. Кудрик. Причина: о. Кудрик мав гарні вуса, а тут з'явився коло мене без вусів. Ніяково було питати, чому він їх оголив. Я тільки догадувався, що, мабуть, через те він оголов вуса, що так треба було зробити, поки міг висвятитися. Чи мої міркування були правильні — не знаю. На церковних канонах я не розумівся тоді і не розуміюся тепер. Ця подія пригадалася мені недавно. Всім відомо, що передостанній Собор висунув кандидатуру о. Кудрика на єпископа, але з певних причин він не був висвячений. З тієї нагоди чув я від людей, що так розуміються на церковних канонах, як і я, що о. Кудрик не може бути єпископом, бо не хоче “обстричися”. І я прийшов до висновку: мав гарні вуса — оголив і став священником. А тепер не має що “стригти” — не може бути єпископом. Льюгіка — ні?

Цього самого року (1923) я вернувся до Вінніпегу, а о. Кудрик, вже як священник, був у західній Канаді. Ми листувалися. Я його інформував, як стоять справи в “центрі”, а він писав про різні справи, якими ніколи не переставав клопотатися.

По багатьох роках він вернувся до Вінніпегу. Тут редагував “Вістник”, писав книжки на церковно-громадські теми, та час від часу писав про різні справи до “Українського Голосу”. Як виринула потреба, заступав редактора “Українського Голосу”. Тепер редактором “Вістника” є проф. Мулик-Луцик, але о.

Кудрик також дописує до "Вістника".

Отець Кудрик мешкає "нагорі" в будинку "Українського Голосу" з сестрою і братом у трьох кімнатах. Коли б хто до нього зайшов, то застане його в одній кімнаті за столом, на яким пише і пише. Ціла кімната забита книжками, якими хоче: українськими, англійськими, російськими, польськими; навіть є жидівські книжки, також на інших мовах. До нього заходять люди зблизька і здалека. Всіх він радо вітає і любить говорити про минуле, теперішнє і майбутнє. Буде говорити на теми, на які хочете. А як має щось цікаве написане, то вам перечитає.

о. Кудрик відзначається ще й тим, що любить українські пісні, не так хорові та класичні, як народні. Замолоду він любив співати і других вчив. Я не знаю, чи хто інший знає напам'ять стільки народних пісень, що він. Він і на скрипці грає народні пісні. Правда, тепер вже мало чути його гри на скрипці. Недавно ми були приємно здивовані. По роботі ми почули, що "нагорі" хтось грає на скрипці і на мандоліні. Показалося, що це "молодий" редактор "Вістника" проф. Мулик-Луцик (якого редакційна канцелярія є проти кімнати о. Кудрика) зайшов до "старого" редактора, а там побачивши мандоліну, почав на ній грати. о. Кудрик грав на скрипці. Гарно грали українську пісню. Було приємно слухати.

А яке здоров'я о. Кудрика? Він вже в поважній віці. Пев-

но, що не чується так як молодий. Тут наведу такий приклад. Я вже згадав, що о. Кудрик мешкає "нагорі". Здолини нагору є 22 сходів. Недавно я і о. Кудрик йшли разом нагору. Я ішов схода за сходаю, а о. Кудрик що другу сходу і то скоро. Поки я дійшов до сьомої сходи, о. Кудрик був вже "нагорі". Я тільки подумав собі: Боже, коби то я міг так скоро по сходах бігати.

о. Кудрик ніколи не уникав і не уникає "простої" роботи. Коли його родичі, а відтак брат і швагер жили на фермі в Толстой, Ман., о. Кудрик кожного року їздив додому. Там він робив всю фермерську роботу. В 1917 році я був кілька днів на вакації в Кудриків і бачив, як тодішній редактор Кудрик в "овергозах" ввесь час робив. Це було під час жнив. Одного разу попсувся їм байндер. Разом з братом направляли досить довго, але таки направили.

І тепер о. Кудрик любить робити. Він знає оправляти книжки. Він кожному може показати книжки своєї оправи. Він сам помалює собі кімнату. Він сам змайструє собі, що потрібно до кімнати. А в літі, за будинком "Українського Голосу", зробив собі городець. Там садить трохи бараболь, трохи помідорів, соняшників і ще дещо з ярини. А в маленькім квітнику побачите руту, розмарин, барвінок, татарське зілля і всякі квіти. Він старанно їх доглядає. Як вліті дуже гарячо, то можна його бачити в "городі" у великому "мексиканському" капелюсі.

Я бачив о. Кудрика два рази зворушеним.

Батьки його відійшли на

вічний спочинок. На фермі осталися брат і швагер. о. Кудрик часто їздив до родини на ферму в Толстой. Але помер швагер, а брат знемігся сам працювати на фермі і забрався до міста. Багато років жила в Толстой славна родина Кудриків — і прийшов час, що нікого з Кудриків там не стало. І коли о. Кудрик приїхав останній раз з ферми, прийшов до мене, розказав про родинні справи, і зі сльозами сказав, що в нього вже немає дому. Це перший раз я бачив о. Кудрика так глибоко зворушеним.

Другий раз я бачив о. Кудрика зворушеним, однак менше як перший раз. Це сталося тому, що на одних зборах було заквестіоновано, чи він має право говорити, а для тієї справи о. Кудрик немало вложив свого труду. Та це інша справа...

Я ніколи не бачив, щоб о. Кудрик з ким лаявся, коли ходило про звичайні справи, не принципові справи. Коли трапилося, що була яка суперечка в присутності о. Кудрика, він, звичайно, не відзивався. Слухав і мовчав.

Однак є такі справи, про які краще не говорити в присутності о. Кудрика. Станьте хоч трохи в обороні українських дітей, що не вміють говорити по українськи, або скажіть, які то користі будуть із зміни календаря, попробуйте стати в обороні спорту, або взагалі зробіть якийсь ухил в українській громадській чи церковній справі. Аби не знати яких аргументів ви не вживали б—о. Кудрика не переможете. І будьте приготовані по-

чути таких лекцій, що їх не скоро забудете.

Я сам одного разу таки добре "попався". Це було вже поверх 40 років тому. Через тодішні піонерські часи я один рік ночував в "Українськiм Голосі". Спав на паперах. о. Кудрик мешкав тоді при вулиці Пар, досить далеко від "Українського Голосу". В "Українськiм Голосі" він не раз робив до пізньої ночі. Досить часто я відправляв його додому. А що по дорозі ми розговорювалися на різні теми, то не раз бувало так, що коли ми дійшли до його помешкання, цікавої розмови не скінчили, отже о. Кудрик відправляв мене до мого "помешкання", поки не скінчили розмови.

Одного разу наша розмова була на тему уніятської Церкви. Тоді в Канаді ще не було нашої Православної Церкви, а що більше, навіть нікому не снилося, що в Канаді буде Українська Православна Церква. А що між уніятами були такі справи, які підлягали критиці, то ми оба і говорили про ті справи.

Я тоді ще був молодим, якому, як кажуть, "море по коліна", критикував Церкву взагалі. о. Кудрик стояв на тому, що Церква є важна справа і що нема такого чинника в світі, щоб ним заступити Церкву. Треба тільки зробити заходи, щоб з уніятської Церкви викинути чужі впливи.

Як звичайно буває, в дебаті уживається мудрих і немудрих аргументів, а я певно уживав немудрих, бо нараз о. Кудрик став і каже до мене. "Ви так кажете, бо ви дрантя!" А я

йому: “Ви будете жалувати, що мене називаєте дрантям”.
о. Кудрик: “Ні! Як раз я кому скажу, що він дрантя, то він завжди дрантя!” На тім ми розійшлися.

На другий день ми говорили до себе трохи “офіційно”. Хоч зварили собі їсти в однім баняку, але їли також “офіційно”. А на третій день знову

все було так гарно, як і перед тою розмовою.

Більше як сорок літ минуло від того часу. Протягом того часу не раз дуже хотілося мені спитати о. Кудрика, чи я ще дрантя. Але боявся. Ану ж, спитаю, а він скаже що “так!” Рішив я, що краще не питати.

В. Батицький.

КІЛЬКА СЛІВ З НАГОДИ ЮВІЛЕЮ о. ПРОТ. ВАСИЛЯ КУДРИКА

До Канади приїхав я восени 1910 року в околицю Давфин. Припадково попав мені до рук часопис "Робочий Народ". Читав я його кілька місяців. Але, довідався від свого земляка Михайла Стечишина, теперішнього судді, що в Вінніпегу почав виходити часопис "Український Голос", орган українських учителів. Сама назва часопису вже мені дуже вподобалась, бо ще в львівській гімназії велася гаряча дискусія між студентами за це благородне слово. Навіть мій проф. Андрухович перекреслював слово "український" з наших задач, а ставив слово "руський", тихцем ми називали його москвофілом. І вже десь при кінці 1911 р. я став передплатником "Українського Голосу", — і не тільки пильним його читачем, але й шероццем ще від квітня, 1914 року.

Редакція "Українського Голосу" мала на мене, вісімнадцятилітнього юнака, великий вплив. Поза шкільну лавку, це було одиноке місце, де я любив заходити в Вінніпегу. Дуже симпатично ставилась до мене управа й персонал "У. Г.", — Войценко, Ферлей, Арсенич, Батицький, Блок, брати Угринюки й інші. Але, я вважав собі за велику шану, коли, вже тоді лисий редактор, Василь Кудрик, відлив мені свого часу на розмову.

Доля перекинула мене до

Саскачевану. Там краще платили учителям. Про зміну адреси повідомив редакцію і далше читаю свій часопис. А були тоді дуже цінні статті "Бесіди під Неділю". В околиці Ст. Джуліян ще 1917 р. питали один одного, хто б то писав про такі поважні справи на культурно-виховавчі й релігійні теми. Я радий був признатися, що навіть особисто знаю його. Один із впливових громадських діячів, Петро Швидкий, місцевий фармер, високо цинив згадані статті, що їх писав Василь Кудрик. А він же (Швидкий) краще за мене визнавався на журналістиці, бо самий колись видавав часопис "Рідний Край".

Василь Кудрик, — це ідеаліст-мрійник. Його першою і найважливішою справою було рятувати українські душі для українського народу. На сторінках "Українського Голосу" він перестерігав читачів, щоб не лакомились на якусь дурничку від чужинців, а промовляв до амбіції, що краще бути господарем у своїй хаті, своїй церкві, у своїй державі, як бути вічним наймитом. Це й спонукало його самого віддати себе в жертву і тілом і душею для добра українського народу, — висвятившись у священники, скріпити ряди українського православного духовенства у Канаді.

Не один має нагоду дещо

доброго зробити для Церкви, чи для народу. Але, отой за скупий, той розтратний, той за гордий, а інший за-хланний, а ще декому родинні обов'язки не дозволяють. Але, прот. В. Кудрик не мав і не має жадних перешкод! На гроші ніколи не звертав уваги, бо це маловажна в нього справа. На відпочинок, чи розривку не ставало йому часу. Днями й ночами працював, думав і писав. Д-р Осип Надарук назвав був Кудрика канадійським Толстим. А я назвав би його канадійським Григорієм Сковородою. Чому? Бо де б о. Кудрик не пішов, чи поїхав, чи то в хаті, чи в дорозі, серед старших, чи молодших, він завжди вчив, як треба поводитись і жити, щоб бути корисним громадянином.

Часто бувало й таке, — приїду я з дороги до Вінніпегу залізничним поїздом коло опівночі й дивлюсь, а в редакції "У. Г." є світло. Сту-

каю в двері, а редактор Кудрик підносить голову. Пускає мене до середини й жаліється, що замало часу має. Приходять йому якісь добрі думки й він їх мусить записати, бо боїться, що забуде, як не занотує.

Сьогодні їдете від Венкуверу до Монтреалу або й далше до Атлантику і всюди зустрічаєте тисячі громадян, що виховувались на читанні розумних статей в "Українським Голосі", "Вістнику" й на читанні самостійницької літератури. За те вони є сьогодні добрі українці й гідні горожани Канади.

Високопреподобний Отче, нехай Всевишній Господь дає Вам сили ще довго працювати для Церкви й народу. Ви є один із тих, що можете сміло повторити за словами великого Апостала Павла: "Боротьбою доброю я боровся, віри додержав, а тепер належить мені вінець слави!"

о. П. Самець.

(“У. Голос”).

ВЕЛИКА ВІДДАНІСТЬ ДЛЯ НАРОДУ

З нагоди 50-ліття журналістичної і громадсько-церковної діяльності та 75-тих роковин народження ВПреп. Прот. Василя Кудрика створився Ініціативний Комітет для відзначення Ювілята. Мені припоручено тим же комітетом написати коротку статтю, яка кинула б хоч промінчик світла на життя і діяльність о. Кудрика. Це я й роблю, хоч наперед скажу, що годі багато сказати в короткій статті. Ще скажу також, що, коли буду згадувати про давніший час, то буду говорити про ювілята, коли він ще не був священником.

Особа Василя Кудрика почала бути знаною широкому загалові українців в Канаді з часу появи часопису "Український Голос". Василь Кудрик став редактором "Українського Голосу" від початку його видавання. І фортунно це сталося як для самого видавництва, так і для читачів часопису. В. Кудрик наскрізь зрозумів життя й потреби нашого народу в Канаді. Бачив він, що "Український Голос", як народний самостійний часопис, мусів все те наше життя охоплювати, кожную ділянку життя просвітлювати, вести вперед і розвивати його. Праця редактора "Українського Голосу" була важка, його відповідальність була велика. Та В. Кудрик мав силу пера. Як редактор і журналіст, він дійсно мав талант до писання. Він знаходив відповідний підхід до всякої важкої справи. Він вмів писати в популярний спосіб; писав ясно й переконливо; писав отвер-

то і відважно, де цього було потрібно. Де загрожувало нашому політичному, культурному, церковному життю, там він вказував на те, остерігав і подавав способи, як обороняти свої національні й церковні справи, як шанувати свою національну, культурну й релігійну гідність. Станувши з початків на сильний самостійний національний ґрунт, він з того ґрунту ніколи не зійшов. Це був ґрунт, чи засада самостійного ділання для власного піднесення культурного, релігійного й національного. Це я вказав на світогляд, ідеологію прот. В. Кудрика, яку він викристалізував в початках своєї громадської діяльності.

Як людина, ВПреп. Прот. В. Кудрик має гарні визначні прикмети. Одна з них є скромність в житті. Він ніколи в своєму житті не руководився користолюбними зглядами. Він працював без огляду на те, чи мав він відповідне грошове винагородження, чи не мав. Працюючи як редактор "Українського Голосу", не міг він мати відповідної платні, а й тієї, що мав, не міг завжди діставати, бо ж звісно, саме Видавництво боролось в той час за своє існування. Він й інші працівники, що працювали тоді у видавництві "Українського Голосу", не вважали, що платня це найважливіша річ в світі, а уважали вони, що треба доложувати всяких старань, щоб видавництво втрималося, щоб стало на певний фінансовий ґрунт.

Тут хочу згадати ще дещо

про саму особу о. Кудрика і його постійну діяльність між людьми.

Коли пізніше, В. Кудрик став священником, то з того маленького грошового винагородження, яке діставав від громад, жив скромно і давав на всякі важні церковно-народні потреби. Отець Кудрик завжди старався багато дати, а що йому нарід давав, чи то під оглядом грошевим, чи моральним, він на те не зважав.

А дав о. Кудрик своєму народові багато. Дав він йому найбільше своїм пером, як редактор, як журналіст, як експозитор, як полеміст. Він дав нам багато. Він відкрив нам багато з теперішнього і з минулого такого, що повинно було бути відкритим. Він відкривав нам дещо доброго також із чужого поля, не на те, щоб на чуже переходити, а на те, щоб брати собі за приклад, як доходити до національної свідомости і сили, як плекати в собі самопошану й особисту та національну гідність. Він знаходив багато квіток в житті і засаджував їх при дорозі нашого життя.

Та не лише пером він нам давав. Він є й добрим переконливим промовцем. І тим він нам дав багато. Він також дав людям багато тим, що розмовляв з ними особисто. Колись наш філософ Григорій Сковорода ходив по Україні, стрічаючися денно з людьми, і говорив з ними, а говорячи, непомітно лишав в

них багато зо своїх думок, зо своєї філософії. Так і о. Кудрик не оминав людей, а старався якнайбільше бути з ними, говорити з ними. А любив він говорити й ще тепер любить, але вже серед інших обставин жие і не має стільки нагоди стрічатися з людьми, як давніше. Любив говорити зі старшими, любив говорити з молодшими. А дітей особливо любив. Розказує їм дещо, навчає пісеньок. Отже говорив він із многими і многі любили й люблять його. А люди згадують і шанують його. Любили б ще бачити його і говорити з ним, щоб ще дечого навчитися від нього.

І ще під одним оглядом він лишив багато для людей, а це — українську пісню. Як він любить ті рідні українські пісні! Він їх любить співати, він їх знає багато, багато. Він сам є музичним. Хтось нову пісню співає, о. Кудрик вже тише ноти і докладно схопить мелодію й виложить її на папері. Багато молодим людям він дав початки музики, навчив їх грати на мандоліну або скрипку. Він любить музику, любить українські пісні, сам любить їх співати, а що головне — любить передавати їх другим, а особливо молодим людям.

Так то о. Кудрик усі свої таланти, усі свої сили, здібності віддає для свого народу. Він і тепер на 75-му році життя ще працює для Церкви нашої святої, для добра і щастя українського народу.

Прот. Д. Ф. Стратійчук.
(“У. Голос”).

3 ДАВНИХ СПОГАДІВ

Спонуканий бажанням написати щось, хоч і обмежено, про свою знайомість з о. прот. Василем Кудриком, переносуюся думкою назад приблизно півстоліття. Давно минули то роки. Деякі подробиці пригадуються мов у сні, інші являються свіжими, яскравими, в доповнених образах. Час той покриває роки 1910 до нинішнього дня.

Коли я назвав рік 1910, як початок знайомства з о. Кудриком, то тепер я не в стані впевнити читача, що це стовідсоткова правда. Знаю, що то був час лихоліття. Мій покійний брат виїхав був кудись на працю і не було вістки від нього кілька місяців. Занепокоєна мати сказала мені: "Сину, ми мусимо зробити пошукування за Іваном через газету". Ми вдалися до редакції "Українського Голосу". Памятаю добре, що маленький будинок друкарні находився на розі вулиці Доферин і якоїсь перехресної. Як я при пізнішій стрічі те собі усвідомив, то при поданні "пошукування" ми мали до діла з п. Василем Кудриком. Те, що залишилося в моїй пам'яті назавжди, то його слова розради, потіхи й надії, що все буде гаразд. Моя мати вернулася домів з оновленими думками — я з певним переконанням, що ми потрапили на людину благородного характеру.

Проминуло кілька літ. В 1913 р. став працювати в видавництві "Українського Голосу" п. Дмитро Янда, тепер

адвокат в Едмонтоні, Алберта. Друкарня "У. Г." вже містилася в теперішньому приміщенні, хоч будинок не був ще власністю видавництва. Як буває в житті — людина завжди прагне товариства. Я познайомився тоді з працівниками "У. Г.", з управителем п. П. Г. Войценком і з редактором п. Василем Кудриком. Мимоходом скажу, що з п. Яндою і п. Василем Батицьким ми створили, так би мовити, трійку й через ряд років були нерозлучні. Так відвідуючи своїх товаришів, мав я багато нагод бачитися з редактором В. Кудриком. Бувало вертаємо з п. Яндою з театру "Вінніпег" (деколи з "Вокер", а тепер "Одеон"), де виставлялися першорядні п'єси, йдемо попри "У. Г.", а там, як звичайно — світло. Читач може здогадатися, що це редактор Кудрик писав свої статті. Вступаємо до середини і по короткій розмові, прощаючися, радимо п. Кудрикові відкласти писання на другий день, а самому положитися на відпочинок. Редактор Кудрик, потерши рукою чоло, говорить: "Та я змучений, але вночі тихо й думки краще вяжуться. Я не зможу довго сидіти, та ось, дивіться..." і показує нам, скільки то ще коректи він має, до тієї рубрики підібрати такий матеріал, до другої інший, а на тій сторінці ще бракує чогось, ну, то й треба докінчити статтю передовицю. Покидаємо його і, залишаючи його з його думками,

знаємо, що перший щебіт першого горобця застане редактора ще в його редакторському кріслі. А дні минали, літа плили, горобці далі стрічали світанок і крісло редакторське все бувало тепле.

Пройшло знов часу немало. Сталося так, що в роках 1918-1920 я став до праці в канцелярії "У. Г." Роботи не бракувало, доводилося і вечорами працювати. Економічні відносини були тяжкі в тих часах, фермери й робітники однаково терпіли. Передплати напливали скупо і в "У. Г." переживалося кризу. Тут я вважаю своїм обов'язком згадати п. П. Войценка, управителя "У. Г." На видавання часопису потрібно грошей. Треба було оплатити робітників — друкарів, редакторів, адміністрацію, чинш, світло, воду, телефон, оливу, папір, поштові значки й десятки інших видатків. Треба дати признання працівникам, що вони приймали частинну виплату їхньої платні — ледве на прожиття — й видавництво задовжувалося перед ними. Великі признання належаться п. Войценкові за зручне повертання тими малими засобами, щоб усіх обділити, всі видатки поповнити, перетягаючи щораз менші довги з місяця на місяць, з року на рік і, остаточно, вивести видавництво на чисті води.

Повертаючися до особи ред. Кудрика, замічу ще, що в роках моїх ближчих зв'язків з "У. Г." редактором став був на довгі роки покійний Мирослав Стечишин. То була людина також жертвенна на працю, повна енергії, безмежно читана, широкого світо-

гляду й чи не найбільш зрівноважена, з якою я коли стрічався в житті. Посвятив покійний Стечишин також не один вечір на свої передовиці, бо дні сходили на підшукання новинкарського матеріялу, вигладжування дописів і коректи. Свящ. Василь Кудрик тоді був опівредактором "У. Г.", редактором "Православного Вістника" (тепер "Вістник").

Через якийсь час моєї праці при "У. Г." редактор Кудрик, п. Янда й п. Батицький харчувалися в домі моїх батьків. Сталося так, що мої родичі були виїхали на село відвідати своїх приятелів фермерів поза Вінніпегом. Тому, що ті відвідини мали потривати кілька тижнів, мої друзі за про понували мені звільнитися від праці на одну годину й приготувати їм обід кожного дня. Все було гаразд аж доки я не попав на думку зварити для них "капітальний" борщ. Той борщ закопав мене як кухаря, а приїзд матері звільнив мене від дальших куховарських обов'язків.

Подробиці такого роду, як я тут описую, наводжу лише тому, щоб вказати на близьке й дружнє співжиття нас, як працівників "У. Г.", в часи моїх зв'язків з видавництвом "У. Г."

За тих два з половиною років при "У. Г." пережив я багато цікавих хвилин, а з редактором Кудриком тим більше приємних і повчальних. Не одна година з вечорів пройшла на корисних для мене розмовах. Боже мій, чого від того чоловіка не можна було навчитися! Як друг він міг заступити батька, учителя, священика. Поглибле-

ний в життя, він визнавався в кожній царині людського духа. А вже щодо українського народу, його спадщини й майбутности, то ідею Василя Кудрика можна висловити кличем — прибудовуй на побудованім. Що це значить? Не пориваймо з предками.

українського народу і його славетної історії.

Пригадую собі такий інцидент. Одного дня, після обіду, зговорилися ми про українські пісні. Моя мати висловила свій жаль, що пісні нашого простолюддя з села забываются і їм прозить загла-



Редактор "Українського Голосу" В. Кудрик в 1919 році.
Світлина взята в городі покійних батьків Миколи Залозецького в Вінніпегу.

Будуччина належить тому, хто шанує свою минушину. Той бачить шлях ясно перед собою, хто тямить пройденню путь. Наш Кудрик — історик, письменник, поет, знавець церковного права, фолк-лору, гуманіст, мораліст і, понад усе — звеличник свого

да. І тут ред. Кудрик знову припечатав свою любов до спадщини українського народу. Він заставив мою матір співати знані їй пісні і їх собі позачисував. Маленька це подія, але значуча: редактор Кудрик убачав у тих піснях ще кілька порохин з тієї вели

кої скарбниці, що він називає культурною спадщиною українського народу.

Прийшов час, коли доля присудила мені покинути “У. Г.”, але мої звязки з редактором Василем Кудриком не перервалися. Зайшли зміни в його житті і в мойому. Бувший редактор і постійний співредактор “Українського Голосу”, від початку до недавня редактор “Вістника”, п. Василь Кудрик рішився перейти на службу Української Греко-Православної Церкви в Канаді. Він став священником, а я аптекарем. Наші звязки не пориваються, час від часу ми зустрічаємося, хоч би на засіданні дирекції Колегії св. Андрія. Деколи маю нагоду відвезти о. прот. Кудрика додому. Тоді він запрошує мене поступити до себе. Деколи те буває можливим. Слово в слово й бачу передо мною кришталюного речника українського народу: в глибинах трагедії народу він віднаходить джерело обнови; у великих напруженнях — незламну волю до життя; в генії народу — велич і запоруку світлої майбутності. Переживаю з ним те пройдешне, дійсне й уявлене, і ми запевнюємося у вірі в велике призначення українського народу. Почуваюся в його помешканні, в його товаристві як вдома, бо з ним переживаю всі свої мрії і надії на краще завтра нашого народу.

Що я знаходжу в помешканні о. Кудрика?! Є люди, що начисляють своє багатство в грошах, другі в успіхах, інші в славі. о. Прот. Василь Кудрик живе скромним життям християнської люди-

ни. Погляньте по його бібліотеці і побачите, в чому його праця полягала. Так мізерно, як о. Кудрик міг заробити на прожиття, він успів придбати великі скарби в книгах, що є дорогоцінним скарбом українського народу. Можу уявити собі, що він не раз відмовився від обіду або вечері, щоб купити якусь книжку. У нього найдете деякі з найстарших українських церковних книг, рідкі видання, забуті публікації, друки, письма і т. д. Найдете книги в мовах українській і інших мовах словянських, в старинних мовах грецькій, латинській, єврейській, санскритській; в модерних англійській, німецькій, французькій, еспанській, португальській, арабській, китайській і навіть словник якогось африканського діалекту. Що той чоловік не пережив, переварив у своїй думках, передумав своїм розумом! А посеред того усього міститься його знання відомого й невідомого з історії нашого рідного українського народу, який він любить понад своє життя, задля якого він посвятив свій вік, вирікся щастя людини. Писав він, писав багато й пише даліше. Писав він для дітей як дядько Наум, для робітників і фермерів як Гарасим Чорнохліб, для українців як редактор “У. Г.”, для православних українців у “Вістнику”, для українського народу в усьому й у випусках своїх брошур. Пятдесят літ його ум і перо працюють безнастанно, щоб наш нарід найшов своє “я” і одідичив Богом намічене призначення.

І так я роблю підсумки своїх спостережень зі знайомо-

сті з о. прот. Василем Кудриком. Хай він простить мені, коли я в чому помилився, але так, як я толкую те, що моїми змислами я вспів схопити з нашого співжиття, я передаю читачеві вірно, совісно, належно й без пересادي свої оцінки праці, творчости й заслуг о. прот. Кудрика.

Хочу я ще так загально підсумувати дещо. Якщо то буде повторенням, то заразom воно буде й підкресленням, бо все добре треба раз-у-раз пригадувати.

Мені залишаються висновки відносно поглядів о. прот. Кудрика на життя загально й зокрема на долю українського народу. І так:

Родина це наріжний камінь долі народу. Національне виховання й релігійне навчання молодого покоління починається вдома. Характер людини впливає з прикмет заціпленнях у дитинстві її батьками. Навчіть дитину любити Бога, а вона любитиме ближнього. Повчіть дитину любити своє рідне — те рідне вона буде любити, обороняти й звеличати продовж свого життя. Учіть своїх синів і доньок, як їм вирости на добрих громадян суспільства, а тоді вони стануть гордістю своїх і будуть пошановані другими людьми. Вщеплюйте їй плекайте в дитині українського духа, виявіть їй високу шляхетність душі свого народу, творчість генія української нації. Ваші діти будуть гордими вашого й свого імени. Передайте їм свою любов церкві українського народу — церкві православної, за яку наш нарід

страждав і море крови пролив у її обороні. Не було б гетьманів і козаків, захисників предківської церкви, відпало б тло, на яким Шевченко прославив героїчну боротьбу українського народу за віру й волю, з чого прийшло відродження нації. Навіть Рим, накидаючи нашим братам уніятam папську зверхність, поступився єдиним винятком в історії римської церкви — залишив їм "Східний обряд" — обряд православної церкви. Так, отже, врата пекельні не устоять перед церквою народу, коли нарід устоїть за церкву свою! Під тим знаком переможемо.

Так я розумію о. прот. Василя Кудрика. Мій мозок не в силі збагнути глибин його душі, висот його духа, його віри в іспланництво й велике прийдешнє українського народу. Знаю, що він великий учитель життя, працівник свого народу, пророк його будучности. Болів він душею, але силою духа він видержує в постанові серцем, мозком і пером працювати для рідного народу й рідної церкви до кінця свого життя.

Ці простомовні і зі серця висловлені слова присвячую прот. Василеві Кудрикові в п'ятдесятиріччя його безупинної, мозольної, повної посвяти але успішної праці для українського народу й рідної церкви. При чому бажаю йому кріпкого здоров'я і многих літ. В цей день я хилю голову перед його заслугами. Владико духа, в день Вашого ювілею, вітаю Вас словом — радуйтеся!

Микола Залозецький.
(“У. Голос”.)

ВІН АПОСТОЛ, НАШ ОРГАНІЗАТОР, МІСІОНЕР І ПРОВІДНИК

Він Апостол наш! Бо він був одним з перших, що кинув між наш нарід у Канаді клич “До школи”. “Користайте з вільного демократичного ладу в Канаді і посилайте своїх дітей до школи. Нехай не буде ані одної української родини в Канаді, щоб з неї не вишов бодай один хлопець або одна дівчина з середньою або з університетською освітою!”

Він Організатор наш і Місіонер наш! Бо він ще перед своєю висвятою цілими роками поширював ідеологію Української Греко-Православної Церкви в Канаді. І як світська людина, так пізніше як священник непохитно і невтомно обороняв нашу Церкву перед її ворогами.

Бути священником Української Греко - Православної Церкви в Канаді 30 років тому не було так легко як тепер. Тодішні обставини не можна порівнювати до теперішніх. Тоді неможливо було звужувати свою працю тільки до духових чи релігійних потреб вірних, бо вірних було мало. В той час треба було провадити дійсно місіонерську роботу і навертати заблуканих до “віри батьків своїх”.

Я ніколи не забуду, з якою завзятістю о. Кудрик поборював поширення різних сект серед нашого народу в Канаді. Багато людей ще памятає його палких промов в східнім Саскачевані в половині 20-их років, коли він говорив

про “ловців українських душ”, що за \$66.66 на місяць намагались втягати українців до своїх протестантських сект. Я дуже добре пригадую, як він тоді остерігав наш нарід говорячи, “що всякий протестантизм є кладкою до цілковитої національної заглади в Канаді”.

Він Провідник наш! Бо він безнастанно звертав нам увагу на факт, що Канада є демократичною країною і що українці повинні своє зорганізоване життя базувати також на демократії англо-саксонського світу, — що наші інституції, що наші організації і наша Українська Греко-Православна Церква в Канаді повинні бути вповні демократичними, вповні народоправними.

Свідомо частина нашого народу в Канаді винна о. Кудрикові велику вдячність.

Ціла наша Церква в Канаді повинна бути вдячною за його вперту і послідовну оборону нашої Церкви перед нападами ворогів.

Всі вірні нашої Церкви, всі члени і прихильники наших організацій повинні висловити нашому дорогому Ювілятові свою вдячність за його непохитну віру в конечність задержання повної демократії в нашій громадській і церковній житті в Канаді.

Плоди його 50-річної громадсько-культурної і церковно-ї праці в Канаді великі!

Іван Стратійчук.
 (“У. Голос”).

ЛЮДИНА НЕ СЛАВИ, А СПРАВИ

Прийде час, коли об'єктивний історик українського життя і поступу в Канаді буде змушений ствердити: 1. що перша українська іміграція в Канаді, та "пропаща сила", як її дехто називав, не тільки що не пропала, але й переродилася з "русинів" на "українців" та ще й стала опорою рідної країни в її лиху годину; 2. що значна частина піонерів греко-католиків по 300 літах унійного досвіду дала почин Українській Греко-Православній Церкві в Канаді; 3. що як є в тому левина частина заслуг якогось одного чоловіка, то ним безперечно є прот. Василь Кудрик.

Моя перша зустріч з о. Кудриком, тодішнім редактором "Українського Голосу" (був він тоді ще світською людиною), відбулася 1914 року в Вінніпегу, коли я приїхав туди до школи. До того часу я його не бачив і не знав, хоч я та інші молоді люди, живучи в той час у Форт-Вілліамі, знали, що такий чоловік є.

А знали ми це і відчували його присутність тому, що до появи в 1910 році "Українського Голосу" ніхто в Канаді не називав себе українцем. Свідоміші називали себе "русинами". Навіть історик Михайло Грушевський, видаючи свою кількатомову історію в 1908 році, назвав її, маючи,

очевидно, на увазі стан тодішньої свідомості на українських землях, несміливою назвою "Історія України-Руси". Даремно було прислухуватися проповідям та розмовам Митрополита Шептицького в Форт-Вілліам з нагоди його візитації в 1910 році, бо слова "українець" він ані разу тоді не вжив. І тому до терміну "українець" треба було якийсь час наломлювати язик і призвичаювати вухо до звуку того слова. Але писання в "Українському Голосі" зробили своє і вже таки десь того 1910 року одна світська організація у Вест-Форт-Вілліам назвала себе "Український Народний Дім".

Здавалося б, що справа переходу русинів на українців давно в нас закінчена і шкода про неї тепер згадувати. Але ще й сьогодні знаходяться такі, що називають нас "рутенами" чи "рутенцями". Ватикан у Римі далі вперто і послідовно вживає слова "рутени", де конечно, а де не конечно, там цілком нас ігнорує, як, наприклад, у незабутньому зверненні папи до народів Росії.

Рутенщина католицького проводу, тайні "Правила" й посягання по Інститут П. Могили в Саскатуні були безпосередньою причиною заснування в 1918 році Української Греко-Православної Церкви в

Канаді, одначе не одинокою. Але фактом є, що дуже багато до цього відродження причинилася усвідомлююча праця о. Кудрика, як редактора “Українського Голосу”, в якому він звертав увагу на тодішні невідрадли церковні відносини і викривав церковну політику, що йшла проти інтересів українського народу.

Чимало сили, часу й енергії треба було витратити на поборювання кацапства, що було загніздилося в Канаді при допомозі тодішніх російських місій. Завдяки впертій та усвідомлюючій праці о. Кудрика і тих, що близько з ним співпрацювали, кацапство майже цілковито зникло в Канаді, а з ним й горезвісні “акафисти до України”. Приходилося ювілятові писати часто і на тему навертання українців чужими на іншу віру, наприклад, на протестантизм. Одна така його відповідь в сторону цих “місіонарів” була, що українці — християни, отже християн навертати не треба.

Тим нашим давним старокраєвим “радикалам” та індиферентам, для яких церква була справою самих тільки попів, а релігія — приватною справою, о. Кудрик відповідав, що церква, це надзвичайно важна народна справа і вони повинні церквою та її працею близько інтересуватися.

Не пройшла безслідно між українцями й наука о. Кудрика про те, що між світською і церковною властивостями

людини повинна бути певна гармонія, що коли людина не заслуговує на довіря в світських громадських справах, то не заслуговує і в церковних, або навпаки. Українське суспільство в Канаді мало багато людей з високим академічними науками й титулами, але ніхто не мав більшого впливу на виховання цілих наших поколінь включно з овящениками Української Православної Церкви в Канаді, як о. Кудрик.

Велику прислугу зробить собі і другим кожний українець, коли завдасть собі труда познайомитися з писаннями о. Кудрика, що на протязі десятиліть містилися в “Українському Голосі” і “Вістнику”, а також з його книжковими виданнями, як “Чужа рука”, “Маловідоме” й інші. При читанні їх читач переконається, скільки цінного матеріалу історичного значення він призирав.

Прот. Кудрик міряє людину не по її формальній академічній освіті, титулах чи майні, а по її характері, способі думання і поступовання. Були такі, що перескакували з одного табору в другий і міняли свої потяги та зривали з українського традицією і правдою, а він завжди в громадських, народних і церковних справах був послідовним і прямолінійним. Це мусять признати йому навіть його противники.

Але ця характеристика шановного ювілята не була б повною, якби не згадати про

його може навіть і пересадну скромність. Не багато знайдеться в Канаді таких людей, що готові зректися своїх особистих вигід, дорібок, вивищень, гідностей та почесей,	як це буває з о. Кудриком. Тому, складаючи на папір цих кілька думок про нього, я не міг знайти для них кращого заголовка як "Людина не слави, а справи".
--	---

Т. Гуменюк.
(“У. Голос”.)

ПРИЗНАННЯ ЙОМУ НАЛЕЖИТЬСЯ

(В 50-ліття громадсько-культурної, журналістичної і церковної діяльності прот. В. Кудрика)

Українці в Канаді на початках свого поселення опинилися перед двома дорогами: або відразу погодитися з фактом, що вони знайшлися в чужому краю, що дає їм нагоду жити, і тому вони повинні якнайскорше зірвати звязки зі своїм минулим, та вливатися в нове життя, затративши слід по собі; або затримувати свої національні цінності, розвинути себе і такими вливатися в життя цього краю.

Перша дорога була легша. Це була лінія найменшого опору. Вона не вимагала від нікого великих зусиль, а добрі сусіди готові були дати таким всяку поміч — школи, бурси, церкви, часописи і навіть фінансову допомогу.

Друга дорога була тяжча. Вона вимагала свідомости, духових сил, посвяти часу і грошей, та вимагала праці і витривалости. Більшість українців вибрали цю другу, хоч тяжчу, дорогу. Між ними знайшлися передові одиниці, що дали народові провід, і українці в Канаді почали скоро усвідомлюватися, розвиватися, підноситися та досягати поважні місця між горожанами цього краю.

Між іншими чинниками, що сильно причинилися до того скорого піднесення українців у Канаді, дуже велику роль відіграв "Український Голос", цей перший дійсно український часопис, що відкинув орієнтацію на чужу поміч, а закликав українських посе-

ленців будувати своє життя своїми власними силами. Це становище "Українського Голосу" українці підхопили і в наслідок того становища незадовго постала Бурса ім. Коцка, що дуже скоро уступила місце Інституту ім. П. Могили. Феноменальний зріст цього Інституту, як народньої установи, опертій виключно на силах українського поселення, викликав велику реакцію між тими, що не хотіли покладатися на свої сили. Ця реакція скоро витворила обставини, що покликали до життя Українську Греко-Православну Церкву, а кілька літ пізніше світську організацію самостійників. Ці дві сили якнайдужче і найяскравіше підкреслили і розвинули розбудову українського життя в Канаді.

Це не хвальба, але констатування факту, що ці чинники відіграли найважливішу роль в житті українців в Канаді. Їх ніякий поважний історик не зможе оминати, бо то вони збудили народ до думання. Вони загнали його до школи й освіти. Вони усвідомили його, виховали характерних провідників і виховали нове покоління, що було свідоме свого національного походження, а в той самий час здобуло собі поважне місце як горожани Канади.

Розуміється, ті чинники були б не відіграли тієї ролі, яку вони відіграли, коли б у них не було живого і сильного проводу, коли б у них не

було одиниць провідників, що зуміли зорієнтуватися в нових обставинах, що знали куди йти, що мали світло і вміли ним освітити та виплекати в українських поселенців духа національної гордості, духа, "що тіло рве до бою".

Між тими провідниками завжди був колись Василь Кудрик, а пізніше — о. Кудрик. Він був першим і довголітнім редактором "Українського Голосу". За його редагування постали ті наші Інститути і за його редагування і, до великої міри, за його ідеями, дійшло до zorganizовання Української Греко-Православної Церкви. Як редактор "Українського Голосу", він був на самих початках душею так званого народовецького руху, що пізніше перемінився в організацію Союзу Українців Самостійників, а по zorganizованні Української Греко-Православної Церкви, він став одним з її найбільших працівників та апологетів.

Прот. Кудрик ніколи не належав і нині не належить до голосних і показних провідників. Він не належить до тих, що виголошують високопарні промови, ані до тих, що висувуються наперед і шукають місця на показ, на popis. Він не шукає за почесностями і похвалами за свою роботу і не хвалиться тим, що інші про нього добре висловлюються. Він є найкращим прикладом скромності там, де мова йде про виставовість. І він є найкращим прикладом смиренності там, де її потрібно. Але він є також найкращим прикладом борця за

ідею, принцип чи справу. Він є дуже добрим прикладом витривалості і впертості, коли треба якусь святу ідею обстоювати і піддержати. Його сила завжди була і тепер є в тім, що він ніколи не висуває своєї особи, а висуває справу. В нього справа важніша від особи, від титулів і позицій. А раз він візьме якусь справу за потрібну і святу, він буде для неї робити і буде її боронити та інших переконувати, що вона свята.

Люди з такою характеристикою можуть бути небезпечні, коли в них нема розважності, або коли вони несовісні. Вони можуть придумати якунебудь справу, переконати себе, що вона свята і форсувати її навіть тоді, коли вона ані свята, ані потрібна. Та о. Кудрик тим не проґршився. Він не виступає одинцем, а завжди порадиться з найближчими і добре роздумає, яке становище найкраще зайняти в даному випадку. Історія не закине йому, що він в громадському житті займав якесь становище, що було необдумане, неоправдане, або шкідливе.

Вся громадська праця і все писання о. Кудрика ґрунтовані на становищі, що українці повинні так поводитися, щоб не понижувати своєї гідності і гідності свого народу, чи це на полі політичнім, освітнім чи церковнім. Виходячи з того становища, він сильно виступав проти колишніх низьких способів провадження політики між українськими поселенцями, і виступав проти виховних та освітніх інституцій, в котрих українці не мали слова. Виходячи з

того ж становища, він виступав проти тих, що приймали чужі церкви за свої.

Разом з пок. Ферлеем, Арсеничем, а пізніше з о. Савчуком, покійним Мир. Стечишиним та деякими іншими, о. Кудрик уважав, що український нарід сам мусить творити своє життя і творити свої культурні інституції, розвивати їх і себе з ними і рости з ними. Він не тримався приповідки: “не зідхай, бо як нема, то й так нехай”, а казав: “не зідхай! коли нема — борись, придбай”. Він уважав, що в політиці і своїх культурних інституціях нарід самий повинен бути господарем, а не наймитом. Хто не є господарем і не плекає бажання ним бути, той кандидує на вічного наймита, а вічне наймитівство не підносить гідности ані одиниці, ані народу.

Виходячи з тих поглядів, о. Кудрик завжди сильно виступав проти орієнтації на Москву, Рим, Варшаву, Берлін чи Константинопіль. Тих, що туди тягнули, він уважав наймитами, з вдачею пса, що “на лапки стає, і ще лиже ту руку, яка його бе”. Замість Москви, Риму, Варшави, Берліну чи Константинополя, о. Кудрик дивився на Київ, на Україну і на власні сили українського народу. Замість шукати святощів в Москві чи Римі, — він шукав їх в Україні, в її історії і народові. Замість вишукувати або буду-

вати чужі авторитети, він вишукував і будував свої. Через це він дуже терпко висловлювався проти тих, що стояли на чужім ґрунті і старалися інших українців туди зтягнути. А що о. Кудрик уважав церкву як найважливішу інституцію нашого народу, то й найбільшу боротьбу зводив з тими, що хотіли ту важну інституцію “зєдинити” з Москвою, чи Римом. Ця орієнтація також пояснює, чому Українська Греко-Православна Церква в Канаді не підчинилася Москві, Константинополю, чи кому іншому, а осталася автокефальною.

Коли людські слабості і пересуди уступлять місце на безсторонню оцінку, то історія відповідно оцінить його працю для українського народу взагалі, а для канадійських українців зокрема. Але ми вже нині можемо сказати, що о. Кудрик посвятив себе для українського народу і його розвитку і ціле своє життя для нього працював. Також можемо вже нині сказати, що він своєю працею оставив на дорозі нашого життя сліди, якими мусять йти інші тепер і в майбутньому.

Ми маємо велику приємність, з нагоди його сімдесятипятилітнього року життя, висловити йому признання за його невтомну працю для свого і нашого народу.

Ю. В. Стечишин.
(“У. Голос”.)

ПРИВІТАННЯ ПРОТ. ВАСИЛЕВІ КУДРИКОВІ

Високопреподобний Отче! Прошу прийняти моє шире привітання з Вашим ювілеєм. Молитовно бажаю Вам здоровля і дальшої праці на добро св. Православній Церкві та нашому народові.

Архiepіскоп Михаїл,
Торонто, Онт.

(Впреосв. Митрополит Іларіон особисто здожив побажання ювілятові на ювілейній вечері 1 квітня, 1956 року).

**

Прошу передати ВПреп. Прот. В. Кудрикові найщиріші побажання від мене, моєї родини та всіх знайомих тут. Нехай Господь подасть йому ще багато літ трудитися для слави Христової, Української Православної Церкви та нашого народу.

Прот. Ф. Керніцький,
Виндзор, Онт.

**

Високопреподобний Отче! В день Ваших 75-их роковин народження і 50-літнього ювілею Вашої невтомної праці на громадсько-церковній ниві засилаю Вам від себе й моєї родини та церковної громади в Форт Френсес найщиріші побажання. Хай Всемилостивий Господь обдарує Вас ще кріпкими силами й здоров'ям та збереже на многії літа.

о. В. Бойчук,
Форт Френсес, Онт.

**

Дорогий Отче Протоєрею! В день 50-ліття журналістичності та в 75-ті роковини Вашої громадсько-церковної діяль-

шого народження поздоровлю Ваше високе достоїнство і сердечно бажаю Вам доброго здоров'я і сили. Приношу молитви до Всемогучого Господа Бога, щоб подав Вам продовження віку та кріпив Вас у святій, великій та пожиточній праці для добра Української Православної Церкви і нашого народу на многії літа.

Свящ. Л. Дячина,
Йорктон, Саск.

**

... Сподіюсь, що збірка увінчалася успіхом та що ювілей заслуженого діяча на церковно-народному полі буде також віддзеркалювати ту працю, яку ювілят безкорисно виконував ціле своє життя.

Мітрат В. Слюзар,
Монтреал, Квебек.

**

З нагоди відзначення праці і 75-их роковин народження ВПреп. Прот. В. Кудрика засилаю сердечні побажання і бажаю кріпкого здоров'я і сили.

о. П. Гліський,
Торонто, Онт.

**

Впреп. о. ювілятові від себе бажаю кріпких сил, а особливо здоров'я для дальшої відданої праці для нашого народу.

Свящ. Юрій Туржанський,
Брендон, Ман.

**

Долучуємо щирі побажання любуому ювілятові і кличемо: Честь і слава нашим на-

родним діячам і провідникам та молимо від Бога щастя, здоров'я і довгого віку!

Прот. Іван Майба,
Етелберт, Ман.

**

Від себе бажаю ВПреп. о. Кудрикові міцного здоров'я та ще прожити багато років на дальшу жертвенну й ширшу працю для нашої Української Греко-Православної Церкви в Канаді.

о. П. Сацевич,
Смокі Лейк, Алта.

**

ВПреп. і Дорогий Отче! З Вашим 75-літнім днем уродин і 50-літнім ювілеєм громадсько-культурної, журналістичної і церковної діяльності складаю Вам найширші побажання і молю Всевишнього, щоб Вас обдарив кріпким здоров'ям до дальшої високоцінної праці для більшої Його слави, добра нашої св. Церкви і нашої українського народу!

Прот. Е. С. Улян,
Ст. Кетеринс, Онт.

**

Сердечні gratulacii з нагоди Ваших роковин. Хай Господь благословить Вас і Вашу працю! (Телеграма).

Прот. В. Федак і родина,
Гемилтон, Онт.

**

Засилаю найсердечніші побажання ВПреп. Прот. Василю Кудрикові. (Телеграма).

Прот. К. Желішкевич,
Келгарі, Алта.

**

Достойний і Дорогий Отче! З нагоди подвійного ювілею пересилаю Вам від себе

й своєї родини щирі побажання. Дякуємо Богові, що зберігав Вас досі для праці у Своїм винограднику і просимо Його, щоб додав Вам сили і здоров'я ще довгий час про довжати цінну працю.

Прот. В. Апонюк і родина.
Вакав, Саск.

**

Високопреподобний Отче Ювіляте! З нагоди 50-ліття журналістичної і церковно-громадської діяльності та 75-ліття Ваших уродин щиро-сердечно вітаю Вас від себе й від усіх вірних нашої Церкви в окрузі Ватсон, вітаю як невтомного працівника на літературній та громадсько-церковній ниві, як визначного апологета-оборонця Церкви нашої, що весь свій час, всі свої сили й здібності посвячує праці для добра українського народу та розвитку Його св. Церкви.

Почуваюся гордим, що належу до пастирів Української Греко-Православної Церкви в Канаді, яка має в рядах своїх пастирів таких видатних діячів пера, таких вірцевих робітників, як Всеч. ювілят, що стільки років палав-світив, мов той негасимий світильник, просвічуючи народів шлях до кращого майбутнього та приводячи його до пізнання правди.

Хай милосердний Господь продовжить вік Ваш та надасть Вам сил міцних, щоб Ви могли ще багато трудитися для добра нашої Церкви й українського народу.

о. Степан Зузак,
Ватсон, Саск.

Високопрподобний Отче Ювіляте! Я з далекої Алберти, з нагоди Вашого ювілею не можу бути з Вами, то бо-дай писемно хочу разом з своєю родиною та вірними підмонтонського округу широко побажати Вам, дорогий отче ювіляте, щоб Ви довго ще прожили поміж нами, а Всевишній, щоб кріпив Ваше здоров'я для дальшої праці на полі нашої рідної Церкви, якій Ви всеціло себе, отче, віддали.

Прот. Григорій Василь,
Едмонтон, Алта.

**

Високопрподобний Отче! У день Вашого 50-літнього ювілею почуваю своїм обов'язком низько схилити перед Вами своє чоло та висловити Вам глибоку вдячність за всю Вашу багаторічну цінну працю, яку Ви вклали в розбудову нашого національного й церковного життя в Канаді, чим уможливили многим, а в тому й мені, знайти в Канаді другу батьківщину.

о. С. Герус,
парох Громади
св. Михаїла
у Вінніпегу.

**

Гратуляції й сердечні побажання ВПреп. прот. В. Кудрикові в 75-ліття його народин та 50-ліття його журналістичної праці. Хай його Господь благословить! (Телеграма).

**Українська Гр.-Православна
Громада св. Івана
в Ошаві, Онт.**

**

З нагоди ювілею ВПреп. о. прот. Кудрика наша церков-

на громада св. Володимира складає йому ширі побажання, бажає многих літ прожити та дальше працювати для добра нашої рідної Церкви і свого народу. Нехай живе наш канадійський Сковорода!

**За заряд Громади
св. Володимира
в Келгарі, Алта.**

І. Коваль, голова.

**

ВПреп. о. протоєрею! В ім'я ни парафії пресв. Тройці в Канора, Саскачеван, передаємо ширий привіт в день Вашого ювілею 75-ліття і 50-ліття Вашої журналістичної праці як на народнім, так і на церковному полі.

Ваша журналістична праця високо оцінена серед нашого членства, а друковане слово принесло великі користі на зміцнення наших рядів.

З нагоди цього ювілею бажаємо Вам доброго здоров'я і на много літа прожити.

За заряд:

В. Мисак, голова.

Р. Стратійчук, секретар.

о. М. Боднарчук, парох.

**

Громада в Фостон, Саскачеван, бажає ВПреп. прот. В. Кудрикові з нагоди його роковин довгі літа прожити і просить Бога о здоров'я для ювілята і письменника ВПреп. прот. Василя Кудрика. Його праця дуже корисна для нашої Церкви.

За громаду:

Петро Мелешак.

**

З нагоди Вашого 50-ліття журналістичної і громадсько-церковної діяльності та 75-их

роковин Громада Української Греко-Православної Церкви св. Володимира у Вегревил, Алберта, засилає Вам щиросердечні GRATULACIJE та побажання всього найкращого. Нехай Вселаскавий Господь, Податель всякого добра, зберігає Вас у Своїй опіці на довгі роки і скріпить Ваші сили до дальшої праці на добро і славу УГПЦ і її членів. Остаємось з великою пошаною до Вас.

За громаду:

Ф. Музика, голова.

О. В. Гордей, секретар.

Всеч. Отче Ювіляте! Відділ Союзу Українок Канади ім. Лесі Українки в Давфіні, Манітоба, високо оцінюючи Вашу 50-літню працю на народній і церковній нивах складає Вам найбільші признання та найщиріші побажання з приводу Вашого подвійного ювілею.

Вислідом Вашої неструдженої праці над національним усвідомленням нашої іміграції є те, що ми нині маємо могутню організацію Союз Українок Канади та свою національну Церкву.

За відділ СУК в Давфіні:

Марія Білоус, голова.

Марія Андрейчук, секр.

... Особисто о. Кудрика не маю, але високо ціню його працю. Бажаю йому многих літ прожити і працювати.

Йосиф Герман, скарбник громади в Редвотер, Алта.

З нагоди 75-ліття та 50-літньої журналістичної праці, Високостойному о. прот.

Кудрикові засилає Товариство Просвіта сердечний привіт і бажання кріпкого здоровля. Прийміть від нас малий але щирий дар у сумі \$10.00 на ювілейний фонд.

За Товариство Просвіта
ім. Т. Шевченка
у Лімінгтон, Онт.

І. Максимяк, голова.

Адам Владчук, секретар.

З нагоди відзначення ювілею великого українського діяча на церковно-культурному полі, ВПреп. о. прот. В. Кудрика, централа Союзу Українок Канади висловлює найщиріші побажання в його 75-ті роковини народин і молить Всевишнього дозволити йому прожити ще багато років між нами й бачити корисні плоди своєї многолітньої праці між нашим громадянством.

За Централю Союзу

Українок Канади:

Катерина Міський, голова.

Стефанія Пауш, кор. секр.
(Едмонтон, Алта.)

Всечесніший, Дорогий і Улюблений наш Отче Протоєрею! Українська Греко-Православна Громада Вайти радо прилучується до тих соток українських громад, що признають і звеличують Вашу величезну, цінну й віддану працю, яку Ви виконали для добра нашої рідної Української Греко-Православної Церкви та всего українського народу в Канаді, і складаємо Вам за неї з нагоди святкування ювілею п'ятдесятиріччя Вашої невтомної і всебічної праці так на церковній, як і на громадській ниві, та з на-

годи сімдесятипятиріччя Вашого життя свою найсердечнішу подяку.

Рівночасно наша громада пересилає Вам, дорогий о. протоєрею з цієї нагоди свої найщиріші побажання всего найкращого й найліпшого і просить, щоб Все милостивий Господь дав Вам якнайліпше здоровля й поміг Вам ще много, много літ прожити між нами та ще потрудитися для нашого народу та його батьківської Церкви!

Поможи Боже, щоб Ви, о. протоєрею, разом з нами дочекались ще кращого майбутнього свого народу, якому Ви так вірно й примірно послужили.

За Ваш великий і тяжкий труд, що Ви його понесли для добра українського народу в Канаді, Вам щиро вдячні парафіяни з Вайти, Манітоба. За церковну громаду в Вайті:

М. М. Сторожук, голова.

о. Е. Горгіца, парох.

В 75-ті роковини складаю щирі gratulacii Прот. В. Кудрикові за його невмирущу працю на полі пера. Багато записаної правди на пожовклих від старости паперах було б пропало, але прот. Кудрик визбирав ті документи історії і зробив їх доступними для кожного. Вчені, філософи і грядущі покоління будуть колись покликатися на ті документи.

Бажаю о. Кудрикові кріпкого здоровля і многих літ.

Данило Кравчук,

Елфрос, Саск.

Нашому дорогому ювілятові, прот. В. Кудрикові, ми,

ошавці, складаємо найщиріші побажання кріпкого здоровля, щоб він ще довго працював на церковному й культурно-освітньому полі.

Іван Тимочко,
Ошава, Онт.

З нагоди ювілею усім нам дорогого прот. Василя Кудрика шлемо наше найсердечніше побажання та скромну вдовину лепту. Цим показуємо нашу любов і пошану до великого незамінимого працівника, ВПреп. о. прот. В. Кудрика. Хай Господь щастить йому успіхом.

Т. Черепакха,
Киркленд Лейк, Онт.

Бажаю прот. В. Кудрикові щастя, здоровля і сил у майбутній його праці.

М. Марченко,
Содборі, Онт.

Бажаю ВПреп. о. Прот. В. многих літ і дальших успіхів в його праці релігійній і культурно-освітній.

Іван Якимів,
Ди Па, Ман.

Посилаю від себе двадцять п'ять доларів на Видавничий Фонд з нагоди ювілею прот. В. Кудрика за його щиру працю. Отець Кудрик це наш великий чоловік та апостол. Я не можу знайти відповідних слів, щоб оцінити його працю. Він боровся і бореться за Україну, український нарід та українські справи. Для добра тих справ він працював усе своє життя. Я і моя дружина бажаємо йому кріпкого

здоровля і просимо Господа, щоб він нагородив його усім добром.

Іван Кушнірук,
Елфрос, Саск.

**

Скільки то вже років моє серце приносило Вам бажання з різних нагод. Тепер, у день роковин Ваших народин, бажаю, щоб цей тожественний день повторявся ще много, много літ.

Текля Куриш,
Едмонтон, Алта.

**

Прошу поздоровити від мене о. Кудрика й побажати йому всього доброго, кріпкого здоровля, довгого віку й витривалости в його нелегкій праці. Він же був нашим духовним провідником.

Антін Бялюк,
Вегревил, Алта.

**

Високодостойний Отче Про теєрею! У день Вашого ювілею просимо прийняти найсердечніші поздоровлення від нас кирклендців, що високо цінять Вас та Вашу працю. Хай Всевишній кріпить Ваші сили і дозволить прожити ще многих літ на славу українського народу, як великого незаступимого опікуна і борця Української Греко-Православної Церкви. За цих 50 літ Ви виконали безліч великих і святих діл. За це прийміть від нас синівський поклін.

З правдивою пошаною:

Т. Черепакха, М. Грошок, Д. Гаврилюк, Н. Тодоренчук, М. Радул, М. Сусла, П. Товтрівський.

Киркленд Лейк, Онт.

Признання належить ся прот. В. Кудрикові за його довголітню працю в "Українським Голосі" і "Вістнику", на ниві народній і релігійній. З нагоди 75-ліття його роковин народження дай йому, Господи, ще многих літ прожити.

Никола Клим,
Пембіна, Норт Дакота.

**

Бажаю ВПреп. о. прот. В. Кудрикові кріпкого здоровля і многих та благих літ.

Іван і Евдокія Буряник,
Джесмин, Саск.

**

Щиро вітаємо 50-ліття церковно-громадської праці о. Кудрика. З усіх наших церковно-громадських діячів о. Кудрик є першим, бо він для праці для свого народу віддав усе своє життя. З свого життя він нічого для себе не взяв, а всі свої сили й здібності віддав на службу свого народу. Під українське життя в Канаді він поставив сильний самостійний і національний ґрунт. Без його праці українці хилилися б в одну то другу сторону, як це деякі і роблять, що не стали на свій український ґрунт, хиялись в сторону Риму, Царгороду, Москви і Варшави. Без боротьби о. Кудрика за церковні права наш нарід у Канаді не стояв би нині так високо. В рядах геніяльних наших людей стоїть о. Кудрик. Пошануймо його гідно з нагоди його ювілею.

Д. Іванків,
Лейк Парк, Флорида.
(Скатленд, Онтеріо)

Бажаю щастя, здоров'я і
многих літ прожити нашому
великому працівникові.

Іван Кушнірик,
Портедж ла Прері.

**

Отець Кудрик є скромна
людина. Я знаю його ще з ча-
сів, коли він перебував у на-
шій околиці Тарнополь. А то-
ді були початки нашої праці.
Треба було перенести бага-
то клопотів, бо це була тяж-
ка праця. Тому складаю щи-
рий привіт зарядчикам цьо-
го ювілею.

А прот. В. Кудрикові ска-
жу: З нагоди Вашого подвій-
ного ювілею складаю Вам
щирі побажання доброго здо-
ров'я і прожити ще многих
літ. Нехай Господь має Вас
у своїй опіці, щоб Ви могли
ще багато працювати для Ук-
раїнської Православної Цер-
кви й українського народу!
Ваш колишній парафіянин, —

Василь Фіщич,
Вакав, Саск.

**

Я дуже високо оцінюю пра-
цю о. Кудрика і бажаю йому
многих літ.

Василь Федчун,
Арран, Саск.

**

Чуюся щасливим, що мені
була дана нагода взяти участь
у збірковій акції на видання
праць о. прот. Кудрика з на-
годи 50-ліття його громад-
сько-церковної діяльності.

Григорій Бойко,
Фсрт Виллям, Онт.

**

Найщиріші побажання для
ВПреп. прот. Василя Кудрика
від мене і жертводавців з на-

годи його 50-ліття журналі-
стичної праці та 75-ліття на-
родин. Хай Господь мило-
сердний пошле йому довгий
вік працювати для україн-
ського народу.

Е. Халатурник,
Сондаун, Ман.

**

Ми, жертводавці, бажаємо
ювілятові ВПреп. прот. В.
Кудрикові многих літ прожи-
ти. Нехай Всевишній помагає
йому продовжувати свою пра-
цю, яку він чесно виконував
для Української Православної
Церкви та її вірних.

Федір Ємчук,
Кемсек, Саск.

**

Як добрий знайомий о. Ку-
дрика, засилаю від себе до-
даткову жертву і бажаю прот.
Кудрикові кріпкого здоров-
ля, витривалости і довгого ві-
ку прожити.

Іван П. Горчинський,
Кемсек, Саск.

Від Жіночого Товариства
ім. княгині Ольги при церкві
св. Преображення пересилаю
о. Кудрикові щирі побажан-
ня з нагоди двох його ювіле-
їв від усіх членкинь Товари-
ства. Такі люди, як о. Кудрик,
є дороговказом для право-
славних українців по околи-
цях. Дякуємо о. Кудрикові за
його 50-літню працю і бажає-
мо йому кріпкого здоров'я
та многих літ.

За заряд Жіночого Т-ва,
К. Пернеровська, секр.,
Йорктон, Саск.

**

Нехай Бог дасть йому мно-
гих літ прожити для народу і

церковної праці. Стисніть щиро від мене його руку.

В. С. Ковбуз,
Рейнджер, Саск.

**

Вислухай голос, що честь твою голосить,

Співає тобі враз, що кожний в серці носить.

Желаєм всі для тебе щастя з неба,

Тебе бо народові нашому треба.

Дізнай від нас лиш милости і чести,

Ділаєм бо, щоб нарід наш вознести.

Віднині знай, віднині знай, Що кожний тя шанує,

Хто тя пізнав і вітчину шанує.

ВПреп. прот. Василеві Кудрикові з нагоди 50-літньої журналістичної і громадсько-церковної праці та 75-их роковин народження.

А. Рубашевський,
Арран, Саск.

**

Отцю Кудрикові бажаю многих літ прожити в добрім здоров'ї, щоб Господь допоміг йому ще працювати для добра нашої Церкви і нашого українського народу. Я дуже люблю читати його писання, а що вже тепер не друкується, то я вишукую старі календарі і читаю їх моїм унукам, що часом зайдуть до мене. По моїй думці о. Кудрик є великий патріот український і заслуговує на признание і пошану від усіх нас православних українців.

Анна Фаріон,
Шортдейл, Ман.

**

ВПреп. Отче Кудрик: З нагоди ювілею в 50-ліття Вашої журналістичної та церковно-громадської праці і в 75-ті роковини Вашого трудящого, корисного і повного самопосвяти життя, прошу прийміть від мене найщиріші поздоровлення й побажання, щоб Милостивий Бог продовжив Ваш вік та обдарував Вас кріпким здоров'ям для дальшої праці на користь українського культурного життя в Канаді, а Української Православної Церкви зокрема. Ваше життя і Ваша посвята для нашого церковного життя в Канаді можуть стати світлим прикладом для теперішніх і майбутніх служителів нашої Церкви.

П. І. Лазарович,
Едмонтон, Алта.

**

Бажаю о. Кудрикові ще много щасливих літ.

Олекса Боднарчук,
Ретвел, Ман.

**

Бажаю о. Кудрикові кріпкого здоров'я і многих літ прожити з нами.

Никола Рак,
Саскатун, Саск.

**

Ми, жертводавці на ювілейний дар, бажаємо ВПреп. о. Кудрикові кріпкого здоров'я і многих літ працювати на користь Української Православної Церкви та українського народу.

Петро Савіцький,
Кейнзвил, Онт.

**

Бажаю Вам отче Кудрик
доброго здоров'я і многих
літ ще працювати між нами
для нашої загальної користи.

Іван Бугера,
Дуфрост, Ман.

**

Треба буде довго чекати,
щоб мали ми ще такого одно-
го діяча як о. Кудрик. Дай
Боже, щоб він ще довго про-
жив для творчої праці.

С. В. Пернеровський,
Йорктон, Саск.

**

Бажаю ВПреп. прот. В.
Кудрикові довго ще прожи-
ти і свою добру роботу про-
довжати. Нехай Бог помагає
на добро українському право-
славному народові.

Юрко Товстий,
Прілейт, Саск.

**

Немає в мене слів, щоб ви-
словити вдячність за працю,
котру о. Кудрик виконав у
Канаді. Скажу коротко: о.
Кудрик поставив сильний
фундамент під наше життя в
Канаді, як громадське так і
церковне.

І. Чиж,
Арран, Саск.

**

Нашому дорогому праців-
никові на ниві Української
Православної Церкви, ми,
старші члени в місті Саскату-
ні, віддаємо признання і ши-
рі побажання. Витаємо Вас,
отче Кудрик, в річницю Ва-
шого уродження та в 50-ту
річницю невтомної праці між
українським загалом та між
нами тут у Саскатуні, бо Ви
одні з перших працівників,

що стали на сторожі Україн-
ської Церкви. За Ваші заслу-
ги і за таку щиру працю не-
хай Господь Бог збереже Вас
на многі літа.

П. Салдат,
Саскатун, Саск.

**

Бажаємо Шановному Юві-
ліятові о. В. Кудрикові кріп-
кого здоров'я, щоб міг ще
дальше працювати на користь
для українського суспільства
в Канаді.

Василь і Маруся Довганики,
Вінніпег, Ман.

**

Висловлюю Шановному Ю-
віліятові щиру подяку за його
довголітню працю для нашого
народу та бажаю зі щирого
серця кріпкого здоров'я та
Божого благословення до ще
дальшої хосеної праці на ук-
раїнській ниві.

Петро А. Пауш,
Едмонтон, Алта.

**

...Через обов'язки не мо-
жемо бути присутні на вели-
кому святі в честь о. В. Куд-
рика... Бажаємо йому най-
кращого здоров'я та багато
літ прожити для продовження
його апостольської праці. Ні-
хто в нас не є більше заслу-
жений, як він.

Михайло і Анастасія
Стечишині,

Винярд, Саск.

**

З о. Кудриком я близько
знайомий ще з 1904 року. Ко-
ли я з другими організували
Українську Видавничу Спільку
та почали видавати "Україн-
ський Голос", то відразу по-

просили Ювілята стати редактором, бо всі ми вважали його за найвідповіднішого. Й ми не помилилися. Бажаю Шановному Ювілятові щастя і здоров'я на многі літа.

Володимир Карпещь,
Вінніпег, Ман.

Просимо прийняти наші найщиріші поздоровлення і побажання, щоб Милостивий Господь продовжив Ваш вік та обдарував Вас кріпким здоров'ям для дальшої праці на користь нашого народу в Канаді, зокрема його Рідної Церкви. Ви є відродителем українського загалу в Канаді, бо ставши першим редактором "Українського Голосу", Ви зуміли перетворити русинів на українців!

Наталка і Никола Негричі,
Ешвил, Ман.

Найщиріші вітання з нагоди Вашого Ювілею. Хай

Бог нагородить Вас добрим здоров'ям на многі літа. (Телеграма.)

В. І. Перепелюк,
Линн Лейк, Ман.

З нагоди Вашого Ювілею висловлюю Вам якнайщирішу подяку за Вашу дотеперішню працю і бажаю щастя і доброго здоров'я на многі літа. (Телеграма.)

П. Мельничук,
Венкувер, Б. К.

Найщиріші вітання та щира подяка за Ваш вклад у розвій нашого культурного та церковного життя в Канаді. Хай Бог допомагає Вам продовжати корисну працю ще на многі літа. (Телеграма.)

М. А. Зюбрак.
Д-р В. Савіцький.
О. Бендас.

І. Гнатишин.
Принс Алберт, Саск.

О. ПРОТ. ВАСИЛЬ КУДРИК

Якраз припадає 50-літній ювілей о. прот. В. Кудрика, і в нашій канадській пресі вміщено багато хороших відкликів і привітань.

Я рада, що в час перебування в Вінніпегу особисто пізнала цього довголітнього ентузіастичного громадського діяча, організатора, журналіста, ідеолога, борця віри прапредків і української нації.

Уже перше враження підкуплює: безпосередність у відношенні, легкість навіювання розмови, якість великого вміння чи природний дар зразу зацікавити, торкнувшись і не вишукуючи відповідних тем. Це, мабуть, впливає чи не з доброго розуміння людей, з цілого великого багажу знань, чи то живого, гарячого дихання джерела, що бється в нього в грудях і відбивається в очах глибиною філософа, чистотою дитини і пронизливістю відуна.

Ви зразу маєте впевненість, що говорите з феноменом, якимсь "оригіналом", а в чому, власне, ця оригінальність, спочатку не здає собі справи, хіба: свій власний підхід до всього, світ ідей, людиність. І лише згодом допоможуть підказки про Григорія Сковороду. Але як тут зв'язати аналогічно сквородинське — "світ мене ловив і не зловив"? Бож то наш феномен зовсім не втікає в степ від буднів світу, а з головою поринає в найбуриліші води — громадське життя, службу для нації, точ-

ніше — творення цієї нації, викликаючи заклятого генія. Можливо, це в нього якийсь рід практичної філософії. Та існує певний гарант імунітету проти спокус світу.

І тут якась непереможна віра в збудження того містичного народнього генія передається і вам чи то від тієї впевненості, що струмить із кожного слова, чи то зі схопленої якоїсь "вищої логіки", чи то від наочного прикладу, що стоїть якраз перед вами, тобто — о. В. Кудрика.

Камилавка протоієрея вам тут мало що підскаже. Ані знання санскрипту чи старогерейщини.

До завдання пастиря — вести паству в християнських цнотах тут долучується патріотизм Івана Вишенського, завдання ієрархів доби Відродження: паства скалічених українських душ, яким лік — не тільки християнська екзорта, а й знайдення себе з духом і душею предків. В. Кудрик й досі не вгаває в тому, пишучи книжку за книжкою. Так віддано, так безкорисно!

З Вінніпегу я привезла деякі книжки о. В. Кудрика. Вони такі ж пересвідуючі, як і розмови з панотцем. А пересвідчують якоюсь самозрозумілістю аргументів, здається, одним лише поданням матеріалу з джерел. Виклад глибокий, простий, ясний, сприймальний для кожного. Як бувший редактор "Українського Голосу", а пізніше як священник, своїми стаття-

ми, книжками і проповідями чи не в найбільшій мірі спричинився до відродження УАПЦ в Канаді і до створення української “раси”, замість тих дивовижних “галіціянів”, “підкарпаторосів” та ще як там себе не називали наші пересиленці до Америки і чим ще й досі відстрашують деякі місцевості в Новому Світі.

Чи не велика місія і не велика заслуга?

А яка далека прозорливість в остереженнях В. Кудрика перед асиміляцією, аж чудно!

В обороні Православної Віри В. Кудрикові, напевно, чужа “церковщина”, той мерт-

вий християнізм, що ховається за літеру канонів і зчаста проявляється в святошстві отчешників, у заскорузлості й обмеженості. Підносячи віру прапредків, автор всюди наповідає про живу Христову віру, про красу і високе піднесення, що дає давня українська православна Церква. І збудниками тієї краси і піднесення — не лиш є “віра прийнята від греків”, а той світлий прадавній дух предків, що ще досі дрімає в народній душі, тільки но його розбудити.

О. Лятуринська.

(“Українське Слово”, Париж,
29. 4. 1956)

ПИСЬМЕННОЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ о. ВАСИЛЯ КУДРИКА

Письменницька діяльність о. Василя Кудрика довга і широка. Якби хто завдавав собі труда позбирати те все, що Він в своєму житті написав як редактор "Українського Голосу", опісля як редактор "Вістника", а через останніх кілька літ як громадянин і священник Української Греко-Православної Церкви в Канаді, то з його писань склалося б поважне число грубесних томів. Що правда, о. Кудрик не повістяр і він не оставить за собою томів цікавих оповідань з нашого піонерського минулого в Канаді, щось в роді "Сини Землі" Іллі Кириняка. За те він лишить по собі цінні писання поважного змісту, які будуть служити українському загалові в Канаді за життєвий дороговказ так довго, як довго буде в Канаді існувати українське громадське життя.

Письменницька діяльність о. Кудрика складається, в головному, з двох важних ділянок. В одній ділянці він виступає як невтомний історик-дослідник історичного минулого українського народу та його історичної Православної Церкви, а в другій ділянці він займає місце великого, поважного і глибоко віруючого учителя-мораліста.

Як невтомний історик-дослідник, він безперестанно працює над вишукуванням маловідомих історичних фактів

головно на полі історії нашої Православної Церкви, та висвітлює ті великі кривди, яких наш нарід століттями зазнавав від двох своїх історичних запеклих ворогів — від Польщі з її римо-католицьким косцюлом і його на знищення українства плянованою політикою з одного боку, а з другого боку, від Москви та її державної церкви, яку московський уряд у всі часи нашого історичного співжиття виключно вживав на те, щоб погнобити Україну та її самостійну Православну Церкву, щоб цим чином убити наш нарід морально, знищити його людську гідність і його стремління до волі та самостійного державного життя.

Як учитель-мораліст, він поставив собі за великий обов'язок і завдання не дати нашому загалові забути та закинути ці історичні цінності, створені нашим народом протягом століть та передані нам у спадщину, які роблять наряд культурним і гідним пошани. У його писаннях на тему культурних скарбів українського народу проявляється глибока любов та пошана до всього того, що підносить наряд до морально-культурних висот — до його мови, звичаїв, традицій, а особливо до його історичної Української Православної Церкви, яка має подбати за здорову українську душу.

Хоч, назагал, тон писань о. Кудрика є поважний і діловий, то, де треба, він вміло знає також послужитися дотепом, гумором та легкою сатирою. У його писаннях про всякі наші громадські недомогання та збочення з правдивої народньої дороги, голов-но в тих, що роками появля-лися під назвою "Спостере-ження Гарасима Чернохліба", він дотепно ганьбить, картає, напоминає і пригадує Божі і народні обов'язки тим, що за-бувають та зневажають рідну мову своїх батьків, байдужо занехують наші високо-мо-ральні звичаї і традиції, со-соромляться та відрікаються своїх предківських прізвищ та через неввіжество покида-ють свою Рідну Церкву. Вза-

галі нема навіть одної малень-кої ділянки в нашому громад-ському житті, на яку о. Куд-рик не звернув би своєї уваги та не висказав свого добре передуманого, здорового по-гляду.

Читаючи по цій передмо-ві деякі зразки його пи-сань на громадсько-мораль-ні теми, читач зможе з них створити собі образ о. Ва-силя Кудрика, як велико-кого українського патріо-та-громадянина, який ціле своє життя посвятив на служ-бу свого народу всякими для нього можливими способами і цілу свою душу вложив в ту працю, що мала б піднести його на високий і належний культурний рівень між други-ми народами Канади.

В. Буряник

КВІТИ ПРИ ДОРОЗІ

НЕРУКОТВОРНИЙ ОБРАЗ

В моїх хлопячих літах я бачив чудний образ. Та не був се образ маляра-іконописця. Був се живий образ — Нерукотворний. Його малювала побожна українська душа.

Я нині його бачу... Боже літо було на землі. Зелено і і весело. Був ранок. І свято Бог дав людям. Чула тоді моя дитяча душа, як Божа слава наповняла всю вселенну.

І тим ранім ранком до церкви йшли люди. І я йду. Все бачу, всіх бачу.

Поперед мене молодиця з вязкою квітів у руці. Несе до церкви святити. Я се знаю. Поперед неї старенька бабуся несе цвіти. Мабуть і в її праведній душі цвіти щастя того ранку розцвили. А там дівчина з цвітами...

А побіч мене моя мати цвіти в руках несе. Васильки, чорнобривці, повняки... Багато всяких. І чую я їх запах. (Молоденькою ще тоді була моя мати).

Багато їх йшло того дня до церкви Богу молитися, а все з цвітами. Святочна одежа і цвіти в руках. І тільки їх — і цвітів і людей.

Се був один з тих образів, який досі я бачу. І не забуду ніколи. Цілому світові можна би його показати: "Дивіть! Отсе ми в святочному настрою! Отсе наша святочна душа, наша культура!" Позавидував би світ.

І свідомий я, що життя українського народу склалося в такі величаві образи по всіх сторонах, де билося українське серце. Мати дочці передавала святі обов'язки. "Понесемо зілля святити, так треба!" І всі розуміли, що так треба. Що се і Божа і людська справа.

**

Від того часу, як діточими ногами йшов я до церкви, перейшов я довжелезний шлях. І не змірити його. Багато миль, багато літ. І бачив по дорозі не один образ — де радісний, де сумний, де болючий, але між всіма ними образ з діточого віку стоїть на першій місци.

Кожного літа в пригожу пору йдучи до церкви, я роз-

дивляюсь, чи українське жіноцтво береже святі звичаї своїх материй, бабусь, прабабок. Чи в нього квіти в руках, квіти в душі. Чи говорить воно собі: так треба!

Всяких бачу. Бачу і таких, що в їх душах нема святого почуття, яке несли з зіллям до церкви їх примірні матері і бабусі. В багатьох нема почуття обов'язку. І нема в життю того Нерукотворного Образу, який я колись бачив.

Я згадую — я маю що згадувати. А що згадають діти тих материй і батьків, які забувають і легковажать старинні наші народні звичаї і християнські обов'язки? Які багато чого забувають. Які полишають своє рідне, тай неодна. І говорить душа моя:

— Не буде їм Божого благословення! Не буде їм пошани від нікого!

**

Але я цвіти дотепер люблю. Куди не повернуся всюди цвіти, всюди рослини. Побіч доріг, побіч стежок. Тількиж... Шальвія перемішана з будяками, васильки з лободою, чорнобривці з молочієм...

І дивно мені, що багато людей того не бачать. А то по-ложи би...

Згадуючи давне, я збираю ті цвіти, що побіч моєї дороги ростуть. Збираю святочні, збираю буденні. Коло своїх нив і коло чужих. Збираю гарні і колючі. Всі збираю. Багато колючок позалазило в руки і душу. Але я збираю. Так треба!

Христос терновий вінок взяв на голову, щоб показати людям цвіти праведного життя.

І знов давне згадується. Колись цвіти цвіли на городі і цвіли вони побожністю в людських душах. І несли люди ті цвіти і ті душі до церкви. Богу їх показати, на жертву Богу віддати. А нині... Багато тих, що їх душі буряном заростають.

Оден з цвітів забути не могу. Коли-ж вам попадеться гарна квітка з моєї вязанки, кажіть: "Ми будемо таки сіяти, як треба!" І сійте. А коли попадеться осет, так питайте: "Не вже-ж його в нас так багато?" І виполуйте.

От нащо збираю цвіти при дорозі!

ОБОВ'ЯЗОК ПРОРОКА.

І сказав він до мене (до Пророка): Сину чоловічий! Ось я посилаю тебе до твого народу непокірливого, що відступив від мене. Й скажеш їм: Так говорять Господь Бог: Чи будуть вони слухати, чи ні — вони-ж дім впертий — то нехай знають, що був пророк між ними. Ти-ж не лякайся їх і не страхайся мови їх, як вони будяками і терням для тебе будуть і тобі доведеться жити між скорпіонами... (Езек.)

Давно проповідував Пророк серед свого народу. Пригадував славу минувшину великих предків, що були розумом, совістю і гордістю народу. Клав перед очима занепад життя — гріхи, що зводять людей в темні долини: самолюбство, скупість, продажність, лепковаження Божих Заповідей. Закликаючи до поправи, показував ту благословенну будучність, яка буде заплаатою за праведність.

Але здавалося, що ніхто не йшов за Пророком. Він ходив за всіма. Ніхто не казав: Говори! Треба було накликати людей, щоби слухати. Мовчав він і ніхто не питав; Чому він не говорить? І зневірився Пророк та сказав:

— Піду від них і тоді відчують вони мою неприсутність. А не відчують — самі себе убють.

Тоді сказав Господь до Пророка:

Чому ти вийшов з мого виноградника? Я-ж поставив тебе робітником на моїй ниві. Хіба ти лишив іншого робітника на своїм місці?

— Народ не слухає мене, — відповів Пророк. — Занадто його серце закаменило. — І сказав знов Господь:

— Я сотворив Весну, Літо, Осінь і Зиму. На весні сіють, але не збирають. Тоді посіяне кільчиться, а літом виростає. А жнуть, звозять і молотять в Осени. Зимою-ж споживають те, що на Весні було посіяне. Чи розумієш ти мене?

— Не розумію, Господи, — сказав Пророк. І сказав Господь знов:

Слухай і розумій! Ти доперва почав сіяти і вже хочеш збирати. А зерно, яке кидаєш в землю, одно доперва кільчиться, інше-ж дощу дожидає. А кілько грядок ще не засіяних! Чому-ж зневірився ти? Хіба бувало, щоби нива казала: оріть і засівайте мене? Хіба казав коли народ своїм Пророкам: Учїть нас! Докоряйте нам! А ти такого надієшся. Не вони, тільки Я вложив на тебе обов'язок сіяти і не від народу твоє становище. Вони мають своїх робітників, а ти ро-

бітник Мій. Ти відвічальний перед судом Моїм. І заплату приймеш не від них, але від Того, хто послав тебе.

І сказав Пророк:

— Я почав сіяти, а я уже старий, коли-ж жнива будуть?

І відповів Господь:

— Зерно, що ти посіяв, принесе овоч тоді, коли народяться ті, що мають збирати. Ти сівач, вони женці, але всі ви є Мої робітники. І коли на їх руки буде хилитися важке колосся, то від Престола Мого будеш на них глядіти і зрозумієш, що твоя праця принесла плод сторицею. Чи зрозумів ти обов'язок, який накладає на тебе воля Моя?

— Зрозумів, Господи, і бачу дотеперішню свою невідомість — сказав Пророк. І вернувши між свій народ, трудився даліше з тою вірою, що слово Господа вірне і посіяне для Господа не пропаде до віку.

Таке становище кожного Пророка.

В ЧІМ НЕПОРУШНА ОСНОВА ЦЕРКВИ.

Могучий цар задумав збудувати таку святиню, щоби рівної їй на світі не було. З твердого каменя і гнучкої стали; з найкращого мармуру і добірного дерева. А рука різьбарів, золотників і живописців-малярів мала своїм дотиком довершити лопату працю.

Багато гроша видав цар — мільон, другий... А кожний горожанин краю по силі можності жертвував, щоби святиня стала гордістю і силою цілого народу на віки вічні.

Найкращі будівничі доглядали праці. Найкращі робітники виконували роботу. А коли праця послідної руки була доведена до кінця, перед очима всіх стала будівля, якої світ ще не бачив. Срібні двері, золоті престоли. Кругом було лише чути слова подиву:

— Невидане чудо!... Незрівнана краса!... Непереможна твердиня!... Віки проминуть, а ся будівля на дальші віки буде спокійно ждати!... Маючи перед очима таку велич, наш народ ніколи не понизить своєї гідності!... Доки буде стояти сей всенародний храм, доти буде жити наш народ, значить — на віки!...

Такі були оклики народу. А чужинці дивувалися і дрожали перед силою, що таку святиню збудувала.

Але сталося лихо. Коли сю величаву святиню мали врочисто передати на службу Божу і починати в ній чергові Богослуження, ціла будівля завалилася. Не допомогло залізо, не допомогла сталь. На місці великої будівлі стала велика купа румовища.

І розгнівався цар. Кричав зі злости розлючений народ. Вся вина спадала на будівничих. Видно, що основи будівлі не були сильні. Що матеріял не був добірний. Що робота недбалю була виконана.

І без великих допитів будівничих на смерть засуджено.

Однакож в тому часі з'явився перед царем мудрець тої землі і сказав:

— Царю, суд твій несправедливий! Будівничі зробили свою роботу якнайкраще! Головні підвалини заглубили вони до самих підземних скал. Матеріал дали найкращий. Але треба тобі знати одно — церковна будівля мусить мати інші основи, ніж ти приказав їм покласти.

— Які-ж інші? — запитав цар.

І відповів мудрець:

— Щоби церковна будівля була сильною, вона мусить опочивати не на мертвих земних скалах, але на живих, щирих людських душах. Стіни її мусять опиратися на тім, що найглубше і найсильніше — на побожних людських серцях, на праведности вірних. Ти царю, разом з народом твоєї землі, давав мертвий гріш, а не живу душу на матеріал для будови, тому так скоро і несподівано вона завалилася. Вона була тілом без душі, а бездушне тіло само від себе розсипається.

Ось чого треба, щоб церква нашого народу була сильною!

УКРАЇНЬСЬКА РОДИНА НА РІЗДВО.

Дійсними і гідними представниками народу є лише ті люде, що совісно і точно виповняють народні обов'язки. Візьмемо Різдвяні Свята, як ту хвилю, коли можна більше, ніж будного дня виповнити гідно належні обов'язки, або негідно їх занедбати.

Звичай народний каже, що на Святий Вечір має бути 12 страв. Між ними риба, се праобраз Христа. І гідні люди хоронять по можности той звичай.

На стіл стелять сіно. На лави, на крісла кладуть сіно. На сіні ставлять святовечірні страви.

В куті ставлять немолочений сніп. (Такий треба лишити при молоченню). Звуть його “дідом”. Він стоїть тут звичайно до ранку Нового Року. Так поручається Народженому Христу працю рук своїх.

На землю розстелюють сіно, або солому. Се Дідух. В деяких сторонах вкинуть клопоть сіна під стіл і тим вдовольняються. Але се нагадує людську скупість. В інших сторонах українські землі вносять величезну в'язку, що ледве в двері протионеться. І розстелюють по цілій хаті — верству на 4 — 5 цалів грубу. Тут видно щедрість.

Перед Святою Вечерою батько, чи хтось зі старших обкаджує стіл зі стравами. (Про ладан дбають перед тим. Сей звичай, в деяких сторонах забувся, та треба його відновити).

Коли всі повмивалися, сходяться до стола і побожно, уважно моляться.

Куттю їдять всі з одної миски, на знак родинного зв'язку. При першій ложці старший в родині бажає зі Святим Народження Христа Божого благословення цілому домови, усій родині.

Вечеряють при світлі свічки — одної, або і трох. А там колядують довго в ніч. Давні Святі Вечорі нагадують. Діти до дідусів і бабусь вечеру несуть, чи везуть.

Ранком в 4-й годині до церкви ідуть.

А другого дня раненько, Дідуха палять, побудивши всіх, навіть дітвору.

Отсе вам образок Українських Різдвяних Свят! Так святкували наші батьки, діди, прадіди. Так святкували по селах. Так святкують нині тут по фармах наші свідомі, поважні родини. (По містах щирі люди по можності до подібного до-строюються).

І який се величавий образ! Який святий! Гідний, щоби витати в себе Народженого Спасителя!

Доведеться Вам зайти до хати, де святкують, як закон велить, нічого не кажучи і ваша голова клониться перед такими людьми. Вам хотілося б їх обняти, подякувати за те, що вони гідно належні обов'язки виповняють. Вам хочеться сказати перед цілою громадою: “Се гідні люди! Слава їм!”

А доведеться зайти до людей байдужних, що злегкова-

жили святочні обов'язки — що винесе звідтам ваша українська душа? Винесе біль! Ви подумайте: Оттак люде самі себе нівечать! Заповітів батьків і матерей не шанують! Від Бога і від свого народу віддаляються.

І лишиться в вас гіркий, болючий спомин. А розповідаючи комусь, з болем скажете: “Се вже не наші браття!” А дітям своїм скажете: “Ви так не робіть, як ті байдужі люде! Вони гріх великий творять — і перед своїм народом і перед Богом!”

І се не будуть пусті слова. Ваша душа буде відчувати, що там дійсний, непростимий гріх твориться.

ДОРОГОВКАЗ В ЖИТТЮ.

Священик їхав до міста. По дорозі догонив одного молодого чоловіка зі своєї парохії і попросив його присісти з ним. Дорогою розмовляли про різні справи, аж зійшли на десять заповідей Божих, про які молодий чоловік висловився не дуже прихильно.

— Значить, — ви проти них? — питає священик.

— Ну, так, я не люблю, щоби мені хтось наказував — не роби сего, або того. Я люблю робити те, що мені хочеться.

Священик не відповів нічого, а коли приїхали до роздорожжя, то він звернув не на ту дорогу, яка веде до міста, а на другу.

— Гей, чекайте, — каже молодий чоловік, — ви поїхали злою дорогою.

— Як ви знаєте?

— Бо дороговказ на роздорожжю вказував, що до міста слід їхати другою дорогою.

— Я не люблю, щоб кавалок дошки, якою є дороговказ, розказував мені, що їдь сюди, або туди... Я хочу їхати, куди мені хочеться.

Молодий чоловік поглянув на священика здивовано, а там зрозумів, про що ходить, і сказав:

— Вибачте, отче, я зле говорив про заповіді... Дійсно треба, щоб хтось казав нам, що можна робити, а що ні, так як треба дороговказів, щоби показували нам, якою дорогою треба їхати. Навертайте на добру дорогу до міста; ваша наука не пішла в ліс.

ЛИСТКИ ШАЛЬВІЇ.

Купив я в антикварні (в книгарні старих книжок) релігійну українську книжку з 1885 року. Тепер буде їй уже 72 роки ("Вісник з 1930" року — М.В.). Не багато є між нами людей того віку.

Та що важне: знайшов я між картками засохлі листки шальвії. Судячи по змісті і вигляді книжки, то шальвія тая мабуть близько того віку, що і сама книжка. Чиясь рука дуже давно вложила її туди.

І хотілося б мені знати — хто се був? Дитина? Мати? Батько? Може побожний дяк давного часу? Може релігійний вихованок дяка з тих часів, коли охочі в дяка вчилися читати? А може сивоволосий дідусь-священик, читаючи сю книжку на городі, вложив шальвію між її картки? Коли-б же він, чи хто, то як звався, де він був? І чи прийшла йому тоді на серце думка, що хтось по десятиках літ знайде ті листки, пригадується і скаже:

— Ти, Боже, знаєш, чия рука поклала в книжку ці листки шальвії. Для мене вони є знаком зв'язку, який вяже нас, сучасників, з нашими предками. Се дорога пам'ятка, дар наших батьків, дідів і прадідів. Коли-ж того, що поклав ті листки, нема в живих, то прийми його, Боже, де вічно світить світло лица Твого. А мені поможи поступати в життю тою праведною стежкою, якою поступали всі праведники, всі гідні сини і дочки нашого народу.

Так молилася душа моя і я заховав ті листки, як дорогу пам'ятку, по невідомім по імені українським моїм предку. Як річ велику і святу. Бо питаєте ви листка шальвії з перед десятиків літ, чи знайдете? А мені... чиясь рука передала його. Тому він мені такий дорогий!

Чому-ж се так? Я не знаю. Мабуть такий закон Всевишнього, щоби ми над все дорожили тим, що походить від наших батьків, дідів, прадідів.

Чи то наша Свята Православна Церква з усіма її молитвами, піснями і звичаями. Чи наша дорогоцінна мова — сей великий дар Божий. Чи наша сердечна пісня. Чи величаві наші звичаї. Чи імена ших великих, чесних, праведних предків, великих провідників і заступників народу нашого. Чи ім'я, яким народ наш себе називає. Чи ті почування, що в'яжуть усіх Українців в одну велику родину — де кожен український дідусь є для свідомого і щирого Українця рідним батьком і дідом, де кожна українська бабуса є рідною ма-

тірю і бабкою; де свідомий Українець чує для Українця братерський обов'язок помочі і лошани.

Так! Такий закон вложив Всевишній в життя людей і вічно буде жити той народ, котрий такого закону не легко-важить.

ГЕФБРІДИ, А ЗДОРОВЕ ЖИТТЯ.

Коли змішаються дві цілком відмінні, нерівні собі раси людей, то покоління, яке з такої зміни виходить, звуть "гефбрідами". Мішанцями.

Оскільки чистіша людська раса, остільки гарніші і величавіші форми її тіла і духа. А в расі мішаній виступають прикмети одної раси і другої побіч себе і звичайно одні понівечені і другі понівечені. Потовчені. Пооббивані. Повищерблювані. Погнуті.

Але треба пригадати, що є "гефбрідизм" тіла і "гефбрідизм" духа. Є культурні гефбріди. Є релігійні гефбріди.

Хто мішає свою культуру з чужою, той заводить гефбрідщину.

Хто мішає свою мову, свою релігію, свій світогляд з чужим, заводить гефбрідщину.

Є гефбрідські хати, гефбрідські родини. Гефбрідські душі. Гефбрідська мова. Гефбрідська релігія. Гефбрідська політика. Гефбрідський спосіб думання. Гефбрідське ціле життя.

Щоби народ жив, він мусить дбати, щоби його життя було однородним, не засмічене посторонними домішками. Такі домішки він повинен відкидати. Його золото повинно бути чисте злото. Культура його — чиста культура. Мова його — чиста мова. Релігія його — чиста релігія. Політика його — чиста політика. Душа його — чиста українська душа.

“ПРИРОДА” В ДВОЯКІМ РОЗУМІННЮ.

Дорогою йшло двох подорожних. Один з них чоловік господарського практичного виховання, другий злочинець, що звик розтягати людське добро.

Коли наближалися вони до великих господарських забудівель, що були при дорозі, сказав злочинець:

— Тут всякого добра що неміра. Коли б вдалося забрати, так жив би чоловік без журби та клопоту. І дітям та внукам передав би. Працювати не мусів би...

На те за уважив чоловік з господарською душею:

— Ти бачиш нагромаджене добро, а я бачу розум господаря. Земля тут не найкраща, але яке величає господарство! Кілько в його голові мусить бути розсудку, кілько в роботі пляновости, кілько прозорливости, дбалости, ощадности. От що мені найперше видно! А не будь такого великого господарського розуму, то на сім місці бачив би одну руйну. Тому моїм головним бажанням було би побачити самого господаря і з його розумними плянами познакомиться.

Подібно люди дивляться на “Природу”, себто оточуючий їх світ.

Люди віруючі дивляться на природу, як на велике і чудесне господарство, яке провадиться волею, розумом і силою великого Господаря. Він встановляє для всего свої закони, дає йому лад і веде по тих плянах, які людям не зовсім зрозумілі.

Люди не віруючі (матеріялісти) бачать в природі велике господарство — з законами, з ладом, з великими скарбами, однак не хочуть признати, що над тим усім є розумний господар. В них “Природа”, се господарство без господаря. Господарство засноване ніким, без свідомої чиєїсь волі, без розумного пляну, без ціли, самими примхами не свідомої, нерозумної праматерії. І такий анархізм поширюють вони далі на життя людське, що є (мовляв) також витвором сліпця, нерозумних примх “Природи” і через те не має то вартости, ні гідности, які йому приписують ті, що Природу уважають Божим господарством.

Котрий отже погляд здоровший?

НЕДІЯЛЬНІСЬ ВЕДЕ ДО СМЕРТИ.

Знаний природник Дарвін був дуже вразливий на красу. Одушевлявся дуже музикою, малярством, поезією.

Але взявшись за наукову працю, потону в цілий в науковій морі. Так минуло довгих 30 літ. Доперва тоді пригадав собі те, що колись зворушувало його душу.

І пішов він знов в той давний світ краси — пішов і настрашився. Він почув, що він мертвий.

Малярство не викликало уяви. Музика не розворушувала серця. Поезія не настроювала душі. Краса вдаряла по інструменті, в яким всі струни були пірвані. Як же сталася така катастрофа?

Ті сили життя, які 30 літ були недіяльні, завмерли. Так завмирає кожний змісл, завмирає кожне почуття, щоби його не заставляти до діяльності.

Завмирає розум. Завмирає почуття серця. Завмирає совість. Завмирають благородні почування душі. Завмирає почуття любови. Завмирає почуття патріотизму. Завмирають релігійні почування. Завмирає різномордністю багата духовна область чоловіка.

Молитва солодка річ для того, хто завсіди щиро молиться. Але не відчуває її той, в кого молитовне почуття давно занедбане і через те припало грубою верствою буденного пороку.

Не відчуває обов'язків той, хто не відновляє безнастанно почуття обов'язку.

Нема почуття жертвенности в того, хто не жетртвує з повною свідомістю доброго вчинку.

Завмирає почуття самопошани в того, хто про самопошану не дбає.

Зникає в чоловіка почуття пошани до Бога, до Церкви, до свого народу, до своєї справи, коли чоловік такого почуття не буде безнастанно й обов'язково вчинками відновляти.

З того наука: Пильно дбай, щоби частина твоєї душі за життя не завмерла.

До душевно померлих кличе Апостол Павло: Устань сонний і воскресив із смерті, то й освітись тебе Христос. — (Ефес. V: 14).

ПЕРЕХОЖІ НЕ ТВОРЯТЬ ЦЕРКВИ.

Остерігайтеся лжепророків, що приходять до вас в одежі овечій, а в середині вони вовки хижі. Пізнайте їх по овочам їх. — Мат. VII: 15-16.

Церкву, церковне життя, церковну громаду і церковну роботу творять лише ті люди, що є щиро віруючими і

побожними, і — будучи такими, сповняють пильно релігійні обов'язки. Вони є стовпами, на яких церковна і взагалі моральна будівля життя стоїть.

Але буває, що до Церкви заходять люде байдужі і невіруючі.

Одні заходять час від часу, щоби побачити, що в Церкві робиться.

Другі заходять деколи, щоби викликати вражіння, що вони Церкви не цураються.

Треті заходять, щоби задержати до себе довіря громади і так з неї користати.

Всі ті три роди, се люде мандрівні, перехожі. Вони приходять і відходять громаду не повідомляючи. Тому церковна громада не може мати до них довіря. Вони люде чужі. Їх з громадою ніщо не вяже. Вони не мають для громади обов'язків. Вони на свої плечі не беруть громадських обов'язків. Будучність громади їм байдужа.

Таких мали на гадці в давних часах, коли перед читання "Вірую", виголошували: "Двері, двері!" Себто — уважайте, щоби не увійшов той, хто духом не з нами. Такий принцип в усіх часах, отже і нині, серед думаючих людей має примінення.

ЗАКОН ТВОРИТЬ НАРОДИ.

Чи думали ви коли про те, що плоти й огорожі творять подвір'я, межі творять поля, а стіни творять хати?

Таке природне, буденне, звичайне. Хіба про те думати? Але коли розберете пліт, то пустите з рук ту частину землі, яка зветься подвір'ям. Знищите межу, а вже не знаєте, де ваше поле, а де чуже. Розберіть стіни, а не буде хати.

Пліт, межа, стіна — се важний закон. Се велике добро. Се святість, якої не можна кому будь безкарно нищити. Ані з своїх рук пускати. Бо в тих річах є охорона життя.

А державний закон охороняє ваш пліт, вашу межу, вашу хату.

Як довго ви все те охороняєте. Коли ж ви про свій пліт не подбаєте і дозволите йому кому будь знищити; коли дозволите сусідови розбирати стіни вашої хати, тоді і державний закон не стане вам з допомогою.

Себто — коли ви опустите руки і не схочете мати обо-

в'язку для забезпечення своєї власности, тоді стратите, що маєте і ніхто не прийде вам з підмогою.

**

Що я хочу тим сказати?

Хочу сказати, що народ має своє культурне Майно — свою Церкву, мову, своє письмо, всякі свої звичаї, свою літературу, пресу, свою Народну Історію... Все те є його культурними грядками, нивами, де садиться і сіється культурний народний хліб... Все те є його подвір'ям, його коморою, його хатою.

І як охороняєте ви звичайне подвір'я, звичайне поле, звичайну хату від чужого пановання, від чужих рук, так повинні охороняти і своє культурне добро, Через ваш пліт, через ваші двері не сміє перейти до вашого життя ніщо таке, що буде підкопувати ваше культурне добро.

Ви обгородіть ваше культурне майно Законом, Обов'язком.

Скажіть: Се наше, а те сусідське! Наше має нашим zostатися, а сусідське сусідським. А межа між нами має бути як найвиразніша. Пліт мусить бути між подвір'ям нашим і подвір'ям сусіда. Звичаї його життя для його подвір'я, а наші звичаї для нашого життя на нашому подвір'ю...

Тільки так можна задержатись на висоті людської гідности. Тільки так можна вдержатись на висоті почетного становища культурного "Господаря" і не зійти до низин безкультурного "Наймита".

НА ПОРОЗІ ВІЧНОСТИ.

Хто з нас не пригадує, яке поважне вражіння опановує нашу душу, коли ми на цвинтарну землю вступаємо. Коли навіть уважно здалека на цвинтар поглянемо.

Кругом мовчанка. Це не наш звичайний, гамірливий світ. Щоденних людських клопотів і турбот тут не видно. Тут мовчанка вічности.

Тільки деколи тишу мовчанки заворушить земне життя. Та не надовго. Прийшли люди, похоронили помершого, поболіли душею, поставили хрест, заспівали "Вічна пам'ять" і розійшлися до дому. І знов спокій, поки зберуться когось іншого хоронити — нині одного, завтра другого, позавтра третього...

“І мене таксамо похоронять”, — думає кожный з людей.
І все на тім кінчиться.

Однакож цвинтар не є місцем вічної смерти. Це двері з одного світа до другого; це поріг, через який життя переступає в інший світ.

Ви зайдіть на цвинтар гарного літнього дня в неділю чи свято — лійдіть померших відвідати, подивитись, помолитись, згадати. Ви зайдіть туди туди з повною свідомістю великої справи.

Які-ж почуття зродяться в вашій душі? Страху в вас не буде, а буде почуття пошани, почуття вічності. Ви почувате там, що є два світи — один світ буденних, марних, а навіть нерозумних клопотів, другий світ великого вічного життя. Серед гробів ви побачите себе наче в зеркалі — побачите своє земляне тіло і свою безсмертну душу. Тим стане вам ясно, що в життю важне, а що звичайне; що може закінчити-ся ще сьогодні, а що не вмере ніколи.

Гляньте ви уважно на порослі травою гроби, на нові і похилені хрести, а в вашій уяві почнуть виринати образи живих людей. Хтось був в життю вам близький і він вмер, все одно, чи він тут похоронений, чи де інде. Все-ж на та-кім самім цвинтарі. А з ним звязана велика частина вашого найкращого життя. Все пригадується — радощі, горе, сум... Сивий дідусь, похилена добра бабуся, батько, мати, брат, сестра, знакомі, товариші... Кілько їх!

І кругом така ж сама історія. Ось там хтось з таких людей, як наші близькі — чиїсь батько, мати, чиясь дочка, син, чоловік, жінка, дитина... А за кожним з них довга життєва історія — найкраще їм самим відома. Багато тайн забрали вони з собою до гробу. І ми свої заберемо. Є в життю багато такого, чого нікому крім нас не треба знати. Така Божа Воля. А кілько буває такого, що хотілося б комусь розказати, та нема кому — людей таких нема. І воно могилою покриється. Одному Богу воно відоме.

Велика історія вам пригадується, яка ніколи з такою силою не пригадується. І великі, святі, чисті думки ви понесете з собою в світ з цвинтарного місця. Не ті думи, які мучать здоровля і заповняють душу буденщиною, але такі, які

вас очищують, підносять на душі, ублагороднюють. Такі душі, які на довгий час рівноважать ваше життя.

Мені довелося колись в днях мого життя зайти на старий-стародавний цвинтар. Великі дерева повиростали поміж могилами. Посхилялися хрести, в землю позасувалися. Може нема між живими тих, що садили ті дерева, що хрести будували. Але є те, що їх рука зробила — діло їх живе поза ними.

Бачу на хрестах написи — це мова померших. Вони оповідають нам, хто вони. Але бачу гроби без христів, без написів і ті до вас не можуть промовити.

Читаю написи і зупиняюсь. Три могили передо мною побіч себе. На крайніх хрести з написами, а середній без хреста. Тільки буйна трава виростає.

Приглядаюсь на написи на хрестах — вже минуло шістьдесять літ, як їх тут поставлено. А середній без напису, та і він з тих же часів. Давні часи!

І моє око нараз зупиняється на самій могилці під хрестом. І мені не хочеться вірити, що ціла могила гарно квітами обсаджена. А так воно було. Видно, що чиясь рука дбає про могилку, доглядає її, відвідує, нагадує. Понад шістьдесять літ уже... І хочеться знати, хто це, хочеться відгадати, чиє любляще серце не забуло того, хто був йому близьким. Чи це вірна дружина відвідує могилу свого мужа? Чи муж свою дружину пригадує? Чи любляча дочка, чи добрий син... Чи вірна товаришка старечою рукою прикрашує могилу своєї подружки?... Не знаємо! А така велика жертва.

На двох других могилах нема квіток. На одній хрест, а на обох дикою травою вистелено. Ніхто їх не відвідує. Може є кому, та забули. А може нема кому відвідати.

Коли вдумається в долю тих трьох могилок, то вам стає перед очима така картина:

Одного дня на весні з'являється сивоволоса, стареча по-стать коло першого гробу. Слабими руками вона дбало розправляє землю, сіє уважно квітки, підправляє могилку. Це ж дорога для неї річ. А відходячи призадумується і щирою молитвою поминає помершого, щоби завтра знову його могилку відвідати... Який святий вчинок! Яка велика богоугодна жертва!

І ваше зворушене серце питає:

— Що відчують в тій хвилині похоронені в двох других могилках? Чи не жаль їм, що нікому їх відвідати? Чи не відчують вони свого сирітства? Чи не виглядають вони, коли то чиясь близька їм рука доторкнеться їх могили?...

Такі благородні думки співчуття родяться тоді в вашому серцю і ви схиляєте голову, щоби щирими словами молитви облегчити той сум, який прив'язує до невідомих вам померших ваша благородна уява.

І ось тому для людей добрих, для людей праведних, для людей думаючих цвинтар не є країною смерті. Перед Богом нема мертвих — перед Ним всі живі.

Цвинтар, це лише поріг, через котрий чоловік переступає з світа хвилювого в світ вічний. Це двері, через які переходиться з життя дочасного до життя безконечного.

Тому власне ставши на порозі тих дверей, ми нашою душею відчуваємо ту вічність. Ми чуємо там голос із іншого світу — з того світу, куди перейшли ті, яких ми споминаємо. Око нашої уяви зазирає в ту країну вічності, де безнастанно світить світ лица Господнього.

СПОСТЕРЕЖЕННЯ ГАРАСИМА ЧОРНОХЛІБА

ПОДОРОЖ ШЕВЧЕНКА ПО КАНАДІ.

Знов сон, люди добрі...

Знаю я, що ви зараз скажете: “Десь тому Чорнохлібови так сни сняться! Але хіба і вам, люди добрі, не сняться”. А жінка: “А чи вкусив?” А ви: “Ні, хотів вкусити, але встаєте та зараз: “От жінко, снився собака, що мене чіплявся. А жінка: “А чи вкусив?” А ви: “Ні, хотів вкусити, але я мав в руках сокиру і відрубав йому голову”. Тоді жінка: “Це маєш якогось ворога, що хоче тобі лихо зробити, але ти його переможеш”.

Або встає жінка та: “Снилося мені, чоловіче, що я дуже когось била, десь бію, тай бію”. А ви на те: “То знак, що щось прибудеться. Або лист буде, або хтось прибудеться...”

Це ті добрі сни. Та бувають й інші. От сняться вам, що ви по болоті йдете, так це слабість. Хрест — якесь терпіння. Коли рій десь сидить — пожежа там буде. Тягар нести — терпіння. Квочка з курятами, або малі діти — клопоти.

Деколи сняться вам чужі сторони — чужі села, міста, поля, ліси. Або що ви на празнику хто знає в яких людей. Або що по горах драпаєтесь. Таке вам, таке і мені сняться.

Зрештою сни належать також до історії. От Прекрасному Йосифові снилося, що снопи снопам кланялися, а худі корови зіли товстих. Це показує, що відколи люди людьми, то вже їм і сни снилися. Тай халдейські Сонники, як бачимо, походять з давньої Халдеї (це ніщо, що їх тут продають).

Правда, мої і ваші сни ніби деколи ріжняться, але це тільки поверховно. Мені сняться далекі світи, поважні люди, а вам ніби не те... Але я знаю, чому воно так. Снятся вам, що ви в чужій стороні, однак ви не розвідуєтесь, що це за сторона, тому і не знаєте. А то може бути Марс, може бути Єгипет, або давний Вавилон. Що ж до мене, то я зараз розвіднуюсь, розпитую, отже знаю, але ви не розпитуєте, хто вони, отже ані ви їх, ані вони вас не знають, а я, люди добрі, зараз розпитую, отже довідуюсь, де я, що це за люди, а вони про мене довідуються.

Те саме в сні, те саме і без сну. Хто менше чим інтересу-

ється, то і менше знає. Берімо примір: Снилось вам, що ви в чужій стороні, якісь хати, якісь люди... Отже ви недовірко дивитесь, тай ніяково вам, що знайомих не бачите. Станете десь в кутку, як чужинець, отже не диво, що зараз собака вас чіпляєсь, і ви мусите від него відбиватися. Собака бачить, що ви боїтесь, тому й чіпляєсь. І в сні таке і без сну.

А я не те. Приснилось мені, що я в чужій стороні, якісь люди, отже я зараз йду до людей та:

— А здорові були, добрі люди! Можна до вас зайти? Люди смілих люблять, отже:

— Просимо, просимо! Та кажіть, хто ви, та звідки. Тай як називаєтесь. І куди йдете, та за чим.

Ну, і починаєсь тут знакомство та балачка. Люди довідуються про мене, я про них. І тому я маю багато знайомих всюди — і без сну і в сні. Я знаю багато всяких людей і мене знають. А знайомих всюди добре мати.

Отже коли вам присниться, що ви в чужій стороні, то не бійтесь, але йдіть сміло, розвідуйтесь, розпитуйте, а побачите, що вам на добро вийде. І сні ваші будуть до моїх подібні.

**

Цим разом снівся мені Шевченко. Мабуть це перший раз в життю. А було воно так...

Говорили ми вечером, що от вже Шевченкові роковини надходять. Як же пішли юпати, то ще я мабуть не заснув, як чую: Стук, стук!... Встав я, відчинив двері, і в хату увійшов наш Великий Поет — Шевченко. В кожусі, в шапці — точно, як на образках бачите. Та ще й з замашистою палицею в руках — чого вже на образках нема. Увійшов та зараз:

— Чув я про тебе, Гарасиме, багато інтересного, кажуть, що ти Спостереження пишеш. Ну, воно добре! Того треба! Я знаю, бо і я пишу невіднині. Отже відвідав я тебе, а ти збирайся — пійдемо українців в Канаді оглядати.

Підсунув я йому крісло, але він не сідав, каже, часу нема. Тоді я:

— Піти піду, але признаюсь, що я всіх українців в Канаді не знаю... Тоді він:

— Нічого! Це моє пророче діло їх знати. А двом, як знаєш, веселіше йти.

Кинув я на себе щось там і ми вже на широкому полі. Сон-

це що лише зійшло, роса на траві блищить. Йдемо ми, щось балакаємо, Аж тут проти нас чоловік.

— З раннім ранком дай вам Боже доброго здоров'я! — каже Шевченко, коли чоловік до нас наблизився.

— Дай Боже і вам! — відповів незнакомий. — А куди так мандруєте? Бачу, що рано встали.

Почали ми розпитувати чоловіка, хто він, звідки, яке його становище в громадському житті, і довідалися такого:

— Я ніде не належу, до жадної організації, ані до жадної церкви, але я всюди зайду. Я був вже в баптистів, був в суботників, був в голиролі, заходив навіть до жидів, але не впустили. Зараз в дверях питають: “Чого тут хочеш?” Я сказав, що хочу подивитись, а він мені “Тут нема на що дивитися, то не театр, ані цирк. Театр он там далше! А тут люди приходять тільки з важними справами”. І не пустили. Але я всюди заходжу. . .

— А що читаєте? — питає Тарас, — які часописи і книжки. . .? — На те незнакомий:

— Все читаю, що лише можу дістати. Правда, сам я газет не передплачую, але від людей беру. Чого я вже не читав! — і ніби наші, і большевицькі, і ті, що біблійники роздають. Але вони всі брешуть, я нікому з них не вірю. І ви не вірите! Я їм на ніщо цента не дав би. Але прочитати можна. . .

Нараз сон змінюється і ми опинились на фермерському подвір'ю. Хата, а перед хатою чоловік.

— Доброго здоров'я! — кажу я, — а ми оце звернули до вас води напитися. Ми здалека. . .

Подивився чоловік, та:

— Здалека. . . А звідки?

— Не будете знати, — говорю, — ми так добрих людей відвідуємо.

— Може купці — а в мене є кілька штук худоби на продаж. Ходіть подивитесь.

— Ні! — кажу, — я фермер, а це наш великий Тарас Шевченко.

Глянув чоловік та:

— Кажете ваш. . . А що він вам — брат, чи що? Я колись чув. . . це ніби той, що людей асекурує. . .

— Ні! — ви мабуть чули про Сліпченка, а це Шевченко. Це інший. Це письменник. . . Це такий, що багато розумного пише.

Махнув чоловік рукою:

— Е! Пише, бо роботи не має. Але нехай би був на моїм місці, то не писав би. Я не маю часу і в голову пошкрятати-ся...

— Це ж і маляр, вміє гарні образи малювати...

Покрутив чоловік головою:

— Мені образів не треба. В мене там два гарні образи марнуються, бо рамців нема. А мій хлопець також малює, ая!

Бачу, що чоловік мене добре не розуміє і починаю:

— Це той Шевченко, що боровся за долю свого народу, був на Сибірі...

— Знаю, знаю, — каже, — їх тут повно таких волочить-ся. Той з Сибіру, той з Едмонтону, той з Галиції, той з Буковини, той з Гімлі... А минушого тижня був тут один із Штомбуру. Такий кремезний! А що до того вашого Сліпченка, то я скажу от що: весна недалеко, то нехай тут лишається Мені робітників треба. Тепер ще до ліса поїде, поки санна дорога, а як розмерзнеться то буде корчувати, або каміння витягати. І платити буду, як всі платять...

Ще фармер не докінчив бесіди, як ми опинилися знову на широкій дорозі, а проти нас незнакомий, та:

— Гаразд! добрі люди, а куди так рано?

— Дорога далека, то рано вибрались, — каже поет, — а ви хто такий?

— Я... Ну, добре, що вас зустрів... Я проші збираю... Ми гроші збираємо... Може б і ви щось дали...

— А на яку справу? — питає Шевченко.

— На будову української держави, сказавши коротко. На те нам грошей треба.

— А хто ж ви саме, що за таке святе діло взялися? — розпитує поет.

— Ми... То багато оповідати, а мало слухати. І всього не можна розказати, бо це дипломатичні тайни. Але другі не хочуть нас розуміти і нам не вірять. Вони держави не збудують. Це лише ми одні одинокі маємо до того ключ.

— Ну, але так назагал, — які ваші способи при тій будові?

— Які? Перше — збирати проші. Ми вже нераз збирали і на все збирали. На що хто збирає, то і ми нате, а потім нам кажуть, що ми їх перебігаємо. Але воно не так, бо ми знаємо, що робимо. Буде українська держава, чи ні, це лише від нас залежить.

— А що друге- — допитується Тарас.

— Ага... Друге кажете? Друге... Висилати всюди по світі меморіяли та дипломатичні делегації. Тоді слати, щоби в них двері не зачинялися — одна відходить, а друга вже перед порогом. Ну! Отже я йду...

Глянув Шевченко на мене і ми вже в іншій околиці. Перед нами гарне господарство, навіть ворота помальовані. Входимо на подвір'я, собака загавкав, і з хати виходить чоловік.

— Чи позволите зайти на хвилю до хати води напиться, — кажу.

А господар:

— Прошу, прошу, зайдіть! Може голодні, то кажіть.

Увійшли ми в хату, а чоловік:

— Сідайте, та кажіть, хто ви такі.

Сів Шевченко та глядить по стінах. Гляджу і я, та й бачу на почотнім місці за столом портрет поета, отже кажу:

— Я, коли чували, Гарасим Чернохліб, а це (і вказав на Тараса)... пригляньтесь, може впізнаєте. Це ж наш великий...

Ще не докінчив я, як чоловік вхопив Шевченка за руку, цілує та:

— Яке щастя, — каже, — що ми такого гостя дочекалися, нашого батька Тараса! Сідайте, прошу... Гей, Маланко, Маланко! — гукнув він на жінку, — а ходино сюди!

Прийшла жінка з другої хати, а чоловік:

— Дивись, це Чернохліб, а тут самий наш Тарас Шевченко. Я зараз пізнав! Вітайся, та йди скоренько, вари пироги, а потім вже і ти з нами посидиш...

Коли жінка пішла, питає Тарас:

— Чи є в вашій околиці зорганізована українська громада, чи провадиться українська культурна робота?

На те чоловік:

— Е, ми можемо своєю околицею похвалитися. В нас є Церква, є Народний Дім, є жіноча організація, є сумківці. Тільки замало рук до роботи. А ви, — звертається він до поета — заїхали на прогульку, чи може в Канаді зостанетеся?

— Та я й остався б, — каже Шевченко, — коли б міг тут вам придатися.

Слухає чоловік, та аж на ноги піднявся.

— От добре, та ще раз добре! — каже, — та й дуже добре! Коли так, то ми вас з своєї околиці не випустимо. В нас роботи повно.

— А що ж я міг би в вас робити? — питає Тарас.

На те чоловік.

— Коли б руки, а робота є. От можете провадити в нас Рідну Школу, це одно. Можете приготувати представлення, концерти, та вечірки сміху, друге. Можете в церкві дякувати, третє. А нам дяка треба. Про вас же я читав, що ви гарно співаєте. Треба буде приготувати пікніки та базарі, четверте. Коли б ви знали національні танці, а ви їх певно знаєте, то це дуже придалося б нашій молоді. Давали б відчити... Але є ще одно, що прийшло мені на гадку: ви розумієтеся на малярстві, а нам маляра дуже треба. Намалюєте нам кілька декорацій до Народнього Дому. Потім треба буде помалювати Народний Дім зверху і в середині, далше треба зверху помалювати церкву, бо вже фарба облитає. Не зашкодило б помалювати і паркан, бо гниє. А ще далше малярської роботи в околиці повно — тому треба помалювати стайню, тому в хаті підлогу, тому сани, тому віз, тому тачки. Ви ж розумієте, яка фарба ліпша, то вас всі схочуть. Тут є роботи досхочу. І тому ми вас від себе таки не пустимо...

Вийшов я до кухні води напиться, а чоловік за мною та потихо:

Щастя нам та й годі, а ви, пане Чорнохлібе, також скажіть за нами добре слово. Ми йому заплатимо, кільки зможемо... Зрештою він нежонатий, то йому багато не треба. А харчувати можемо його "в колію" нині їсть в мене, завтра в мого сусіда, позавтра в третого. Наша громада велика, то довго буде, нім всі хати обійде. Та й на один день можуть люди краще приготувитися...

Ще починав чоловік щось говорити, та я бачу, що ми вже стоїмо перед іншим, наче міщанським домом. Задзвонив поет, відчинив чоловік двері, а Тарас:

— Ми оце до вас на хвилю, хочемо познакомитися, чи дозволите зайти? — А не знакомий:

— Прошу, прошу, зайдіть!

Увійшли ми, і Тарас починає:

— Щоб знали ви, шановний добродію, хто ми такі, то оце Гарасим Чорнохліб, а я автор "Кобзаря" — Тарас Шевченко.

Видивився чоловік та:

— Ве, вел, вел!... Це ви Шевченко! Знаю, знаю! Минулого року ваш биртдей справляли в Народнім Домі, отже і

я там був. Знаю! А я Джері Андермавнт, малим хлопцем з Старого Краю приїхав, мав ледво дванадцять літ.

Дивиться Шевченко та:

— А чи ви українець? Це щось так звучить...

Випростувався чоловік, підніс вгору брови, та:

— Вел, це ніби так: в простій мові я був Грицько Підгірний, а це по тутешньому Джері Андермавнт. Це ніби те саме, але в кращій формі, Джері Андермавнт! А ваше Тарас було би по тутешньому Тері, ая! Тері Шу... Шумейксон... Так ми вас і в тутешніх Енциклопедіях запишемо. Та... Екскюз мі, я хочу познакомити вас зі своєю родиною...

Андермавнт вийшов до другої кімнати, і чути було, як з кимсь говорить. Слухає й Тарас та:

— Це яка мова, що там чути?

— Англійська, — кажу.

За хвилю виходить Андермавнт з жінкою і трьома дітьми. Жінка прибрана цілком по модному: не можна сказати щоб гола, але так трохи; з цигареткою в зубах; брови повимикунані, а місце де їх Бог сотворив, замащене чорною фарбою; губи червоні, як індікові коралі, нігті так само... Словом — прибрана в найновіший стрій 20-го віку.

— Це моя жена, Мегі — каже Андермавнт, — вона по українські розуміє, щира українка! А, це — і вказує на Шевченка, — містер Шевченко, а грейт мен.

— Привіталися, і бачу — подає вона Тарасові цигаретку та: пліз, містер Шевченко!

Ніяково стало поетові. Він подякував і сказав, що лікар заборонив йому курити цілих три місяці... Підводить тоді Андермавнт дітей:

— Це мої діточки... Оце старший, сім літ йому, зветься Моріс; оцей Джигс! а оцей третій, йому три роки, Чаплін.

Дивиться Тарас та:

— То це ваші рідні діти? — питає.

— Єс, єс, мої — каже Андермавнт, — але вони по українські ще не вміють. Я вже пізніше почну їх по українські вчити...

— Так чому не тепер, чому не вчити змалку? — питає Тарас, — змалку можна навчити без труда і кошту. Говорите до них, вони вчаться і до вас говорять, отже навіть не будуть знати, коли навчилися...

Зморщив Андермавнт чоло, та:

— Ю сі, містер Шевченко, нехай перше одного навчать-

ся. Я хочу, щоб їм в голові не помішалось, ю сі. І знаєте, тут всі так роблять, тут такий стайл. Треба до людей достроюватися, коли хочемо бути людьми. Тут не те, що там в олд контрі, тут все по практичному...

— А хіба це не було би по практичному, коли б ваші діти знали змалку дві мови, а з ними мали два світогляди, два розуми? Аджеж і Канаді треба розумних людей...

Зморщив чоловік чоло і:

— Вел!... З теоритичної сторони воно ніби так, але це Канада. Тут все аптудейт! Тут всюди ню стайл, ю сі. Ми мусимо до культурних людей достроюватися...

Коли поет з Андермавнтом так говорять, я розглядаюся по кімнаті. Якраз проти мене великий образ, в гарних рамцях — девять собак сидять кругом стола, в циліндрах, з цигарами в зубах, і в карти грають. Перед ними фляшка з горілкою. По правій стороні менший образок — намальований гарбуз, а на нім сидить щур. По лівій малюнок майже голої жінки з великими голими колінами, курить та подурнуватому шкірить зуби. Під образами на дротяній сітці повно поштових мальованих карток... А на столику "Гаш" та "Ай Опенер", цебто література.

Нараз все зникає і ми вже на широкий вулиці. Йдемо, і каже поет:

— Це, Гарасиме, щось таке низеньке, таке болюче, прямо страшно! Бував я всюди, але таких низин не бачив. От киргізи — вони все своє дуже гідно шанують, себе шанують, свою культуру, своє ім'я шанують. А тут... Каже: достроюються... Еге! Так достроюються, що позбуваються всякого строю, до гола розбираються. Голе тіло, голий розум, гола совість, гола душа, голе ціле життя. Таке розумове і моральне каліцтво, що аж страшно! Бачив я на своїм віку таких, що достроювалися, але достроювалися до висшого, до кращого, до розумнішого. А тут достроюються до найнижчих низин, до пропастей. Що то люди! Колись обожали звірів, птахів, гадюк, а нині пропасть обожають. Якраз про таких говорить Святе Письмо, що маючи очі, а не бачуть, мають вуха, а не чують, мають розум, а не розуміють.

Слухаю, аж нараз бачу, що вже новий незнакомий запрошує нас до кімнати. Увійшли ми наче до школи, наче до урядової канцелярії. А чоловік, що нас запрошував — учитель не учитель, лікар не лікар, адвокат не адвокат, комісар не комісар, писар, не писар...

— Це ми до вас на хвилю, — каже Шевченко, — це Гарасим Чорнохліб, а я, коли чували, Тарас Шевченко.

Чоловік зрадів та:

— Широ, широко, дуже широко вас вітаю. Моє ім'я Володимир Пирожняк. Не сподівався я ніколи побачити вас тутка. Дуже рад! Сідайте, прошу...

Посідали ми і питає Пирожняк Тараса:

— Ви, дозвольте вас запитати, приймали сюди на короткий час, чи щоб тут зостатися?

— Щож, може б краще зостатися, — каже поет, — там в Європі ціле пекло. А в вас воно не те...

— Е, в нас покищо затишно, коли порівняти з Еропою, — притакує Пирожняк, — і вам я радив би до Європи не вертатися. Тут ви більше добра своїм таланом зробите. Я вже нераз думав, що треба би нам забрати звідтам і вас, і Костомарова, і Грушевського, і Дорошенка і ще декого. Тут є широке поле для української культурної праці. Нива широка...

— Я вірю, що тут нива широка, але так для приміру — від чого починали б ми тут культурну роботу! — питає Шевченко.

Махнув чоловік вдоволено рукою та:

— Це вже наша журба! Ви приїжджаєте сюди і маєте все готове. От, приміром, посилаємо вас з відчитами по цілій Канаді від океану до океану. Їздите, говорите і збираєте гроші. А в нас брак добрих колекторів дуже відчивається. Або зробимо фільму, а ви їздите і людям показуєте. Та це лише частина праці. Багато є промад, які хочуть, щоб до них час від часу заїхав добрий промовець, добрий організатор — чи то для полагодження громадських непорозумінь, чи для зорганізування сумківців, чи заложення кооперативної торгівлі. А далше — там відтворення Народного Дому, там вже 5-та, чи 15-та його річниця, там сумківський зїзд.

Позатим влаштування освітніх курсів, тощо. Також дуже потрібна б ваша участь на всяких наших хоч би й найменших сходах, на вечерниціях і сурпрайз партіях, а ще більше в нашій політичній та дипломатичній праці — в комітетах і делегаціях. А все те разом взявши давало би вам суму сумезну матеріялу для вашої письменницької праці. Ага, ще справа нашої журналістики — ви своїми статтями в часописах могли би звести на кращий шлях нашу журналістику.

Бачу, а Шевченко щораз тяжче і тяжче віддихає, наче б великий тягар йому на плечах, а там:

— І ви думаєте, — каже, — що я, або і трох нас могло би...

— Даруйте, — перебиває чоловік, — ще хвилька, а я скінчу... Ви, приміром, як маляр, мали би повно замовлень від Народних Домів, щоби намалювати їм декорації — куртини, куліси. А позатим могли б, та й мусіли б малювати образи. Треба ж і чужим показати, що ми маємо славних малярів. Сказавши малярів в Канаді ми взагалі не мали. Позатим же треба вам продовжати чисто письменницьку працю, продовжати писання "Кобзаря", чи що інше, розуміється трошки вже по модерному писали б. Знов же Грушевський докінчив би "Історію України", Костомаров писав би "Монографії", а Дорошенко також по своїй лінії. А вже як літо прийде, то збереться нас гурт, і ви з нами, тай до озера, або навіть до Бенф... Роскіш така, що не можете собі уявити...

Як оком мигнути, цілий образ скінчився, і ми вже на чистім, широком полі. Вечір, місяць вийшов на синє небо і так тихо-тихо! Тільки жаби десь далеко скреготуть. І каже Шевченко:

— Гарасиме, аж мені Петропавлівська кріпость привидалася. Та слава Богу, що ми знов на вільній волі. А то... Ну, зайдемо ще до кого одного та й досить на тепер. Бо мабуть і ти вже втомився.

Ще Тарас говорив, як опинились ми перед дверима фермерської хати. Застукали до дверей і хтось відчиняє двері та: "Прошу, прошу, заходіть!" Бачу, а це кум Павло.

Ледве переступили поріг, а кум Павло так пильно на Тараса дивиться, а там:

— Чи це сон, чи дійсність, що я бачу нашого Батька Тараса І за які заслуги нагородив мене Господь такою честю? Не знаю, навіть, як вас гідно привітати. Ну, стисну вашу святу руку, та й сідайте, бо може струджені. Яка ж дорога! — де Україна, а де Канада...

Посідали ми. Закликав кум Павло свою жінку та всіх домашніх, познакомлюються. Радощів таких, що й годі. Ну, уявіть собі, що це до вас Шевченко зайшов би — що ви робили би? Не знаєте, за що братися, починаєте хату замітати, а мітла з рук вам летить. Таке було і тут. Кума Павлиха принесла зараз води та просить Тараса: "Напийтесь, бо може втомлені та голодні, а я зараз зварю вареників"... І по-

бігла до кухні, як євангельська Марта, що гостила Спасителя. Надійшла несподівано і моя жінка, вітається.

Як уже все трошки втихомирилося, питає кум Павло:

— Так ви, батьку наш, на довго сюди прибули, чи тільки щоб подивитися?

Подумав Шевченко хвилику, глянув на мене, та:

— І сяк і так може бути. Коли б дали ви мені тут роботу, то міг би зостатися. Аджеж знаєте, яке тепер в Європі.

Бачу, кум Павло аж скривився.

— За які це гріхи, — каже, — було би на нас таке приведіння, що ми мали би вам роботу давати? Аджеж хто ми, а хто ви! Вам від нас що інше належиться, а не робота. Ми для вас, а не ви для нас!

Бачу, міркує щось Тарас, а там:

— Даруйте, але не знаю, що ви мені винні... — А кум Павло:

— Все винні! Ми винні вам поміч в тій праці, що ви робите. Коли б же ми вам роботу давали і приказували, що маєте робити, то з нас би всі розумні люди сміялися. Ви ж маєте від Бога пророчий талант, а ми звичайні собі люди. Ми з Гарасимом, от ніби з ним! — і показав на мене — нераз говорили, що ваша праця тому така велика, що ви виконували її як вільний чоловік, якому ніхто з людей не приказує, і яким ніхто не орудує. А нехай би той, як його... Шираєв, чи що... весь час був вам приказував, то хіба ви були би розбудили з мертвецького сну український нарід? Хіба ми мали би нині вашого "Кобзаря"?... І досі малювали б кімнати, тай тільки.

Замок кум Павло, а Тарас також мовчить та щось думає. Довго думав, а там:

— Може воно і так, тільки ж і людям з талантами треба хліба, треба одежі, треба хати, отже треба на все те працювати.

Заперечив кум Павло рухом руки і:

— А хіба ж те, що ви робите, будучи цілком вільним чоловіком, не було би працею? Хіба праця є лише та, що другі приказують? А ви ж і досі для нас всіх працювали. І тут якраз наш обов'язок! І матка в улію їсти хоче, але на те є бджоли робітниці, щоби дбали про все, чого їй треба. І дбають! Краще дбають, ніж люди про своїх провідних людей. Ще вона в сповиточку, а вони кладуть її в просторе і

вигідне місце, приносять їй найкращу поживу, яку можуть знайти, обсипають пахучим порошком, а то ще й стоять кругом та хухають, щоби їй тепло було. А ще інші приспівують. Читав я колись про те, та й сам трохи до них приглядався. Їм же треба великої провідниці, треба цілому їх родові, великого талану їм треба, отже його собі виховують. Від колиски, від сповиточка. Ая! А вже коли підросте, то ставлять коло неї сторожу, щоби їй яке лихо не сталося. Це ж життя і будучність цілого їх народу. А вже як стане вона господарити, то бережуть, як ока в голові, ходять, як коло малої дитини, амброзією годують, а нектаром напувають. А ви ж знаєте, що це лише грецькі боги їли амброзію, а нектаром запивали. Та й порошок з неї обдмухують. І лише тому може вона виконувати таку велику працю — таку, що ніхто другий її не виконає. Її праця важніша від праці других — вона працює для будучности. А всі другі працюють лише для одного дня. І це бджоли розуміють. Отже в тім розумінню вся сила бджолячого роду...

Говорить кум Павло, наче з розумної книжки читає, а Шевченко лише слухає та легесенько головою притакує. Шож до кума Павла, то досі говорив він сидячи, а тут аж піднявся, та вже ходячи по хаті продовжував:

— Ми оце недавно з Гарасимом про те говорили — про бджіл... Говорили, що коли б бджоли стали такі розумні, як найбільше число людей, то сказали би матці: "Ми нічого проти того не маємо, що ти маєш бути маткою, ми ж знаємо, що нам матки треба, тільки одно — мусиш сама про себе дбати! Ми тобі скажемо, що маєш робити, отже: встань раненько, позамітай те місце, де ти ночувала, а потім лети в поле, назбирай меду, принеси до улия і поскладай в ті комірочки, що ти собі набудувала. Коли ж все те поробиш, зоставайся дома на день два, щоби поробити лад в улию. Ти ж господина! Позамітай, поприбирай, всі комірочки повицищуй, оміття повинеси, тай ще наглядай, щоби чужі бджоли до улия не закралися. Щира праця убагороднює навіть небагородні сотворіння. Ая! А дальше... вже можеш бути собі маткою і виховувати молоде покоління, це ж дуже почесне становище! — доглядай його, годуй і в люди вивиди..." — Так говорили ми з Гарасимом, говорили, що бджоли вийшли би на такий своїй філософії точно так, як виходять ті народи, що провідних людей для себе не виховують і про великих людей в себе не дбають. Були би посміхови-

щем цілого комашого світу, та й вигидали би, як вигидають нездари...

Тут увійшла кума Павлиха вже з готовими варениками, та й сметани поставила. Пішов кум Павло, добув вишнівки, як казав 12-літньої. Як уже ми, випивши по маленькій чарочці на смак, забрались до вареників, почав кум Павло знов:

— Я знаю, як буде! І так знаю! Оглянемо зараз мою та й Гарасимову фарму, а ви вибирайте собі найкраще місце, яке знайдете. Там збудуємо вам хату... в мене є плян тої хати, що ви хотіли собі там збудувати. Збудуємо, приберемо... Коли б же ви хотіли жити деінде, то і це добре. Ви всюди наші, а ми ваші; ми і там зробимо для вас все, що повинні. Та й ще більше... Вам же треба поїхати, куди схочете, треба купити, що вам до вподоби, отже ми вам і грошей!... Тільки живіть та працюйте для нашої справи!

Похитав Шевченко значучо головою та:

— Та хіба ж ви з Гарасимом могли би все те зробити? Мабуть важко було би... — А на те кум Павло:

— Не я з Гарасимом, але нас багато, ми всі. Бодай всі свідоміші. Я від себе даю пів фарми, коли треба, Гарасим дещо дає, Демко дає, другі дають. А дальше вдася до широкого нашого загалу, а загал ще не таке зробив би! Ну берімо, що один фармер виховує кілька дітей, та й може їм ще призбирати майна, то хіба всі разом не могли би вам одному дати всего, що лише вам потрібне? Не то вам, але десять таких, як ви, озолотили би, двадцять таких, навіть ще більше. Аджеж кілька люди прокурюють, пропивають, непотрібно проїжджають, на непотрібне видають — це ж мільйони річно. Та коли б нас було лише сто добрих людей, то хіба сто не є вже сила! Е!...

Попоївши ми випили ще по малесенькій, як то великий наперсток, і кума Павлиха почала збирати зі стола.

Тарас був дуже вдоволений і каже:

— Аж тепер чую, що я між своїми! Коли б в нас таких багато, то все було би — і сила, і повага, і все, що потрібне.

Ще хотів кум Павло щось говорити, але Тарас:

— Час нам вже збиратися, але все що чув від вас, я запишую і воно буде в моїх книжках. — Колись прочитаєте. Щож до вашого пляну, то ще подумаю. Це дуже велике, що ви сказали. А тим часом дякую за вареники, я вареники ду-

же люблю, та й всего вам найкращого, поки знов до вас загощу. А тоді вже нашого українського борщу зварите...

Всі прощаються, а кум Павло:

— Поки побачимося, то це вам від мене памятка! — і подав Шевченкові калитку, як от поважний печений пиріг, чогось повнісіньку. І ще каже: Це і на памятку і придасться вам в дорозі. Того треба...

Вийшов кум Павло, вийшла кума Павлиха, та й моя жінка аж за ворота, проважають Тараса. Попрощалися там з Тарасом усі ще раз, а до мене каже він: "Велика дяка тобі, Гарасиме, що мені товаришував, а всі ви разом бувайте здорові!

— Дай і вам, Боже, доброго здоров'я! — відповіли всі гуртом — і я прокинувся. Сон скінчився.

Яких снів я не мав, але признаюся вам, що такого, як оцей, ще не було. Для такого сну не жаль і три добі заразом спати.

Другого дня, а це була неділя, оповів я все кумові Павлові ще точніше, як вам тут оповідаю. Коли ж прийшлося оповідати про те, як Шевченко був в кума Павла, то сказав я, що це було в хаті якогось поважного чоловіка, не згадуючи, що це був кум Павло.

Вислухавши кум Павло мого оповідання, аж палець вгору підніс.

— От, сон, тай сон! — каже. — Я старший за тебе, Гарасиме, а мені ще такий сон не снівся. Це, — каже, — такий сон, що бери з нього матеріял та пиши Катехизм для Українського Народу.

І почав кум Павло потрібно мій сон розбирати.

В нім, — каже, — бачимо всі верстви нашого загалу тутешнього. Бери от того, що ніде не належить, але всюди зайде... Таких в нас багато. Це свого роду хитруни. Вони мені завсіди пригадують, як бачив я корову, що заглядала до хлівів. Двері були повідчинювані, отже переступила один поріг, понюхала і назад. Зайшла до другого порога, до третього, переступить, понюхає і назад. Як же хотіла переступити четвертий, вибіг з середини собака і нагнав. Еге! Це те, що він казав, що: не впустили...

— Берімо того, що хотів найняти Шевченка до корчування... І таких є багато. Це робоча сила, більше нічого. В

них нема інших вартостей поза здобутками найпростішої праці. Як хтось казав: великий звір, та без голови!

— Берімо третього, що ти оповідав. Це чоловік з діточим розумом, а з претенсіями на великого політика. Такі є! Вони дуже короткозорі, і на гадку їм не приходить, що люди бачуть їх діточий розум, як на долоні. І з їх розмови, і з їх погляду, і з їх говорення, а вже вповні з їх ніби роботи. Всі їх бачуть, тільки вони себе не бачуть такими, як вони є, ані других не розуміють.

— Дуже повчаючий образець бачив ти Гарасиме там, де чоловік готовив Шевченка на учителя танців, та маляра стайнів, парканів, саней і тачок. Чоловік щирий, але не знає на світі більших вартостей понад ті, якими він орудує в своїй вузькій громаді. Я Гарасиме, виводжу з цього образка таке правило: дай маленькому розумові велику справу, то він переробить її на таку маленьку, як він сам. А дай великому розумові справу малу, то він буде підносити її до своєї висоти. Бери таки Шевченка: сам він був великим, отже старався і цілий свій нарід піднести, з рабів хотів зробити вільних людей, з несвідомих хотів зробити розумних. А оцей, як там він, малий чоловік, знижав би того ж великого Шевченка на маленького ремісника одної одинокої громади — на танцюриста і маляра стайнів. Та й ще не хотів би заплатити йому за працю навіть тільки, щоби той міг жити бодай так, як всі люди живуть. Каже — він нежонатий, будемо годувати його “вколію”... Чи може бути щось нище? Та, що правда, це був сон, однак ж він показує одну дійсну і вічну сторону життя. От пригадалося: пам’ятаєш, Гарасиме, як я був позичив Кріпакові “Історію України”, щоби читав, а він молоко накривав, доки цілком книжки не понівечив. Бачиш! Для нього книжка була вартісна лише тим, що велика і тяжка, а не тим, що в ній пишеться. І таке всюди в життю буває...

— А вже бляучий образ той четвертий, того, як він... Андермавнта. Це рак на українськiм тілі, проказа на українськiм життiю. Це сором українськiм родові! Щось таке страшне, що нема на нього потрібного слова. Це те, що сам чоловік виколував би собі очі, відрізував би вуха, втинав би пальці, вирізував язик... Сам собі, подумай Гарасиме! Та й не собі одному, але і дітям своїм, і жінці. Калічив би себе чоловік і думав би, що він так стає кращим, здоровшим та поважнішим. А є такі, Гарасиме, є такі!

Кум Павло аж почав обтирати піт з чола, що виступив великими краплями. І в хаті настала довга хвиля мовчанки. Замовк кум Павло, та й ані я, ані моя жінка не відважилися тиші переривати. Аж по довгій хвилі почув кум Павло знов:

— Інтересний дальший образ, що ти оповідав. Це те саме, що з тим передпоследним. Ріжниця лише та, тут готовили Шевченкові працю на ширшій просторі, отже тимсамим ніби поважнішу. Але всеж дрібна, маленька, буденна, хвилюва... І тільки ж її, така сила силенна, як і в там тім образку. Точно так, як говорить жид Яремі в Гайдамаках”:

Піди кобилу приведи,
Подай патинки господині,
Та й принеси мені води!
Вимети хату! Вноси дрова!
Посип індікам! Гусям дай!
Піди до льоху, до корови...
Та швидше хаме!... Пострівай!
Упоравшись біжи в Вільшану,
Їмості треба... Не барись!

Точно так! Схочуть мати Шевченка, Костомарова, та Грушевського подорожуючими лекторами, збирачами грошей, організаторами кооператив і сумківських гуртів, гостями на вечорницях, журналістами, політиками, дипломатами, делегатами, секретарями на зборах... Яка лише вирине потреба, хоч би найдрібніша, так всюди будуть ними послуговуватися, як найзвичайнішими наємними робітниками. Навіть не фабричними, бо там дають одну роботу, відповідну до вмілости і можности чоловіка. А тут ні! Тут заставлять до кожної праці, яка на світі є і яка прийде кому на гадку, і будуть вимагати з кожної гарного звіту. Ану, покажи, чи твої промови дуже людей захоплюють! А скільки заснував кооперативних крамниць? Чи великі успіхи є за тобою в тій кожній роботі, що тобі кожного дня даємо?... Коли ж покажется, що з Шевченка не великий публичний промовець, що з Грушевського слабкий кооператор, що з обох ніякі колектори, так їх признають цілком безвартісними людьми. Непотрібними, що лише дармо хліб їдять. А це тому, Гарасиме, що такі не розуміються на провідничих таланах, ані на тревалих вартостях взагалі, а тільки на хвилиній справности потрібного їм звичайного робітника, яким вони послуговуються... В них “Історія України” на те, що-би нею молоко накривати...

Відітхнув кум Павло, напився води, та знов:

— Сон воно, Гарасиме, але тут розкривається велика правда. Коли нарід має провідничу клясу лише з таким розумом, то вона не піднесе і не поведе народу до тих висот, до яких сама не піднеслася. Замість низьке до високого підносити, вона буде високе до низького нагинати. Вічне за хвиливе заміняє. Дасть право первородства за миску сочевиці, як то Біблія говорить. Високе буде для неї непотрібним, завадою, тягарем. Чимсь ненормальним, а надаті — незрозумілим. Як дитині незрозумілі справи старших...

Знов хвиля мовчанки, яку вже я перервав.

— А що ви думаєте про той послідний образець? — запитав я кума Павла.

Кум Павло підняв голову, лице заясніло, та:

— Це була велика розкіш, коли ти почав розказувати, — каже, — та й ще дуже велика! Тут доперва побачили ми той високий щабель, на яким великі розуми стоять. Шкода, що мене там не було, Гарасиме, а я був би того незнаомого обняв, як рідного брата. От коли б Господь обдарував наш нарід хоч одним таким чоловіком!... Та добре, що хоч приснився, а то давніше такі в нас навіть не снилися. Знак, що ми вже йдемо до кращого, вже нас Господь милує. Та й... От коли б ти був ще запитав його, як він називається і що це за сторона, так може справді десь така свята душа є, отже треба би було її відвідати, та й ще чого більше навчитися. А славний чоловік! І ще, — кажеш, — дав Шевченкові калитку повну чогось, як поважний пиріг?... Ну, Гарасиме, це ще більше мені показує, що він великий чоловік. Він великі свої слова великим ділом запечатав! А то буває, що слів гарних в людей є багато, та коли прийде до калитки, то вже не тее... Та ще щоби сам чоловік догадався, що треба без примусу зложити на вівтар святої справи свою десятину. Ей, шкода, Гарасиме, що мене там не було, а я був би і від себе дав калитку — хоч таку, яка в мене є. Правда, я і так дам — дам для тої справи, для якої Шевченко працював, але ж і йому самому сердешному треба би дати. Бо великі розумні і провідничі талани, це ті джерела, з яких вся животворча вода випливає. Захедбаєш їх, так вони намулом позасуваються, позахрясяють, а там і цілком висохнуть. І нема тоді води нікому — ані людям, ані звірині, ані птиці, ані деревині. Отже благословенний той нарід, що залопадливо піддержує своїх провідників, як наче б то свої народні очі,

свої вуха, свій розум, свою народню совість... Як джерела свого життя...

Ще довго на подібний лад кум Павло одушевлявся та хвалив, аж поки втомився. А вже на кінці каже:

— Гарасиме, коли той незнакомий ще раз присниться, то не забудь поздоровити його від мене. Памятай, не забудь! І запитайся, як він називається...

Не стало мені вже більше терпцю і я кажу:

— Одну тайну вам відкрию...

— А що таке? — питає з поспіхом кум Павло.

— Таку тайну, — кажу я тоді — що тим чоловіком були ви самі. Я лише не хотів вам того казати. Ви, як вас тепер бачу! Це ви казали, що це ми оба про бджіл говорили, та що будемо Шевченкові хату будувати. І ту калитку це ви дали...

Слухає кум Павло, тай руки опустив, наче б зів'яв. А там:

— Так це ти з мене жарт зробив, Гарасиме?

— Може й жарт, — кажу, — але дай вам Господи ще довгого віку, щоби ми могли з вас ще нераз такі жарти робити!

Похитав кум Павло головою, та:

— Ну! Не догадався я, що це ти таке, тай давай самого самого себе розхвалювати. Аж тепер ніяково. Бо і хто ж я такий? І що доброго я коли зробив?... І ще кажу: Поздорови його від мене...

Весело стало кумови Павлови, весело стало всім нам. І тоді моя жінка:

— Гарасимови снилося про вас таке, яке він про нас завжди думає. Тай за нинішню науку треба вам щиро подякувати. Бо кілька ми доброго навчилися. А коли б Гарасим був сказав, що це ви були, то ви нічого не сказали б.

Довго ми ще говорили та толкували. Вже другі лівні проспівали, як ми від кума Павла до дому вибиралися.

ВЕЛИКОДНИЙ СПОМИН.

Немало води з Дніпра та Дністра потекло до Чорного Моря від того часу, як ви читали мої Спостереження. А склалося — що не писав я їх. Чому?... Багато про те оповідати.

Але не забув я вас — мої ви добрі Сини і Доньки нашого великого Українського Народу.

Не забув я вас! І нагадуючи в пам'яті минуле, я постановив з нинішнім Великоднем відвідати вас, сказати "Христос воскрес", й оповісти дещо з того, що доводилося мені в останніх літах бачити. Отже слухайте!

**

Кума Павла ви пам'ятаєте... Поважний, статочний чоловік він був колись, а нині ще більше зповажнів. Старший став, волосся посріблилось вже чимало, але й поваги прибуло. Перше я дивився на нього, як на батька, потім як на пророка, а нині він в мене патріярх. Як ті заповітні патріярхи, що перевищали цілий свій нарід і праведністю життя великим громадським розумом. Разом вони і голосителі Закону Божого і державні мужі — не тільки для свого віку, але й для грядучих по них віків. Вони невмирущі...

Таким нині в моїх очах є відомий читачам і читачкам моїх давних спостережень куп Павло. І з його особою я зв'язую нинішнє святочне оповідання.

Мабуть оце дев'яту, або десятую паску будете їсти від того часу, до якого я завертаю вашу думку.

В кума Павла був тоді робітник — Демян. Працював в кума Павла літом, отже і на зиму зостався. Чоловік середнього віку, гарної подоби. Читав багато і вмів здорово думати. А що важне — був дійсним християном, чоловіком наскрізь релігійним. Як той Апостол, про якого Христос казав, що в нім нема облуди. Отже поважав його кум Павло не як робітника, а як гідного чоловіка.

Саме тоді десь серед зими зайшов до кума Павла перехожий — по вигляді ніби українець-робітник, та:

— А не міг би я в вас перебувати? Буде робота, то й поможу, а схочете щось дати, так подякую. Однакж не вимагаю. А що треба — поможу...

Що думав кум Павло — не знаю, але сказав: "Зоставайся!" І чоловік зостався.

Моя жінка була тоді саме в кума Павла. Приходить вона до дому та аж оплеснула.

— Гарасиме, — каже вона, — лихо буде...

— Яке лихо? — спитав я її, не чекаючи.

— Слухай, в кума Павла є большевик. Буде там перебувати до кінця зими. А-я! Якийсь перехожий робітник. Коби хоч кум Павло скоро до нього приглянувся.

— А звідки ти знаєш, що це большевик? — питаю.

— Як звідки? По очах, по лиці, по бесіді... По цілім вигляді. Очи непевні, розбишацькі. Нема тої м'якості, як то в очах добрих людей буває. Гляне — холодно тобі робиться. А лице... Якесь гарбузовате... Ніби людська по-доба, але риси злочинця. І бесіда така ж. Вдає мудрого, поважного, але не чуєш щирости. Віє від нього холодом... Я вже бачила большевиків, то знаю. Тай почуття моє каже, що це большевик... І ще...

— Ну, — кажу, — кум Павло не такий — знає, що робить. Лиха не сподіюсь...

Жінка аж сплеснула:

— І що ти, Гарасиме, кажеш! Адже ж хіба ти не знаєш, що большевизм, це чума, яка заражує все кругом. Там кине отруйне слово, там зловбий усміх, там зневажливу міну... Старшому скаже таке, молодому інше... А ти знаєш, як легко можна зводити на манівці молодих. Я такого чоловіка прогнала б з околиці, а не то з хати. Кинь зерно вівсюги на поле, а за кілька літ будеш мати його повно...

— Вгамуйся, кажу я жінці, бо хоч воно так, як кажеш, але ж кум Павло таки розумний чоловік. Може і він бачив вже, кого він в своїй хаті має...

Та ще не зараз жінка успокоїлася.

**

Показалося, що жінка вгадала. Коли я на загадочного чоловіка глянув, то подумав те саме.

Невдовзі приходить до нас кум Павло і зараз:

— Оказія, Гарасиме! Маємо вдома "товариша"!

— Він лиха готов наробити, — каже жінка.

— Не бійся! — відповідає кум Павло. — Я знаю, кого в хату беру. Він має пляни і я маю пляни. Я всім вдома вже пояснив, з ким маємо діло і що маємо робити.

Слухає моя жінка, та, бачу, аж повеселішала.

— Даруйте, — каже вона кумови Павлови, — але я вас була зневажила.

— Чим? — питає кум Павло.

— Тим, що думала, що не знаєте, кого на подвіря приймаєте.

— От молодиця! — сміється кум Павло. — Ні! Я скажу: господиня і громадянка, що має на увазі громадську справу. Обережна! Я дуже рад, що ти мене таким зневажаєш...

Йшли дні за днями. Новий “товариш” (Михайлом він по буржуазному звався) хоч й обережно, а все стежку собі прокладає. Починає з Демяном, що большевицький лад і має хибі, але це ще найкращий лад. То натяк зробить, що релігія, це буржуазна видумка. То покликаєсь на “науку”, що як то вона доказала цеє і тее...

Поволи зачав підходити до других. А вкінці починає дебатовати і з кумом Павлом. Здається, йому, що знайшов податливий ґрунт.

А кум Павло ніби справді подається. Кінчить все неясностями, непевностями та недоговорками.

— Та хто його знає... Воно ніби так, але... Не наша голова до таких справ... — Ще й руками розведе на знак безрадности.

А Михайлови того треба. Він вже і кумови Павлови до-казує, що були колись хвостаті люди; що Бога нема, а тільки “природа”; що нині “наука” вже й “природу” опановує і невдовзі цілком опанує...

Вже й мені зачинає свої теорії викладати.

**

Кінчилися м'ясиці, прийшов Великий Піст.

В кума Павла, як і в мене, Піст, велика справа, але про те розкажу вам колись. Тепер про те, що почав.

Вийшло таке, що коли всі в кума Павла не їдять з м'ясом, а деколи і з молоком ні, то Михайлови не жалують скоромного.

— Бачиш, Михайле, — каже кум Павло, — в нас звичай, привичка, отже тяжко відвикнути. Та щоби ми не ставали одні другим на заваді, так їдж собі на окремім столі в другій кімнаті. Ми тобі не жалуюмо, але ми... знаєш..... привичка.

І Михайло згодився. Всі по “буржуазному”, їдять постні страви в одній кімнаті, а Михайло в другій по “трудящому”, чоло душа забagne. І всі до Михайло цілком поважно ставляться.

В неділі кум Павло їде з своїми до церкви і Демян з ними, а Михайло ні. Адже ж Церква буржуазна видумка. І ніхто його до церкви не кличе. Воля!

Прийшли “Поклони”, в середу п'ятого тижня посту, вечером. Всі були на Поклонах, крім Михайла. Коли ще туди їхали, каже мені кум Павло:

— Трохи я буду вести перед в співі, а тоді ти, Гарасиме,

бий належні поклони, а пізніше ти співай, а я буду поклони бити. Хто його знає, тільки Господь сподобить мені на Поклонах ще бути. А знаєш, що я всі Поклони пригадую, ще коли малим хлопцем був...

В Цвітну неділю всі були в церкві, всі несли лозу з собою, а Михайло ні.

От настав Страстний Тиждень — але не для Михайла. Люди йшли на Страсти — Михайло ні. Виносили Плащеницю — він не був. Він в усе те не вірить. Він того не признає. Його ніщо не зобов'язує. Він на ніщо не оглядається. Він чоловік з іншого світа, з іншого народу.

В Великодну П'ятницю всі строго постили до Плащениці, а кум Павло до вечера — в усіх було почуття морального обов'язку, тільки не в Михайла. Йому поставили на стіл ковбаси і він зїв, приказуючи: "Для пролетаря нема Великодньої П'ятниці".

**

Великдень... З церкви вернулися по 8 годині. Це біля церкви каже кум Павло своїй жінці:

— Наборзі приготов собі обід, покушайте всего по трошки і приходіть всі до мене на великий обід. Ми на вас заждемо. Можна би й зараз, та не годиться в своїй хаті не кушати свяченого... Завтра ми в вас обідаємо.

Так і було. Заспівали ми "Христос воскрес", покушали по дрібочці свяченого, — тільки апетит роздразнили і зараз до кума Павла.

Приходимо — нас ждуть. На столі паска — велика, як решето, а жовта-жовта, тільки зверху трошки пригнітилася. І писанки — гарні.

А кімната... Я колись вам згадував, що в кума Павла є окрема святочна обстановка. Святочні образи, святочні прикраси, святочна посудина на стіл, святочний одяг, святочна люлька для кума Павла, а навіть мітла святочна. Між святами ви тих святочних річей не побачите, вони заховані. Їх приносять до хати аж на свята.

По святочному настроєві і лица усіх — по великодному. Крім Михайла. Йому наче ніяково. Він немов то з насміхом на все дивиться і не знає, де сісти, де стати, де себе притулити. Чужіший чоловік, ніж був би турок, попавши на Великдень до українця.

Почав кум Павло саджати до стола. Ти, Гарасиме, сідай

там, ти, Демяне, тут... Послідна черга приходить на Михайла. Отже звертається і до нього кум Павло:

— Ти, Михайле, ще не снідав, — каже він, — отже йди до другої кімнати, сніданок є вже на столі, поснідаєш і йди хіба зтягати на купи всяке ріще ось та за горбком. А то колись треба буде там орати...

Бачимо — Михайло слухає і не вірить.

— Що викажете? — допитується він.

— Та кажу, — повторяє кум Павло, — що поснідай і йди ріще збирати та пні. Там, де корчувалося.

Глянув Михайло в сторону стола.

— А Демян піде?

— Ні, не піде, — відповідає кум Павло, — адже ж свято, Великдень...

Почервонів Михайло та:

— Така у вас правда! Одному свято, другому ні. Хіба для мене нема нині Великодня? Хіба я не такий чоловік, як він?

Похитав кум Павло головою і каже повагом:

— Впокійся, Михайле, я-ж тобі зла не заподіяв. Я беру тебе такого, яким ти є. Сам же ти нераз говорив, що релігія, це видумка попів і буржуїв, отже й Великдень в тебе до тих поганих попівських видумок належить. В нас була Молитва — в тебе ні. В нас була Неділя — в тебе ні. В нас був Піст — в тебе ні. Отже звідки може в тебе Великдень взятися?! В тебе всі дні однакові...

— А чому Демян між вами? Хіба він не такий пролетар, як я?

— Ні, Михайле, Демян не є пролетарем. Він своєю вдачею, своїм поведінням, своєю душею господар. В тебе є лиш жолудкові потреби, а в нього і душевні. В його душі є святі справи, є Бог. А в тебе ні. В тебе божеством є жолудок...

— Виходить, що Демян може нині з вами сидіти, а я ні?

— Так! — каже кум Павло, — він може. Він повниен. Бо він точно такий, як я. Бачиш же, що я посадив його між своїми добрими гостями, як рівного...

— А хіба я вам заваджав би?

— Так, заваджав би! Бо ти не наш, коли в нас свято. Ти не учасник свята. Подумай лише: Ми будемо молитися, співати "Христос воскрес", а ти будеш в душі з того всего сміятися. Ми будемо бажати собі і нашому народові щастя, волі, а ти потихо будеш бажати щастя Сталінові, Во-

рошилову, чи якимсь там Нахамкесам. Ми пригадаємо колишні Великодні з нашими батьками-матерями, з дідусями і бабусями, а ти коли б і згадав свого батька чи діда, то хіба зі зневагою. Ми бачимо на столі великі святощі, а ти бачиш лише ковбасу, чи печеню. Значить — небо і земля.

— Ну, але чому я нині мав би працювати, коли ви всі не працюєте? — допитується знов Михайло.

— Не про нашу працю тобі, Михайле, ходять, — каже кум Павло — тільки про наше святкування. Про святощі, яких в тебе нема. Та хіба тобі не однаково, коли працювати, як в тебе нема нічого святого? В тебе ж всі дні однакові. Ти викинув з свого життя те, що було святе твоїм батькам, що святе твоєму народові, отже не нарікай, що в твоїм життю порожнеча. За ню ти собі винен, а не я. В нас свято і зверху і в душі, а в твоїй душі нема свята. Ти не маєш нині святочної одежі, отже як тобі між нами сидіти! Ти чоловік лише для будних днів і буденної роботи... Та вибачай, бо ось в мене гості ждуть...

І звернувшись до святих образів, кум Павло почав: "Отче наш", а там заспівали ми тричі "Христос воскрес". Відтак покрав кум Павло одно свячене яйце на тільки часточок, кілька було осіб, крім Михайла, побажав щастя усім і цілому Українському Народові; тут вже кожний брав кусочок яйця, бажав здоров'я і всякого добра кумови Павлови і опоживав цей символ нашої християнської і народної єдності. А там вже їли, що на чергу приходило.

Що ж Михайло?... Він стояв, спершися рукою на одвірок. Мабуть не знав, що йому робити. А може хотів бачити, як буде наше українське релігійно-родинне свято починатися.

Аж коли кум Павло обділив всіх святим яйцем, Михайло вийшов. Взяв з другої кімнати плащ і пішов на подвір'я. Не снідав. По подвір'ю повів очима на захід, потім на схід (нам від стола видно), наче б шукав, куди краще б йому піти. Однак не рушався з місця. Знак, що його духа не мала перед собою шляху.

Нараз бачимо — Михайло до хати вертається. Очевидно поспідає, а тоді й піде... Та ні! Отвираються двері і Михайло знов перед нами. Але вже не той бундючний, чванливий Михайло, що всіх розуму вчив, це вже інший чоловік — пригноблений, горем прибитий. Увійшов та:

— Простіть, що я був до цей послідної хвилі такий дур-

ний і поганий. Дурний, дурний, дурний!... і як почне товчи тебе кулаком по голові, та все: дурний, дурний!...

Встав кум Павло опам'ятувати.

— Схаменись, Михайле, — каже, — що з тобою сталося... Але Михайло мов не чує. А даліше як не розплачеться.

Пройшла довга хвилина, нім Михайло втихомирився. Тоді починає він спокійніше:

— Простіть мені, господарі цього дому, простіть і ви гості і ти, Демяне, прости. Я дурний був, поганий! Сам сидів в болоті і других туди тягнув. Нині простіть, я каюся. Я хочу від нині бути таким чоловіком, яким повинен кожний українець бути...

Обтер кум Павло собі сльозу з ока та:

— Будь спокійний, Михайле, бо я бачу, що нинішній Великдень буде днем воскресення твоєї людської гідності. Колись Христос прийшов до Закхея і той з грішника став гідним чоловіком. Нині воскреслий Христос прийшов до нашої хати, щоби тебе перемінити. Отже привитай його щиро, як Закхей і сідай між нами. Для тебе є в нас місце.

Слухає Михайло, сльози ковтає, а там і каже: Христос воскрес! Ми відповіли йому, а йому знов ясні сльози по лиці потекли.

Коли Михайло сидів вже між нами, каже кум Павло:

— Мусимо наново зачинати, бо теперішня хвиля важніша від тої, що минула. Це мертвий брат наш з гробу встав і прийшов з нами святкувати.

І знов ми молилися. І знов співали "Христос воскрес". І знов кум Павло всіх одним яйцем обділював.

А Михайло сидів між нами, як новий чоловік. Спокійний, смирний, зрівноважений і вдоволений.

Другого дня були ми в церкві і Михайло з нами. А з церкви пішли ми обідати до мене і Михайла забрали з собою. Він вже наш.

При кінці обіду каже кум Павло:

— Це тобі, Михайле, наука! Сам ти побачив, що в життю є моральні цінності, душевні цінності. Не має їх хтось — він пролетар. Стратиш гроші, так можеш їх легко відзискати, але стратиш те, що святе для душі, то відзискати його дуже тяжко.

Бачу, а Михайло взяв кума Павла за руку, поцілував і:

— Ще раз прошу — простіть! Я від нині буду старатися

бути гідним християнином. А зло, яке зробив, буду направляти.

**

Ось так треба було аж гіркого досвіду, щоби чоловік прийшов до розуму! Виходить, що декому дуже тяжко бути розумним, а дуже легко бути дурним.

Скажу вам щиро, що з цієї історії і я багато розуму набрався. Не від того Михайла, але від кума Павла. Що то розумний чоловік! Ви були би безрадіні на його місці і що найбільше, то сказали б Михайлови: “Забирайся від нас!”, а кум Павло не те. Він не сперечався, але сказав: “Наставився в болото, так я тобі поможу — лізь далше, але я на сухім зостануся. Хвалиш болото, так я не є проти болота, коли воно має бути для тебе — сиди в ній коли хочеш! Я тобі болота не жалую, але близько мене не сідай!”

Думаю, що і всякому з нас оця пригода дасть багато науки — хто поважно прочитає, то розуму набереться. А тоді і сам поставиться до “товаришів” Михайлів так, як треба.

НА МАРСІ.

Ви пригадуєте мій святовечірній сон? Тоді снився мені святий отець Николай. І від того часу багато важних снів мені переснилося. І все сняться в ночі під велике свято.

Воно і не без дива. Самі ви знаєте, що під великі свята знахорі збирають лічничі зілля; що хитруни багато чарівниць тоді коло коров половили. Тай ще неодно буває. Видно отже, що і мої сни мають з святими якусь лучність.

Про один важний такий сон хочу вам розказати.

В суботу перед Зеленими Святами мав я балачку з заможним хрунем. Він аж з дальших околиць, та забрив в нашу сторону за якимись своїми хрунівськими справами.

Стрів я його, як багатьох людей стрічаємо — припадково. Заговорили про се і те, а як бесіда зійшла на громадську роботу, питаю я:

— А чи в вашій околиці є хруні?

Нічого я злого не сказав, як самі чуєте, а чоловік, як не вивіриться на мене:

— І що воно таке, що тільки зачни з ким говорити, а він тобі зараз хрунів згадує! Хіба нема про що інше говорити? Хіба ж те слово таке смачне, чи що? Ей, лиця ви,

люди, не маєте... І кажете, що ви якісь ніби християни, а гірші за поган...

Він своє, а мені зараз щось шепнуло:

— Се, гарасиме, хрунь, тому так людей зацитькує, що-би про хрунів не говорили. Хруні се слово з усіх словників повишкорували би, коли б могли, та що ж, коли не вишкробають з людської свідомости...

Розказав я про те жінці, та їй тоді було не до балачки.

— Багато їх на світі, — каже вона, — та нехай вони собі в сій хвилі. Краще подбаймо, щоби все гарно до свят при-брати. От на подвір'ю повно сміття...

Поралися ми того дня завзято. Діти з подвір'я все не-потрібне попрятали, позамітали. Я їм помагав. Жінка бі-гала сюди і туди, прятаючи. Самі ж знаєте, як воно тоді бу-ває в статочних людей. Вечером позамаювали і стріху і ко-ло порога і коло воріт, а між хатою і ворітьми зелену вулич-ку зробили. Так, як то і в вас буває. Дуже гарно! Зда-ється вам, що то не ваше подвір'я, а якогось вашого статоч-ного сусіда, або що.

Ще краще позамаювали в сінях та хаті. Кругом зелень, аж глянути любо, аж дихати хочеться. А як вже в саму Зеле-ну Неділю ранком посипати татарського зілля пахучого (що то по мочарах росте і в вас воно чи шуваром, чи якомсь так називається), то жінка й каже:

— Бачиш, Гарасиме, як в раю! І хіба людям на землі чогось більше треба над отсе? Таки, Гарасиме, дуже гарно, таки дуже гарно!...

Тай оправді було дуже гарно. Глянув я на жінку, а во-на так по святочному настроєна, аж відмолодніла цілком. Ніби їй десяток літ назад вернувся. І подумав я:

— Серед гарного оточення, то і люди бувають гарні. Коли кругом тебе гарний світ та ще гарні люди, то і ти сам гарний чоловік. Були б ми коло святих, то і самі святости набралися б. А будеш коло поганого, то нехотячи до него діткнешся і вже та грішна саджа на твою душу переносить-ся. Тоді мий, витирай, вишкробуй, поки твоя душа стане такою, як була...

Та не про свята хочу я вам розказати, а про сон, що мав під свята.

Полягали ми спати того вечера пізенько. Тоді саме, як деякі люди вже на другий бік перевертаються.

Заснув я не знаючи коли, бо за дня добре натомився. І як тільки заснув, зараз почало мені снитися...

Сниться воно, що я ніби на Юпітері, а ніби на Марсі. І таки на Марсі. Полетів я туди як птах, тільки що не крилами, але руками махаючи. Так летів з пів години, коли не більше.

Стрінуло мене там зараз кількох марсіян, розпитуюсь:

— А ви звідки, чоловіче?

— З Землі, — кажу їм.

— З яких сторін?

— З Канади, — кажу, — а пошта моя ось така то...

— Ага! — кажуть, — а як ваше ім'я?

— Гарасим Чорнохліб! — кажу я їм.

— Гарасим Чорнохліб! — скрикнули вони. — Адже ж ми про вас знаємо. Добре знаємо! Наш один учений духом літав на вашу Землю, отже потім про вас розказував. Бо він в нас також пише свої "Спостереження", як і ви.

Так почалася наша балачка. Зачали вони розпитувати, чи погідна в нас була весна, як збіжжя виглядають, чи дощу є подостатком, а як зійшли ми на громадські справи, питають вони мене:

— А чи хруні на нашій Землі живуть?

— Живуть! Живуть! — кажу я їм тай дивно воно мені стало, що і тут про хрунів розпитують.

— А на кілька рас ваші хруні діляться? — питають мене даліше.

— Не знаю, — відповідаю їм, — але є їх кілька рас. Є цілком неписьменні, є письменні трошки, а є і такі, що в університетах вчилися. Всякі є, — кажу.

— Еге, то так, як і в нас, — зробив увагу один марсіянин другим, — видно, що воно на цілій вселенній те саме...

Тай повели мене з собою.

**

Опинилися ми на великім майдані, може таким широкім та довгим, як з Вінніпегу до Гімлі. А народу-народу!... Сотки тисяч, а може і більше. І все самі марсіяни — чоловіки, жінки, діти.

— Що се в вас за празник? — кажу я до своїх знайомих.

— Се, — кажуть, — накуве торжество. З усіх кінців Марса посходилися вчені і будуть застановлятися над дуже важною справою.

— Якою? — кажу.

— А такою: будуть застановлятися над тим, до якого роду сотворінь належить хрунь. Бачиш, — кажуть, — він і на людей похожий і близько стоїть до всіх інших звірів. Хочуть, бачиш, в школах про хрунів вчити, тай тяжко їм відповідний підручник скласти. Отже зїхались на наради. А народ зібрався, щоби прислухуватися.

— А чи мені також буде можна послухати? — питаю.

— Можна, — кажуть, — про хрунів всім можна слухати. Це ніяка державна, ані громадська тайна. Це справа наукових дослідів.

Посадили мене потім на переді, недалеко самих учених, сказали, щоби я не курив, бо один з тих вчених диму стерпіти не може і почав я слухати.

Та що звернуло ще мою увагу: ніхто з марсіян не курить навіть ті, що далеко були. А жінки — такі ті слухаючи й одного слова до себе не промовили. Видно, що нарід там більше терпеливий, ніж у нас.

Еге! В нас дослухає чоловік половину Утрени, тай виходить курити. По Утрени знов виходить. По проповіді знов, на “Иже Херувими” знов, на “Прийдіте ядіте” знов. А є і такі, що коли прийде до церкви помолитись, то ціле Богослуження пересидить коло автомобіля. А є і такі, що до церкви цілком не йдуть, в дома курять.

Вчених тих було там п'ятнадцять. Всі сивоволосі, сивобороді, з довгими козацькими вусами. (А “чаплінових” маленьких вусиків таки між всім марсіянським миром я не бачив).

Вчені сиділи при круглім, великім столі. Наради почалися молитвою — знак, що марсіянські вчені люди релігійні. Казали, що в них всі великі справи молитвою зачинаються.

Але в який час дня наради зачиналися, того вам не скажу. Раз те, що на Марсі світ мені не так стояв, як в нас, а друге, що день був хмарний і годі було вгадати, яка се пора була.

По молитві й формальнім отворенню нарад, секретарі повивішували на таблицях портрети найрізномордніших хрунівських типів тай пик, до яких опісля вчені в бесідах зверталися. Що до самих типів, то були різні. Одні в сорочках поверх штанів, а в інших сорочка захована. Були з довгим волоссям, а були і стрижені. В одних сорочка була на

шиї торочком звязана, другі були в краватках, в окулярах, з паличками. Але все ж той самий хрунівський рід.

Важне ще ось що: як тільки ті портрети повивішували, зараз від них понесло таким якимсь немилим духом. Ніби “сконною” заносило, ніби свинюшником, ніби ще якось. Від самих портретів!

Як там кожний вчений говорив, того вам подрібно оповідати не буду. Раз, що я не записував (бо і паперу коло себе не мав), а друге — того було би дуже багато. Я розкажу вам загально, що я там чув. Головний отже зміст бесід був такий:

1. Хрунь належить покищо до сотворінь неозначених. На чоловіка схожий, але чоловіком не є. Тіло подібне до людського, але душі не має, совісти не має, сорому не відчуває.

2. Голова збудована в той спосіб, що передня частина звичайно сильно розвита, себто так, що хрунь може дуже багато їсти, пити і дуже кричати, коли його хто боїться. Ніс великий, ознака великого табачного, таї всякого іншого нюху.

3. Хрунь живиться всячиною. Найлюбішою поживою є ковбаси і дриглі і коли їх запах почує, то покидає жінку і дітей і до ковбас машерує. Нічим його не здержите, бо ланцюги розриває, шнури перегризає (бачите, які хруні на Марсі!). Але при браку ковбас і дриглів може їсти щобудь інше — бараболі, кулешу... В рілньничих школах на Марсі роблено проби: через два місяці годували хрунів ячмінною половиною і ті жили. Тільки трошки схудли.

4. Пити може все — воду, молоко, маслянку, але найлюбішим його напитком є горівка та пиво. І оскільки горівка простіша, остільки більше за нею рветься. Любить таку, що зверху сива, а на споді аж сина — своєї роботи.

5. Ходить звичайно на двох ногах, але може ходити і на чотирох. І деколи так ходить, головню, коли в дуже веселім настрою.

6. Хрунь належить до тих сотворінь, що живе по більшій частині на сухій землі, але не боїться і мокрої. Може спати на постели, а може і в болоті. Сказати б — земно-болотне сотворіння.

7. Розуму в нього нема, як в чоловіка, але дещо розпізнає. Раз робили такі проби: намастили залізну руру ковбасою і показалося, що хрунь облизувався, підсміхався, але

до неї не торкався. Але коли вложили залізну штабу в ковбасу, так зів нічого не завваживши.

8. Щодо нюху то хрунь перевищує всяку іншу тварину. Він чує нюхом не тільки на віддаль простору, але також на віддаль часу. Вибори мають бути за 8 місяців, а він вже такий веселий, так жваво поміж народом звивається — ковбаси та карбованці чує. Раз десь там на Марсі пропали ковбаси в різника. Поліція шукала сама, шукала при допомозі привчених до того собак, та все дарма. А при допомозі хруня зараз віднайшли.

9. Хрунівський нюх найсильніше зазначається в відношенню хруня до хруня. Учений світ на Марсі встановив, що хрунь хруня почує проти вітру через ліс 20 марсіянських миль (Американських п'ять йде на одну марсіянську). Кілько з вітром, того ще не знати.

10. Хруні, це сотворіння, що ходять самопас. З привязі втече, коли захоче, але держати його коло громади дуже легко. Треба кожного ранку кидати по кусочку ковбаси, а від села не відженеш. Роблять і так, що вішають на високій жердці фунт ковбаси — від такої жердки ніколи не відійде. День і ніч ходить, заглядає...

11. Хрунь сотворіння понятливе, можна його багато чого навчити. А й сам любить людей наслідувати, як малпа, або папуга. При людях навчиться говорити — хоч не буде говорити так розумно і совісно, як чоловік. Бачить, що люди моляться, то він і собі губами рухає. Побачить танці, то і собі до танцю чваляє. Навчиться також співати, хоч звісно не так гарно, як люди. Але співає завзято, головню коли горівки покушає.

12. Натура в хруня досить напастлива, свиновата. В суперечці любить послуговатися доносами, любить страшити других державними законами. Вдає всюди великого патріота, дарма, що всі на світі громадські і державні зрадники тільки з одних хрунів рекрутуються.

13. Хрунь сотворіння крайно ліниве, але в небезпеці дуже швидко тікає. Через Марсові канали без труда перекачує.

14. Не маючи душі, в позагробове життя не вірить, і через те лише про земне життя дбає. Поза гробом, — каже він, — нехай само про себе журиться.

15. Серед сприяючих відносин хрунь може дожити і століт. Однак на Марсі таких рідко знайти тому, що марсія-

ни роблять на них лови і їх винищують. Стріляють, троять, топлять, вішають. А довго живуть лише ті, що їх в менажеріях тримають та по цирках возять і людям показують.

16. Але (як я чув) є на Марсі якась держава. Ляхія її звали, так вона має окремі загороди, в яких виховує расових хрунів. Вже багато нових родів виплекала. Ними вона задумує провадити т. зв. “культурну війну” з іншими народами, бо хоче Марс “од моржа до моржа” завоювати. До звичайної війни хрунь не надається, але в “культурній” ніхто йому не дорівняє. Він як донощик, як брехун, як провокатор, як юда, як зрадник всіх переважає. Важне, що ті расові хруні вже на око гладші, на масть культурніші. І за ковбасами, дриглями та горівкою вже не так рвуться. Зате мають великий апетит до грошей і взагалі до нагромадження маєтку. Щоби маєток зробити, в способах не перебирають. Але майна на користь обертати не вміють. Бувають навіть такі, що сидючи на мішку з грішми з голоду гине. Жалує гроша на хліб видати. Звичайно хрунь!

17. Праця для хруня, що черемця для носа. Не любить він її. Все шукає дурнички, як циган — краде, рабує, витуманує.

18. Сорому майже не відчуває. Плюньте йому в лице, а він деколи ніби і не чує Обітреться тай пійде собі посвистуючи.

19. Жалю в хруня не дошукалися вчені ні дрібки. За ковбасу, за гріш віддасть хрунь на загибель батька, матір, громаду, цілий народ.

20. Хоч хруні на людей похожі, однакож тримаються більше свого хрунівського гурта. Ходять до себе на празники і взагалі всюди люблять з собою балакати. З людьми не люблять приставати. Нарікають, що від людей совістю та релігією заносять.

Окремо говорили вчені про те, яка користь може в будуччині для людей з хрунів вийти. Кажуть:

— З одних сотворінь є піря, з других вовна, з третих молоко, з четвертих мясо, з пятих ще щось, а яка користь може бути з хруня? Піря нема, вовни нема. Мясо давали собакам і свиням, так ті погинули понаїдавшись. Кажуть — має в собі отрую. До праці за лінивий. Корисної думки думати не вміє.

Одно, що лишається, то шкіра. І на Марсі вже навчилися хрунівські шкіри виправляти.

Ця частина нарад була дуже інтересна і вам її точніше перекажу.

Звичайні шкіри виправляють на Марсі так, як в нас, по-чавши від Володимира Великого, завжди виправляли. Мочать в воді дубову кору, накидають туди шкіру, потім ті шкіри мнуть та крутять на великих коловоротах. Деколи і коня до такого коловоорта запрягають.

А шкіру хруня виправляють там, як вони кажуть — радикальними способами.

Найважливіше те, що хрунівську шкіру треба виправляти на живім. Здеріть з хруня шкіру і виправляйте, так вам на ніщо не розлізеться.

Тай дубова кора не має тільки сили, щоби нею хрунівська шкіра виправилася.

Виправлювання хрунівської шкіри відбувається так:

Два здорові хлопці прив'язують хруня до великої колоди, або чогось подібного. Потім беруть... — не думайте, що дубову кору, бо вони кори цілком не беруть. Вони кору гарненько пообструють і тоді тим відземком зачинають виправляти.

В такій роботі треба пильно уважати, щоби шкіру потовчи дрібно-дрібнесенько раз коло разу — перше в один бік, потім в другий. Опісля натирають добре солю і гарячим смальцем поливають. Потім знов починають так, як з початку. А все в двійку. Як хрунь вже старий, то чвірнею.

Таку операцію треба повторити більше разів, відповідно до того, чи шкіра твердша, чи м'якша. Зрештою за багато ніколи не буде, а за мало може бути. На це там пильно вважають.

Ви певно запитаете ще мене:

— А що з таких виправлених шкір роблять?

Але того я вам не скажу, бо і сам не знаю. Марсіяни того дня про таку справу цілком не говорили, а я окремо забув запитати. Я зачав розглядатися по людях, та по тих каналах, що то астрономи через телескопи на Марсі бачать, так і забув. Та нехай. Може вже іншим разом запитаю.

Встав я рано, тай оповідаю жінці, а вона:

— Що ж... На гадці в тебе був хрунь, отже і приснився. Я чула, що ти час від часу щось бурмотів.

— Це я з марсіянами балакав, — кажу я жінці, — я там вже знайомих маю.

Говорю я, а мій п'ятилітній хлопчик слухає, та:

— Тату!

— А що, сину? — питаю.

— А те, — каже хлопчик, — що хруням на землі ліпше жити, ніж на Марсі. Тут на них не полюють, не троять, не вішають. Вони повинні на землю перенестися.

— А то-ж нащо, сину, — аж скрикнула моя жінка, — хіба ж наших нам не досить? Хто знає, які тамті, може ще лютіші, ніж наші...

— Е, ніщо! — відповідає хлопець. — Я того не боюся. Я хочу, щоб було на кого багато полювати, як виросту. Тай шкіри їх буду виправляти. Зроблю собі такий коловорот, тай буду мняти...

Засміялася жінка, тай мені смішно стало. І кажу до жінки:

— Бачиш? Козацька кров! А що то буде, як він виросте!

Жінка нічого на те не сказала, тільки погладила хлопця по головці. Певно думала: "Коби Бог дав!"

На свята мав я що розказувати людям. Довго говорили ми з кумом Павлом про мій сон і він порадив мені, щоб такий небувалий сон і вам розказати. От я і розказую вам на розраду та науку.

“ГУМФРИК КРЕНК”

Ви мабуть не знаєте Гумфрика Кренка. Та певне, що не знаєте, — бо якби ви його знали, коли Гумфрика не було ще тоді на світі, а був тільки Гнат Корбатюк. А тепер будете вже і Гумфрика знати.

Якось раз питаю Гумфрика:

— Пощо ви імя змінили? Адже ж Гнат поважне імя. Колись був великий праведник — Ігнатій Богоносець, святий. Його навіть англійська історія поважно згадує. Можна вам було таким імене всюди похвалитися.

— Е, — відповідає Гумфрик, — я знав, що я роблю. Думаєте, що так собі? Той Ігнатій жив хто знає коли, а ми живемо в 20-ім віку. Тепер велика цивілізація. Треба ж і

нам до культурних людей пристосуватися. А побачите, що й англійці імя того Інгатія змінять на якесь нинішнє.

— Не думаю, — кажу, — бо історичні імена лишаються незмінними. Що раз було, то таким лишається.

Покрутив Гумфрик головою та:

— Побачите! Спімните моє слово. А що до мене, то воно не так собі. Бачите, що я на початку імени лишив “Г”, було Гнат, а тепер Гумфрик. Те “Г” нагадує Гната, а те решта, то здобуток нинішньої культури. Так я злучив давнє з теперішнім.

— Але ж такого, як Гумфрик, я не чув, — кажу.

— Еге! Бо не читаете комиків, там воно часто згадується.

— Ну, може, — говорю, — але що те Кренк?

— Кренк? Адже ж Корбатюк нагадує корбу, а корба по англійськи “кренк”, отже й маєте. Корбатюк має “К”, і Кренк має “К”. І значіння одно і друге те саме. Вдумайтеся, а побачите, що я розумно зробив. Я радив би і вам імя змінити.

— А як? — питаю.

— Як? З Чорнохліба зробити Блекбред. Чи не гарне? А Гарасим, то Гарі. І тоді всім українцям була б велика честь, що мають такого розумного чолові, як Гарі Блекбред.

— Але ж тут не буде “Ч”, а я Чорнохліб.

— То правда. Але без “Ч” можна обійтися. Добре, що є “Г”.

— Може... Але звідки чужі будуть знати, що я українець?

— Звідки? Не бійтеся. По вас подивляться і пізнають. Вони не такі недогодливі. От мене всі знають, — подивляться і зараз питають, чи я українець. А дехто навіть питав, чи я “галішен”.

— Так пощо ж тоді прикривати себе чужим іменем?

— Пощо? Це ж 20-ий вік. Треба до нинішньої цивілізації достроюватися.

— Ну, — говорю, — але Шевченко не зміняв свого імени на московське — Тарасій Шевченков, ані на англійське — на якесь Тері Шумейкер. А який він славний!

— То правда, — потакує Гумфрик, — але він був би ще славніший, коли б змінив імя. Але він жив ще в 19-ім віку, то того не розумів. А нині він змінив би. Або ми повинні його імя змінити... Та я і своїм дітям подавав нові культурні імена. Батько мій був Онуфрій, отже я старшого сина назвав Онкис. Дід мій був Кирило, то я другого сина на-

звав Конкис. А моя жінка Маланка, то дочку я назвав Малгі. Чи не гарно? І букви перших імен моєї рідні я затримав... Навітщ англіїці не мають таких імен, а мої діти мають! Бачите?!...

Я хотів ще щось пояснювати, але жінка моргнула на мене, що дай спокій. І може добре, що жінки послухав.

Бачите ж, що Гумфрик вміє думати, він філософує. На який лад, то інша річ.

**

Гумфрик пригадав мені чомусь славний рід і нарід козодокв.

Знаєте, що колись було дуже славне село, що звалося Козодої. І люди, що там жили, звалися також Козодої. Козодої були людьми дуже старої, мабуть ще передпотопної культури. Мабуть вони з того народу, що записані в історії як "сумерійці", здається, що потомки Ноевого сина Хама, але історія про них мало знає.

Козодої вміли також багато думати, філософувати, і то дуже по практичному. Я знав кльікох козодоїв, то вони мені багато розказували.

Школи козодої не хотіли, казали:

— Нащо дитині вже змалку баки забивати? Школа їх тільки запаморочить. Шкода того розуму, що їм Бог дав.

Читати не вміли і не хотіли вміти, отже не читали, і тому їх очі ніколи не боліли. А зір який! Має 99 літ і 6 місяців, а нитку до голки без окулярів засилить.

Не думали про непотрібні справи, а тільки про волів, коров, овець, курей, плуг, поле, гроші... Про політику і чутти не хотіли. В історію не вірили. І тому їх голови ніколи не боліли. З асперіни сміялися, кажуть: "Ми не пани, яких вічно голова болить".

А що були дуже розумні і практичні, то горівку самі робили, кажуть: "Своя і танша, і смачніша, запах в ній благородний і на всі слабости скорше помагає, ніж купована". А дітей зараз по народженню закропляли горівкою, щоб привикали. А до горілки ще кидали лою, або синього каменя, щоб була ядерніша.

І церкву дуже шанували. Всі до церкви ходили, хоч хто ранше, хто пізніше, як кому випало. Найранше приходив дяк, бо йому платять, а про себе кажуть:

— Хіба нам хто платить, щоб ми мали позаранках до

церкви зриватися. Вона не втече. Застанемо. То лише до суду треба на час ставитися.

Але на Різдво, Йордан і Великдень церква була завсіди майже повна. І дуже мало було тих, що привіс паску святити, а паски вже посвячені. А хто спізнився, то не з байдужності, але заспав. Адже ж не буде когута в хаті примати, щоб будив.

Було, що коли дяк зверне увагу, що він починає, а в церкві нікого нема, та зараз всі:

— Ти дивись в книжку, а не за нами, і читай, що до тебе належить. За себе і за нас молися.

І дяк замовкне, бо рація.

Також в ніяку “народну справу” не вірили, отже ніяких жертв не давали. Кажуть:

— Або нам хто дає? Один Бог нам дає, але ви йому молилось, а грошей він не хоче. Коли щось маємо, то для себе, а не на роздавки. Нам і без “народної справи” добре.

Коли коршма згоріла, то громада шинкареві ще кращу збудувала. В цілій околиці такої гарної коршми не було. Бо Козодої і на красі розумілися.

Словом були це практичні і щасливі люди. Нікому клопоту не робили і не хотіли, щоб їм хто робив. Жили собі спокійно, затишно, як колись пустинники в пустинях єгипетських, лише що Козодої були жонаті.

Козодої пригадали мені Гумфрика тому, що і він походив з тих сторін, чи таки і з того села. Він вже був письменний, знав про 20-ий вік, може деколи брав вже аспіріну, а позатим була в нього вся давня практичність його предків і вся їх філософія.

**

Якось пізніше знов побачив я Гумфрика, а він:

— Знаєте, кому на світі добре?

— Тим, що здорові і не мають недостатків, — кажу.

— Так, так! — потакнув він, — але я маю ще когось на гадці.

— А кого?

— Редакторів!

— А чому їм так дуже добре?

— Ще й питаєте... Сидить собі, курить, нічого не робить, і тільки гроші рахує. Сонце його не пече, черевиків не дре... І що хоче, то в газеті поміщує, — того похвалять, того поганять...

— Але ж він і пише, — кажу.

— Та що пише? От повигинає з других газет і дає до своєї.

— Але ті другі редактори мусять писати.

— Та де! І вони витинають.

— То що ж витинати, коли ніхто з них не напише, — говорю.

— Е, вони мають таких, що за них пишуть, а редактор тільки махне головою, що добре і кінець. Та подумайте, що з цілої Канади до редактора гроші йдуть. Я нераз жалу, що мене на редактор не вивчили.

— Та нащо вчитися, — кажу, — коли він нічого не пише.

— Е, не кажіть! А як йому часом треба показатися, що він вчений.

— Але ж люди присилають до редакції свої писання, свої дописи, то він мусить перечитувати, поправляти, переписувати, переробляти. От я нераз писав, то і за мною поправляв.

— За вами? А то як? Щоби він поправляв те, що я написав? Не дочекає! Я вам покажу, що як я напишу, то мусить написати слово в слово.

— Що ж ви напишете?

— Що? Буду писати свої спомини, як я жив, як я господарства добровився. Маю що писати!...

Було перед Рієдвом, як заїхавши до Вінніпегу зайшов я до редактора "Українського Голосу". Увійшов і бачу, що справді нічого не робить, а лише чіхається в голову.

— Мабуть роботу скінчили, — кажу.

Він похитав головою.

— Хіба її можна скінчити, — говорить він, — вона мене заголомшує. Мені вже світ закрутився. Одні сваряться, другі виписують дурощі, а ти ломи собі голову.

— А що таке? — питаю.

— Багато... От якийсь Гумфрік прислав ніби спомини і я не помістив, а тепер свариться. Хотів, щоби все було слово в слово, як він написав, а воно ціле не варта нічого. От гляньте...

І подав мені яких 25 карток написаного. Почав я читати вголос:

"Коли я родився того не памятаю, бо був ще малий. І казали, що тоді була велика заметіль, бо хтось повісився, і

Захарко Переступець йшов з ярмарку, заблудив і замерз коло Несторового дубка. Бо коло того дубка мав він і пасіку, там були і вишні й одна висока черешня, але ягоди на ній були гіркі. А мати Несторова була родима чаріниця, казали, що вона на Великдень йшла до церкви в дійниці (в скіпці). Але того люди не бачили, бо то треба знати, як таку відьму в дійниці можна видіти...

Перекинув я дальше, а там:

— В нас було дві корови, червона і чорна. То червона була смирна, а чорна ні. Любила колотися з худобою і раз як зачала, то ріг зломила. Вона була чорна, але мала на чолі білу лисину, як зізвездочку. Але давала мало молока, то її продали дякового брата синові, то він казав, що добре доїться... Казав, що за ніщо її не продав би. Вже Мартко Лейбах давав йому добрі гроші, а він таки не продав...

— Бачите самі, що це за спомини, і про що, а воно таке ціле. І як його містити та й нащо? Хто знає того Лейбаха, чи то Переступня? Та ще хоче, щоб містити слово в слово, а тепер свариться той якийсь Гумфрик.

— Я його знаю, — кажу. — Це Гнат Корбатюк, що змінив собі ім'я.

— Ну й бачите!... А ось знов — читайте. Це виказ збірок... — І я читаю:

— Пані Іван Перетіль доляра. Пані Яцко Кметь доляра. Пані Грицко Хмель... пані Гнат Кисіль... пані Ярослав Покотило... пані Василь Горбатюк... пані Гаврило Ткач...

Подав мені редактор посмертну згадку. Вмер якийсь Маріс Кендрик, оставив жінку Приксі, дочку Никсі та сина Луя-Моріса. Померший був свідомим українцем, дуже любив і шанував все своє, і дітей виховав на добрих українців. Син — перший футболіст в околиці і по українськи розуміє...

— Бачите, — каже редактор, — від чого в мене заворот в голові. Розумійте і робіть з того, що хочете. Буде ганити — сваряться, а хвалити нема за що. Дурійка деяких людей чіпляється. Жінки беруть чоловічі імена, дітей звуть хто знає як... Памятаєте, який був в мене волос, а тепер ледве четвертина лишилася. Вже я і якісь масти брав, та що... Масть зверха, а те, що мучить вас в голові, своє робить...

— То якоїсь масти, та й пекучої треба деяким людям, — кажу, — то може й вам допомогло б.

Редактор аж сплеснув.

— Правду ви кажете! Та де тої масти дістати? А вона й мені допомогла б.

Поговорили ми ще, а як я забирався, то редактор знов почав шкробати голову. Мабуть від того шкробання він і лисіє.

ЯК КУМ ПАВЛО ПРОДАВАВ КОЗИ

На весні 1948 року, приїздить до кума Павла наш чоловік. Приїхав автомобілем, не новим — не старим, десь з того року, що і ваш автомобіль.

А приїхав, щоби пару кіз в кума Павла купити. Треба ж вам знати, що в кума Павла є гарні кози, всіх шість.

Кум Павло дуже поважав Гандію, того гіндуського великого патріота і філософа, отже як довідався, що головною поживою Гандія є козяче молоко, то і собі кіз розстався.

— Ганді розумний чоловік, — сказав собі кум Павло, — отже знає, що людині на здоровля виходить. Треба і мені козячого молока покушати.

Та інша причина була в того чоловіка, що за козами до кума Павла приїхав. В нього дочка слабувала, отже лікарі сказали, що повинна пити козяче молоко.

Як вже обговорили козячу справу, то бесіда зійшла на світову політику, на атомічну бомбу, на всі ті держави, що на невинну Росію війну готують. І почав той чоловік:

— Яке наше тут життя, подумайте!... Уряд дбає лише про себе, капіталісти лише дивляться, як тебе використовувати, і ти не певний, що буде завтра. Не те там... Там нема капіталістів, нема неробів. Працюєш в колгоспі і знаєш, що уряд журиться, щоби тобі нічого не бракувало. Таке саме, коли працюєш в фабриці, чи в копальні. А заслаб, — посилають тебе на Кавказ, чи на Крим лічитися. Там, де перше лише буржуї лічилися. Коли ж здоров, то дають тобі вакації і їдеш собі десь над море відпочивати, а все на кошт держави. Так і повинно бути. Правда, працювати треба, але не тільки, як тут, і за те маєш все, — хату, одержу, поживу, лікарську поміч, конечні вигоди... Не дармо ж нашого батька Сталіна так величають...

Я до бесіди не мішався, а кум Павло уважно слухає і лише головою похитує, притакує. Якже чоловік скінчив, кум Павло ще немов думає та головою похитує.

— Бачу я, — каже тоді чоловік, — що і вас це журить. Так, як нас всіх свідомих.

Хитнув кум Павло ще раз легенько головою і каже:

— Ще і як журить! А знаєш ти, що мене найбільше журить?

— Ну, чому не знати, — те що нас всіх.

— Еге, еге, — притакнув кум Павло, — журить мене, що ти тут так гірко бідуєш, а до тої щасливої Росії не їдеш. І не доїдаєш, і не допиваєш, і в лахах ходиш, і за завтрішний день не певний, а не їдеш туди, де людям так щасливо жевється. От що мене журить! Коли б я був тобою, то я вже давно був би в Росії.

Побачив чоловік до чого це веде.

— Е, я вже бачу, що в вас на гадці, — каже. — Та хіба ж я досить тут не напрацювався, то ще мені туди волочитися?

— Ні, я цілком поважно говорю, — каже кум Павло, — цілком поважно! Лише подумай: продаєш одного дня, що маєш, гроші в кешеню і за два тижні ти вже з жінкою і дітьми в Росії. І новий світ тобі відчиняється. Всюди лад, всюди правда, визискувачів нема, а лише самі товариші, уряд про тебе дбає, дає всяку поміч... А невдовзі кличеш своїх тутешніх товаришів, щоби туди забиралися. Тоді і я туди їду...

— Е, вже бачу, що в вас на думці...

— Те на думці, що кажу. Хіба ж я тобі лиха бажаю? Я ж рад, щоби тобі було добре...

— Е! Їдь, волочися... Я вже досить тут наволочився...

— Так, так, але я рад, щоби ти більше не волочився. А їзда до Росії не є волоченням. Як тільки почнеш своє господарство випродувати, ти вже одною ногою в Росії, вже всіх тутешніх лих позбувся. А сів на залізницю — вже щасливий. Сидиш собі, покурюєш, відпочиваєш, співаєш і з капіталістів смієшся. А мені дякуєш, що я порадив тебе туди їхати. Хіба нетерпеливишся, що поїзд заповоли йде, що корабель поволеньки сунеться, А захотів би, то можна літаком. Коли ж заїхав туди — ти вже як в рідної матері, — в такому світі де нема ні печали, ні воздыханія, як то на похороні співають...

— Ну, а чому ви не їдете?

— Я? Коли б я думав так, як ти, то давно поїхав би. Я показав би ділом, що я вірю в те, що говорю... Отже і ти покажи.

— Е! — каже тоді чоловік, — бачу я, що і ви до тих належите...

— До яких? Хіба ж я тобі зла бажаю? Я раджу тобі їхати туди, де добре. Сам же ти кажеш, що там добре. Я поважав Гандію, отже як довідався, що він високо цінить козяче молоко, то і я собі кіз роздобув. І не жалую, Так і ти зроби. Кажеш, що в Росії добро, отже їдь і покушай того добра. Я повірив Гандію і не жалую, отже ти повір Росії, а так само не будеш жалувати.

Тут встав чоловік, взяв капелюх та:

— Видно, що сватами не будемо. Я собі кіз в інших людей знайду, — і подався з хати. За хвилину тільки за ним задудніло. Тоді кум Павло:

— Маєш, Гарасиме, большевицьку правду. Язиком говорить одно, а ділом робить друге. Це тобі маленький вірець тої великої Росії, що таксамо світови говорить одно, а робить цілком що інше...

Подія та лишилася дотепер живою в моїй пам'яті, отже і вам я її оповів. А може вона вам придасться, коли б знов той чоловік, або його товариш, заїхав до вас купувати вже не кози (а в вас кіз мабуть нема), але приміром підсвинки. Отже почніть ви так, як починав кум Павло, а побачите...

ЛІСТА ЖЕРТВОДАВЦІВ

на Видавничий Фонд о. Прот. В. Кудрика.

БРИТИШ КОЛОМБІА.

Ванкувер:

П. Мельничук, О. Клюкевич, Ф. Богдан, Ст. Москаль, о. С. П. Симчич, Ст. Крипс, Т. Куцак, Ан. Корпан, В. Дзебин-бинський, Ст. Темчишин, Ів. Грабчак, Ф. Сірий, О. Касюхнич, Ст. Сенявський, І. Торубка, І. Горудка, П. Фігуш, Ст. Кирстюк, М. Сташин, І. Кук, Ів. Лукач, В. Кнішніцький, М. Лазарович, Ів. Ткач, Т. Гузик, В. Токарик, В. Новосад.

Вернон:

С. і Марія Микитюк, Я. Микитюк, Д. Мазій, Б. Ханасик, о. С. Гуцуляк, П. Малиш, Ю. Пенюк, Г. Петришин, В. Гакман, Ю. Павлишин, В. Андрейчук, М. Михайлюк, М. Скорець, Н. Красуцький, В. Несміла, Н. Кучер, Р. Крип'якевич, І. Кучер, М. Білик, А. Сокол, О. Іричук, І. Шевчук, Д. Попович, П. Лучак, І. Чижевський, В. Мойсюк, Д. Пісецький, П. Третяк, Т. Іванчук, М. Бабич, М. Малиш, І. Шмир, В. Винничук, В. Дучак, М. Пір-нак, М. Лучак, А. Шпилей, П. Василик, пані Е. Деліцой, С. Пір-нак, пані А. Грушак, пані Н. Никифорок, В. Луклан, І. Остафійчук, О. Домет, Н. Н. Кучеран, пані І. Вигнан, І. Стан, В. Гаврилюк, Я. Анто-нишин, І. Олійник, пані Ф. Копан, І. Копан, А. Михайлов-ський.

АЛБЕРТА.

Вегревил:

Укр. Прав. Громада св. Во-лодимира, прот. Т. А. Горбай,

В. Підручний, Ф. Музика, П. Зварич, В. Кирилюк, А. Бя-люк, І. Мандрик, А. Зварич, В. Смик, Н. Кирилюк, І. Щер-банюк, І. Дікур, Ю. Шевчук, Яків Яцюк, І. Шапка, О. В. Гордей, В. Зарубій, Н. Байда-ла, П. Субот, Дм. Савчук, Ю. Флійчук, Тим. Воробець, П. Тріска, Іл. Самотюк, Н. Само-тюк, Іл. Малофій, М. Г. По-нич.

Гай Прирі:

Даниїл І. Калявський.

Едмонтон:

П. Лазарович, П. Васили-шин, пані Т. Куриш, прот. Г. О. Василів, Д. С. Фербей, П. А. Пауш, М. Фербей, М. Ма-гус, С. Здріль, о. А. Хрустав-ка, д-р Л. Фарина, д-р Н. Д. Голубіцький, К. Теличко, д-р І. Верхомин, П. А. Міськів, Н. Івасюк, д-р С. Л. Яремчук, д-р Ф. Говда, П. Гриник, В. Гав-риш, д-р Д. Мельник, Н. В. Гричук, С. Папуга, М. Кру-гляк, Н. Малицький, Д. Янда, В. Буряник.

Калмар:

Ст. Мриглод, І. Осьмак, М. Воркун, Ю. Васюта, Степан Олексій, Ів. Яремко.

Мирнам:

П. Кіндрачук, С. Кривяк, В. Ф. Щербань, Ст. Олексій, В. Чапельський.

Келгарі:

Прот. К. Желішкавич, д-ка Галина Желішкевич, Й. Кур-чаба, Гр. Комарницький, пані

К. Ксьондзина, Дм. Кобильник, Мих. Польовий, Ю. Дутчак, С. Копоть, Іван Сеньків, Ю. Строган, Ол. Пасічний, П. Білявий, С. Лисейко, пані А. Данилович.

Мусідора:

Товариство Просвіти ім. І. Котляревського.

Редватер:

Й. Герман, Мир. Музика, Н. Сирник, Ол. Крупник, Вас. Школьний, Ів. Василик, Ів. Мирун, Іл. Качан, Юрко Слободзян, Ст. Федорак, Вол. Сірінг, Мих. Силижин.

Смокі Лейк:

о. П. Сацевич, Н. Гавінчук, С. Попович, Мих. Галіцький, пані К. Франчук, Ю. Преділ.

Торзбі:

П. Фаращук, Ст. Кіящук, Ол. Колодій, Дм. Бабяк, М. Фаращук, Мих. Хруник.

Форт Саскачеван:

Василь Федейко.

САСКАЧЕВАН.

Айтуна:

Петро і Йосиф Крушельницький, М. Базюк, М. Калинчук, Н. Лоцюк, Анд. Татарин, о. Є. Т. Приступа, Ю. Гребенюк, І. Козій, В. Смисюк.

Алвена:

С. Гаврилюк, Ол. Бойчук, П. Сорокан, П. Юзик, Анна Стефанюк, Н. Заячковський, Дм. Андруник, Іл. Місюра, А. Камінка, Дм. Сорокан, Вас. Буджак, Дм. Калинка.

Арран:

В. Федчун, Г. Д. Стратійчук, Іл. Чиж, Ів. Лазарук, С. Березовський, Вас. Каланчий, Пр.

Савчук, М. Тимрик, Н. Ковалюк, І. Луник, В. Марцінюк, Ст. Тимрик, І. Іванчук, Ф. Стасюк, П. Голінатий, Б. Стрільчук, П. Пушкар, В. Буртняк, П. Гаврилюк, А. Рубашевський.

Беніто:

Михайло Грабчак.

Бенкенд:

Іван Сорохан.

Бруксбі:

П. Гивирига, Збірка в домі Ів. Панчишина.

Бюкенан:

Арсентій Стінка, Ем. Василів, Ст. Кінащук, М. Рурак, В. Роляк, С. Збітнів, І. Федак, В. Грона, А. Анака.

Вайнат:

Ів. Мельничук, Петро Мельничук.

Вакав:

Укр. Гол.-Православна Громада Успіння Пресв. Богородиці, Жіноче Товариство ім. О. Басарабової, В. Г. Чопюк, Дм. Чопюк, В. С. Дідух, Е. В. Луцюк, В. Голодрига, Ф. Тацюк, І. І. Луцюк, М. Кіндрачук, Ю. Лоско, В. І. Луцюк, В. Михайлюк, В. Ю. Михайлюк, Ол. І. Михайлюк, Ів. Н. Мохорук, Ю. Костинюк, Ів. С. Михайлюк, Ю. І. Луцюк, Н. Фіцич, Ів. Шевчук, Г. Ференюк, Н. Хомин, Н. Р. Марковський, Ст. Сарчук, Ю. Блажевський, П. Марковський, Ол. Лабач, Дм. Остафійчук, Он. Гришук, Тео. Соколюк, Г. І. Сохан, М. В. Луцюк, Ст. Котелко, В. Гнідий, В. Білокурний, В. Г. Луцюк, О. Гавронський, Ю. Білик, І. Ріпак, Доця Кіндрачук, В. Костинюк, П. Ю. Кіндра-

чук, Ю. Кіндрачук, Ю. Кіндрачук, В. Руснак, Ірина Гринюк, Д. Чернявський, Гр. Фединчук, В. Б. Печарський, В. В. Люцюк, Н. Р. Татевич.

Ватсон:

Давид Токарчук, В. Романюк, Н. Франко, М. Токарський, Лука Полович, Н. Магас, Тома Романюк, Н. Никифорул, о. С. Зузак, М. Охитва, А. Писак, В. Процько, В. Стрільчук.

Вейборн:

Томко Дронь, Никола Крайник.

Винярд:

Суддя М. Стечишин, М. і Д. Марчишин, Й. Лисак, Г. Дмитрук, Дм. Ганкевич, М. Анака, Дм. Остапович, П. Мочульський, Ю. Ріпак.

Витків:

А. Кіндрачук, І. Свистун, Н. Іванчук, Й. Войтюк, І. Боян, М. Іванчук, М. Шпак, В. Никифорул, В. Свистун, Г. Іванчук, Ф. Мартинюк, М. Ничик, Р. Стокалко, Н. Никифорул, Р. Олексюк, В. Решітник, Ф. Котик.

Витовм:

Олекса Залещук.

Вишарт:

Григорій і Олекса Шевчук, Гр. і Олеся Шевчук, Кость Чиберяк, П. Сеньків, панна Маріяна Білокрила, панна Марія Керелюк, Н. Сулятицький, В. Зак, д-р Степан Грабар, Д. Мельничук.

Вонда:

І. Лесько, Гавр. Малько, М. Катаціла, М. Сопотик, Дм. Катаціла, Й. Магус, Н. Курмей.

Врокстон:

Гео. Гарасим, Ю. Репчук, В. Камінський, І. Трофаненко, Гео. Трофаненко, Ю. Руснак, Іван Галай, Н. Трофаненко.

Гадсон Бей:

Укр. Гр.-Православна Громада св. Николая.

Габард:

І. Фульнес, Н. Пилипів, Ф. Хариш, В. Ваврух, А. Колянко.

Гемтон:

Никола Козушка.

Геффорд:

Укр. Гр.-Православна Громада Пресв. Тройці, Жіноче Товариство, Відділ С.У.К.; Сестрицтво при церкві.

Гонеймун:

Укр. Гр.-Православна Громада св. Петра і Павла.

Гомфілд:

Марія Березюк.

Гронлид:

Павло Боднарчук.

Гудів:

Р. Вінтоник, І. Любий, В. Парфинюк, Н. Козакевич, В. Скоробогач, М. Думка, Ф. М. Богай, В. Паньків, В. Грегорій, Ф. Богай, Д. Козій.

Джезмин:

Іван і Евдокія Буряник.

Дніпр:

Гнат і Параска Душка, Степан і Євгенія Гуляк.

Доремій:

Теодор Бурихай.

Донвел:

Михайло Г. Король.

Дувар Лейк:

Михайло Гонз.

Елфрос:

Панство І. Кушнірук, Данило Кравчук.

Енгелфелд:

Дмитро Глек.

Еровгид:

Михайло Буряник.

Елов Крік:

Жіноче Товариство ім. Лесі Українки, Бор. Стельмашук, Н. Паїк, Й. Зіп, пані Анна Борса, Й. Новак, В. Кіндрачук, Мих. Вербний, пані Анна Спелей, В. Войціхівський, Ізидор Грицак, П. Семенюк, І. Дорош, пані Й. Войціхівська, Гр. і А. Романів, В. Савчук, Адам Войціхівський, Ю. Кухта, Євстахій Сороківський.

Інсінгер:

Ст. Савчук.

Ірвінгтон:

В. Панчук, А. Ціпивник, П. Ціпивник, Ів. Оробко.

Ірвуд:

о. Ілля Швець, Й. Бігун, М. Іжак, Н. Дух, І. Голяк, Юліян Наконєць, Євс. Демків, Іван Наконєць, П. Іжак.

Ітонія:

Ор. Гуменний, П. Канасевич, М. Бойчук, Ст. Паламар, Домна Півторан, Стах Гуменний.

Йорктон:

С. В. Пернаровський, о. Л. Дячина, І. Лукий, І. С. Браніцький, Розалія Хабас, д-р М. Ягольницький, І. М. Балацко, І. В. Ковалишин, І. Осьмак, Т. Кирилук, Жіноче Товариство ім. кн. Ольги, А. Єремко, І.

Крикливець, Ст. Гулька, Н. Стратійчук, І. Стінка, Гр. Процишин, М. Антохів, Гр. Ліщинський, Геня Процишин, Норман Волощук, П. Шевчук, Ю. Горбач, В. Вівчар, М. Кіащук, М. Рублець, Гр. Стінка, Ю. Федорак, д-р Е. Цимбалістий, Ол. Скрипник, В. Трофаниук, С. Глуханюк, В. Благут, Дмитро Борис, Ю. Герман, Дмитро Ферниз, Т. Медвідь.

Кадворт:

Ф. Іванишин, П. Грицюк, Ів. Трембач, С. Тріщук, В. Табачнюк, Ів. Івасюк, Ів. Грицюк, І. Котелко, В. Бунка, Н. Гутняк, В. Тріщук, Гр. Сарчук, П. Тріщук, Вол. Раджівон, Яків Кіндрачук, В. Сопотик, М. Струган.

Калдер:

Н. Гусак, Ст. Шибилік, В. Гусак, Фил. Бригідір.

Канора:

Укр. Греко - Православна Громада Пресв. Трійці, д-р О. Кусий, д-р О. Данильчук, о. М. Боднарчук, В. Мисак, Н. Скибінський, О. Горчинський, Ол. Гупка, П. Горчинський, Ор. Мисак, М. Козоріс, Дм. Дутка, П. Смутило, д-р М. Ростощий, Ол. Овчар, П. Ортинський, Г. Ф. Стратійчук, Р. Стратійчук, Анд. Свиначук, Н. Цимбалістий, Ол. Денис, Дм. Денис, С. Трембач, Дм. Худяк, Дм. Тимрик, Й. Трембач, Дм. Палій, Й. Дорогой, М. Ободяк, М. Ф. Кушнір.

Карпентер:

Павло Котелко, Федор Олексин.

Квил Лейк:

Гр. Кудрик.

Келігер:

Ів. Чайка, Вас. Ригус, Тео. Палашук.

Кемсак:

Укр. Греко - Православна Громада Всіх Святих, Жіноче Товариство ім. Софії Русової, Ів. П. Горчинський, Марія Кулачковська, Василина Собєстіянович, Н. Михасів.

Кендагар:

Олекса Мороз.

Кіністіно:

Йосиф Яковець.

Киндерслей:

В. Гуменний, М. Охрій, Ів. Мисик.

Ленвейл:

М. Погорецький.

Лин Лейк:

Василь Перепелюк.

Лідер:

Авксентій Палинчук, Степан Баран.

Маренго:

Михайло Стасюк.

Медов Лейк:

Укр. Гр.-Православна Громада Всіх Святих.

Мелфорт:

о. А. М. Тетеренко, П. Кадучак, Й. Горчинський, Д. Френд.

Мікадо:

Д. і Марія Юрків, Стефанія Путерія, А. Ягольницький, Юліян і Мар'я Ягольницький, Богдан і Євгенія Дучмнський.

Мічам:

Юстин Томашук, М. Клюкевич, М. Климишин, Тео. Рачій, Ст. Боднарчук, Н. Білінський, Анастасія Скіра, В. Ничка, Н. Костинюк, К. Токарчук, Ф. Васкул, Юстина Папіш, Мих. Василовський, Олекса Козак, М. М. Козак, Богдан Сохацький, Дм. Заліщук, Анастасія Марковська.

Нипавин:

Укр. Гр.-Православна Громада Успіння Пресв. Богородиці.

Норквей:

Гр. Охітва, Вол. Адамс, Ол. Буртник, Ів. Бабюк.

Норт Бетелфорд:

Укр. Гр.-Православна Громада св. Івана.

Принс Алберт:

Прот. С. Гребенюк, О. Бендас, С. Михайлюк, І. Скоропат, С. Ружніцький, І. Мельничук, Т. Боднар, Ф. Будник, Укр. Гр.-Православна Громада Пресв. Тройці, Ф. Марусяк, М. Хитик, С. Луцюк, П. Кардаш, Д. Луцьк, І. Щербань, І. Марковський, І. Грицюк, М. А. Зюбрак, І. Воронюк.

Прілейт:

І. Чарнецький, Ів. Райчиба, Ю. Товстий, Єлена Товстий.

Рама:

М. Коисак, Капріян Самчук, Ол. Мальований, Гр. Котик, П. Кравець, Ів. Котик, Ст. Котик, П. Надольський.

Редфілд:

Укр. Гр.-Православна Громада св. Володимира.

Рейнлжен:

Володимир Ковбиз.

Ріджайна:

В. Веселовський, Г. Корпан, о. Ю. Ференсів, В. Мудрий, С. Онишко, О. Пасека, П. Демчук, О. Марчук, Ю. Яківчук, І. Кушнір, Н. Масиник, І. Зенчишин, М. Грегорій, П. Андрейчук.

Саскатун:

Укр. Гр.-Православна Громада: св. Духа, В. Назарук, Ів. Козовик, Ол. Процюк, Федір Скоробогач, І. Мадюк, Відділ ТУС, М. Гринюк, Ів. Глуханюк, М. Петришин, Ю. Кравченко, С. Г. Стівенз, П. Салдат, І. Чайковський, В. Лазарович, П. Ткачук, Ан. Король, А. Воробець, Д. Янів, А. Катрусяк, Р. Чимборик, Р. Кристіян, С. Голубець, В. І. Панграс, В. Бальон, А. І. Ковбель, М. Лубик, І. Білавич, пані А. Гавриш, Іван Мисак, Г. Боєнко, Н. Тріщук, Д. Свіцький, Ф. Кіндрачук, А. Винниченко, П. Оленюк, В. Васильців, Ф. Гриців, Ф. Мочульський, П. Шолоджин, П. Калинчук, Іван Король, пані В. Гнатюк, Жіноче Товариство, Й. Цькуй, В. І. Буряник, І. Стратійчук, проф. Анд. Михайленко, П. Бойчук, Ів. Рубашевський, Н. Лабюк, пані С. Грищук, М. Гарасимчук, Ів. Гнатишин, Ф. Крутий, Б. Чайковський, І. Тесиик, Гр. Оленюк, Ф. Процишин, П. Киба, Н. Рак, П. Дрозда, А. П. Свіцький, М. Великочий, Ю. Троян, Д. Сопотик, І. Доктор, І. Турецький, П. Перчишин, М. Присяжнюк, Н. Гавриш, П. Васильців, д-р М. Бойкович, о. В. Слюзар, І. Білий, Д. Бокшован, Л. Новосад, М. Курмей, І. Кріпкий, В. Б. Кіндрачук, М. Муканик, А. Андрухович, С. Маків, Й. Марковський, Ол. Баран, М. Сорокан, Ів. Мос-

каль, Гнат Гаврилів, Кость Гнатюк, П. Папіш, пані В. Симчич, І. Дутка, П. Остафійчук, В. Коновалик, проф. Д. Максимюк, П. Заліщук, М. Маків, Йосиф Ковальчук, В. Івасюк, Ф. Піняк, В. Михайлюк, І. Олексин, Й. Притула, Ол. Заліщук, В. Заліщук, Інститут ім. П. Могили, Ю. Стечишин, В. Пігач.

Септр:

Анна Філик, Марія А. Філик, Іван Філик.

Сматс:

І. Кінар, Й. І. Кінар, Д. Лабач, В. Кінар, І. Ксьондзина, Мих. Кінар, Й. Щербань, І. Шутяк, П. Костюк, І. Щербань.

Ст. Джуліан:

І. Процюк, Б. Михайлюк, Дм. Дутчак, Мих. Калин, Юрко В. Михаплюк, В. Лабач, Ст. Михайлюк, М. Боднар, І. І. Михайлюк, П. Місюра, Д. Герман, Ю. І. Михайлюк, Дм. І. Михайлюк, М. Чуганюк.

Стінен:

Т. Сеньків, В. Гуцал, О. Анака, М. Гунька, Т. Юкальчук, І. Анака, І. Маленький, П. Цуркан, М. Козменюк.

Сторджис:

П. Юзик, І. Монюк, М. Колот, Ой. Ризнюк, В. Н. Грушка, Дм. Клубок, С. Кеверег, Ст. Корній, П. Кузяк, І. Кінашук, І. Басараб.

Сторновей:

М. Свиргун, Л. Вінтоник, М. Ф. Вінтоник, М. Захарук.

Тарнополь:

Ілія Піпчик, І. Сенчина, Дм. Гнатюк, І. А. Стельмашук, Й. Войціхівський, Ст. Сенчина, Й. І. Лисиця, Л. Войціхівський.

Твей:

В. Савчук, С. Лебедович, М. Остапович, Ст. Папіш.

Фирі Глен:

Гр. Яримій, Д. Яримій.

Фиш Крік:

Олекса Чуганюк.

Фостон:

П. Малешак, А. Малешак, В. Пібула, Гр. Малешак, Л. Смартюк.

Шіго:

Прот. Б. Яковкевич.

МАНІТОБА:

Бісет:

Володимир Гавриш.

Бовсежур:

Панство Ф. Словінський.

Брод Велей:

П. Корбутяк, Ів. Корбутяк, В. Корбутяк.

Брендон:

о. Ю. Туржанський, Т. Бабський, І. Касюрак, пані К. Барилюк, П. Паркулаб, Н. Равлюк, М. Шиндляр, Т. Мороз, В. Чирик, Ол. Овчар, П. Кардаш, Вол. Щурко, Українська Греко-Православна Громада Св. Духа, пані К. Войцюк, Дм. Барилюк, Марія Костецька, пані Франка Бонк, В. Гануля, Дм. Шапка, П. Приведа, Ст. Щурко, І. Шеснюк, Дм. Щурко, І. Паркулоб.

Вайта:

Укр. Гр.-Православна Громада Пресв. Тройці, М. Сторожук, М. Дижун, І. Негоич, В. Онисько, М. Калинюк, І. Н. Цесмиструк, М. Боднарчук, Г. Божик, П. П. Подольський.

Велей Ривер:

Дмитро Шевчук.

Вінніпег:

Український Народний Дім, Брацтво Св. Михаїла (ст.), Укр. Гр.-Православна Громада св. Михаїла, Жіноче Товариство ім. Лесі Українки, Жіноче Товариство ім. О. Кобилянської Іван Соломон, Мих. Барилюк, о. д-р С. В. Савчук, о. Ковалишин, І. Симчич, Анд. Павлик, д-р Т. Кравчук, Анна Фігус, П. Крип'якевич, Т. Д. Гаврисишин, о. С. Герус, І. Н. Олійник, пані Н. Когуська, М. Гаврисишин, Н. Залозецький, В. Венгров, О. Івах, Н. Тенянюк, Вол. Самборський, Гр. Угринюк, В. Древняк, В. Батицький, Й. Голяк, Доця Котелко, А. Сабола, Д. Угринюк, О. Арсенич, Н. Паньків, П. Данько, Надія Негрич, П. Середа, А. Савчук, А. Тофан, Я. Масцюх, М. Симчич, П. Павлюкевич, М. Прокіпчук, Тео. тесарський, М. Кравчук, Гр. Марко, п. Джеймс, Петро і Ольга Войценко, д-р П. Закус, Дест. Н. Бачинський, Д. Лобай, І. Г. Сирник, Іван Литвиненко, В. і Маруся Довганюк, прот. Д. Ф. Стратійчук, Мир. Кравецький, В. і Ольга Кирдяк, Марія Козак, Ю. Волошиновський, Вол. Карпець, Ів. А. Юрків, І. і Вікторія Пушка, Вол. Іщенко, Мих. Папіш, Ар. Шумовський, пані Юлія Попіль, Й. Медвик, Ів. Матвійчук, Н. Котелко, В. Ковальчук, пані М. Боянівська, С. Юськів, М. Яошиш, Н. Папіш, В. Копечанський, Г. Тижук, А. Сарчук, С. Масло, О. Горчинський, М. Крип'якевич, А. Пилипюк, Ів. Воробець, д-р В. Черевик, В. Касіян, Н. Коваль, Дест. М. Григорчук, В. Ели-

няк, Н. Гаджоса, Одарка Грицина, Ів. Озаринський, Н. Влад, А. Крипакевич, проф. П. Кондра, п. Влад (Ст. Джін), Ів. Карасевич, панна Кирилук, Ів. Драбинястий, Ф. Стефюк, Н. Когут, С. Саранчук, М. Бабій, Герман Шевчук, Миرون Литка, Ів. Трач, М. Левицький, Д. Круцик, П. Кіпран, В. Гарасим, П. Олійник, О. Бабинець, Петро Д. Журан, П. Кравчук, Ол. Шаховський, Д. Палагнюк, В. Таский, І. Кавюк, Ст. Яворський, М. Касіян, В. Клебак, В. Понич, Гр. Романюк, панна Галя Таска, пані А. Семенюк, Семен Соломон, пані Фудима, пані Пишнюк, пані Морис, пані Г. Ілюк, пані Патола, П. Ковтун, пані А. Вишневецька, Ів. Вахняк, О. Паліброда, Гр. Соломон, о. Г. Метюк, Н. Гаврилюк, Я. Гельмич, А. Музичук, А. Мізерота, Г. Кушнірик, В. Дудар, І. Балас, Олександр Брик, Федір Онуфрійчук, В. Дячек, Гр. І. Блок, панна Єлена Таска, П. Калушка, Гео. Підлубний, Гр. Фотій, пані Мендрус, В. Фещук, Гео. Маріян, В. Шрайбер, С. Мазурак, М. Магас, М. Махновид, Н. Маріян, П. Гушул, П. Мітенко, о. М. Юрківський, В. Сарчук, М. Бойко, панна Оля Дмитрів, Ів. Сорокан, Н. Кравчук, В. Ілюк, пані Бачинська, пані Воденка, пані Бурдейна, Вол. Савчук.

Гарленд:

Панна Ольга Бабська.

Гардентон:

Укр. Гр.-Православна Громада св. Михаїла.

Ди Па:

Іван Якимів, О. Слука.

Давфин:

Укр. Гр.-Православна Громада св. Юрія, Жіноче Товариство ім. Лесі Українки, Юрко Фіщич, Стефан Гара.

Дорбен:

Павло Осадчук, Анд. Іленко, Ів. Шур, П. Шур, Дм. Митран, П. Герман, В. Полон, П. Бугера, М. Зазуляк, Ник. Бородієнко.

Дуфрост:

Павло Ткачик, Іван Бугера.

Етелберт:

Н. А. Григорчук прот. Ів. Майба, Ю. Карпак, Ан. Гарболінський, Іван Макух.

Ешвил:

Никола Негрич.

Іст Ст. Пал:

Панство Іван Фішук.

Косів:

Андрій Галаберда, Михайло Симчич, Д. Романчич.

Овк Бенк:

Михайло Ревуцький.

Овкборн:

Ю. Карасевич, Ів. І. Мандзюк, Н. Будівський, С. П. Герелюс, Д. П. Коваль, Стах Бородій, Ів. Грицак, В. Івашко, Н. Зюбрак, Н. Бородій, Антін Слонь.

Овк Ривер:

Павло Самець.

Пайн Ривер:

М. Топоровський.

Портедж ла Прері:

С. Петик, І Цуркан, С. Муха, Мих. Задорожний, І. Кушнярик, А. Тимошук, П. Касіян.

Прирі Гров:

Василь Шевчук.

Ретвил:

Олекса Боднарчук.

Риверс:

Н. Й. Мессел, пані Н. Черняш, А. Данел, д-р І. Юрій.

Ривертон:

Петро Онисько.

Роблін:

Товариство Українців Самостійників, Василь Лисак.

Русов Ривер:

Стефан Гавронський.

Сандавн:

В. Тихон, Анастасія Ілюк, Н. О. Шипіт, Іл. М. Гушуляк, Он. Соколюк, Тео. Ілюк, В. Ілюк, Н. Андрусак, Марія Качуровська, Гео. Шкрумеда, І. Ілюк, Е. Халатурник, Д. Білавчук, пані Білавчук, М. Костишин, В. Гушуляк, Теодор Ілюк, Тео. Фишук, І. Верестюк, пані Ілюк.

Сван Ривер:

Павло Самець.

Сенді Лейк:

Н. Солоничний, Розалія Мулявка, Є. Мулявка, Стефанія Мулявка, В. Мулявка, Леся Мулявка, Б. Мулявка, Галена Мулявка, Анна Розалія Мулявка, Тимотей Мулявка, Онуфрій Діди, Тома Мулявка.

Септон:

Петро Мех, Василь Каббло.

Сифтон:

Н. Бажило, В. Кузик, С. Орішко, Іл. Орішко.

Тиндал:

Лев Сабат, Зен. Л. Сабат, Тео. Вавришин, П. Кацалай, П. Гнатюк, М. Гнатюк.

Транскона:

С.Скорупський, Г. Машлянка, В. Мороз, А. Касіянчук, Н. Стефаник, В. Магус, М. Смит, Ф. Бончар, А. Кралька.

Флін Флон:

Укр. Гр.-Православна Громада св. Юрія, Товариство Українців Самостійників, Ф. Киба, С. Олійник, В. Галятовський.

Шортдейл:

Пані А. Фаріон.

ОНТАРІО.

Бімзвил:

Дм. Пачерева, І. Лах, п. Мамрига, В. Ленько, І. Братків, А. Стах, Федь Братків.

Брентфорд:

Ів. Завальський, В. Костюк, Н. Іванець, Гр. Ковальський, П. Немирський, Ів. Ратушняк, Ів. Шабай, Ів. Марчук, Тео. Довголіс, Семен Лесяк, Ол. Швайко, Вол. Паньків, І. Париш, Ів. Бабійчук, М. Квашновський, П. Бюзік, Г. Осьмак, Ів. Бурдейний, В. Кисілюк, Ю. Цисміструк, В. Столяр, П. Мороз.

Бірлінгтон:

Мих. Дацьків, В. Василик.

Ватерфорд:

Жіноче Товариство ім. Лесі Українки, Мих. Дроздовський, Ст. Дворнік, С. Гулька, Ант. Завальський, Марія Шебець, Яр. Гулька, Кость Федірчук, Дм. Нівранський, Мих. Щер-

бань, В. Погорецький, Гнат Галик, Ст. Жигальський, Н. Стахник, І. Галик.

Веланд:

Тео. Мелех, Іван Кірилюк, М. Затичин.

Вест Форт Виліам:

Гр. Бойко, Ів. Шапка, Ів. Костюк, Ф. Ємчук, Вас. Сурмай, Вас. Стасів, протопр. о. О. Новицький, Вас. Бойчук, С. Юрійв, В. Ткач, Ів. Швачка, П. Дубик, Мих. Горбачевський, Мих. Мандзюк, п. Гельмич, Вас. Брилинський, П. Гронський, Ф. Дутка, Ник. Слюзар, Ант. Музика, С. Найдук, М. Козорів, М. Кохалик, Ю. Гриф, П. Великий, пані Ю. Чепесюк.

Вест Торонто:

В. Гринь, В. Бойко, Ів. Халитовський, Ів. Кійко, Корнило Гонта, Ром. Братків, Марія Гужда, Харитон Броєр, Анд. Богуславський, Мих. Бунза, Яків Мірошник, о. П. Гліцький, Семен Кулик, Славомир Улян, Гр. Андрушков, Мих. Кревецький.

Винсонвил:

О. Яремій, В. Яремій, Ф. Романюк.

Виндзор:

Укр. Гр.-Православна Громада св. Володимира, Товариство Просвіти (СУНД), прот. Ф. Керніцький, Іл. Гарасим, П. Сікора, Параска Гарасимів, Анд. Момотюк, Н. Кардаш, Дм. Лазарович, Іван Ярмолук, Олена Венґер, Ів. Трач, Ів. Ткачук, Дм. Лихий, Ів. Побережний, Гн. Стокальський, Іл. Приймак, Мих. Тофан, Он. Гнип, Ю. Андреїв, Лавро Ри-

жак, Богдан Федчун, Ів. Рижак, Мих. Скоренький, І. Боднарчук, Вас. Бодюл, Т. Спитковський, Мих. Чаборик, Н. Семенюк, Єв. Король, Ник. Натишах, Дм. Стах, А. Загалюк, Павло Дуда, Н. Смучок, Вас. Панчук, Ст. Сірий, Ст. Сенайко, Мих. Бойчук, Яків Андріяш, М. Гиренда, Н. Кисіль, Ів. Панчук, Вас. Клим, Вол. Вахна, Мих. Ілаш, Маріян Дуган, Вас. Прокопчук, Ів. Рижак, Мих. Мартинюк, Богдан Гладіш, М. Юрачко, Іван Волошин, Михайло Продан, Іван Палій, Філько Фургаль, Ник. Кушнір, Ю. Сеньків.

Гемилтон:

Прот. Вас. Федак, д-р Ст. Клімашко, д-р П. Шмильський, д-р М. Лазарович, Яків Пуйда, Вас. Ткач, А. Стецик, Яків Маришак, М. Липка, Дм. Кульпака, Юр. Скварчук, Ник. Романів, П. Родчук, Ник. Пилипак, Мартин Вівчар, Вас. Баюс, Ник. Новак, Ів. Будзяк, Із. Олесків.

Галт:

Пан Халатурник, Ів. Сморгун.

Гримзбі:

Д. Хворостовський, П. Дачків, п. Сальовський, П. Кухарчук, С. Пейчів, прот. Й. Тріска, п. Томків, П. Кузь, п. Стефін, п. Кухарук, п. Пиндик.

Кейнзвил:

П. Савіцький, Йос. Горбуль.

Кенора:

С. Ганчарик, О. Барчук, Д. Забитовський, Д. Голота, Ф. Атаманюк, Ів. Пакан, Ф. Гела, Й. Лозинський, Ів. Грищай, Е.

Романюк, П. Горбатюк, М. Гобатюк, М. Ковалишин.

Киченер:

П. Придатка, п. Віпрук, п. Лавринюк, А. Скоп, п. Дер-
жак, п. Жуковський.

Кіркленд Лейк:

Г. Черпаха, М. Грошок, Д. Гаврилюк, Н. Тодоренчук, М. Сусла, М. Радун, П. Товтрів-
ський.

Лімінгтон:

Товариство Просвіти ім. Т. Шевченка.

Лондон:

Ів. Чайковський, Мик. Куд-
ловський, Ст. Рябоштан, Он.
Ковальчук, П. Володенко, Ф.
Подопригода, В. Овчаренко,
Гри. Бабенко, прот. Т. М. Ки-
сілюк, К. Писинський.

Ніягара Фалс:

Д-р Н. Пограничний, Іван
Гладинюк, Ів. Пограмичний,
Павло Кокор, Гр. Гладинюк,
Дм. Пизик, І. Сиротюк, Ник.
Мізібродський, В. Петрушак,
Анд. Кіт, Семен Самець, Пав.
Каміновський, Пет. Корбань,
Павло Гуляй, П. Самець.

Оттава:

Ярослав Буряник.

Ошава:

Укр. Гр.-Православна Гро-
мада Різдва Пресв. Богороди-
ці, Йосиф Семенців, Мих.
Кудрик, Ник. Цалин, прот. М.
Фик, Ів. Тимочко, К. Смика-
люк, Анд. Сенік, Ів. Стезик,
Ів. Куць, п. Семченко, Ол. Со-
сна, пані Фурдик, Ол. Лучка,
А. Білоус, Ник. Стецький, Вас.
Іваські, Тома Манила, Кузьма
Манько, П. Підвербецький,
Пав. Вибраний, Гр. Цимба-

люк, Д. Недошитко, Федір
Кірчик, Вас. Ананійчук, Іван
Китела, Ол. Марчак.

Рейні Ривер:

Анна Макарчук, Юр. Туре-
цький, Євген Караїм.

С. Каюга:

Д. Яремій, Н. Яремій.

Сарнія:

Іван Зазулик, Марія Барба-
за, Сергій Губа, Мих. Голо-
бець, Вас. Стронець, Ів. Гав-
рилюк, Мих. Барбаза, Тео.
Новосад, Мик. Усенко, Іван
Куць.

Скатленд:

Дмитро Іванків.

Содбурі:

Ст. Ємчук, Я. і Марія Запа-
ринюк, Ів. і Анна Конічков-
ський, Юр. і Євфимія Тром-
ляк, Мих. Марченко, Гриць
Гриців, Мих. Назарчук, Мих.
Олійник, Ів. Базар, о. Є. Улян.
Микола Голійчук.

Ст. Кетеринс:

В. Бинковський, о. Ю. Цу-
корн, Ів. Боднар, Ф. Титенич,
Ол. Німий, Пав. Новак, Дм.
Віндзяк, пані Марія Зариць-
ка, Гнат Атаманюк, пані І.
Лакуста, Мих. Мінісора, П.
Деркач, Федір Ковальчук, Г.
Репіцький, панна О. Василь-
ців, пані Анна Сорока, Петро
Комар.

Ст. Томас:

Арсен Іванчук.

Су Ст. Марі:

М. Манчуленко, І. Бренько,
С. Халатурник.

Торонто:

Єлисавета Микдермид, Т.
Гуменюк, Н. Грабовський, Ів.

Гуменюк, пані Анастасія Чумак, С. Крип'якевич, мітрат о. П. Самець, прот. Дм. Фотій, Мих. Деренюк, д-р В. Яремій, Іван Яремко, М. Стеванюк, Ігн. Гужда, д-р П. Гуцуляк, Мих. Білий, Осип Квас, Анна Друль, Ол. Федорів, Семен Юсипчук, Н. Храпко, Мих. Олексавич, П. П. Савчук, Ів. Кирилюк, Р. Остапчук, Вас. Гусак, М. Г. Гарасимюк, Мих. Материн, д-р В. Стечишин, Ів. Михайлюно, Дм. Пригорницький, д-р Й. Горчинський, С. Олійник, Мих. Бойкач, д-р Е. Вахна, д-р Вол. Олійник, Н. Сакалюк, П. Кіт, Ів. Федусь, В. Кубітович, П. Гайовський, Ю. Левінський, Мих. Мишкевич, Ю. Гуменюк, Мих. Мандзюк, Б. Фургаль, Н. Кейван, П. Петрик, Мик. Пилипенко, Трохим Присяжнюк, В. Григоряк, Вол. Лашук, Н. Фургаль.

Форт Віліям:

М. Вен'гер, С. Пуляк, М. Мисюк, М. Сторож, Дм. Курійчук, П. І. Михайлишин, П. Шепелюк, Йос. Хома, о. П. Салагуб, С. Чура, С. Кобзар, Ф. Баран, Т. Стецюк, І. Воронкевич, М. Дирій, В. Сторожук, Остап Карпюк, Тео. Савіцький, І. Павшук, А. Степанченко, М. Олійник, А. Грищик, Г. Гордієнко, В. Мельник, В. Пасічник, Д. Мартинюк, П. Тацу, о. Т. Славченко.

Форт Френсис:

Юрій Підлубний, о. Василь Бойчук, Максим Олійник, В. Дикий, Ів. Гура, Ант. Буар, Ник. Андрушко, Ілія Коцан, Тео. Андрушко, П. Ковальчук, Дм. Бадюк, П. Паланиця, Вас. Криштанович.

Фрутленд:

Іван Слободян.

Перис:

Іван Таврівський.

КВЕБЕК.

Монтреал:

Мітрат о. В. Слюзар, Іван Мудрий, Степан Хомик, Ст. Ст. Брик, Вол. Веселовський, Ст. Гайдичук, Тимофій Гапійчук, М. Комісарук, В. Дутка, Н. Ших, М. Карпів, Т. Татарчук, П. Бучковський, Павло Гордійчук, Ів. Марунчак, С. Саночький, Лев Ішук, О. Кіпібіда, Ілія Барабаш, Т. Мушинський, Яким Редчук, В. Лисобій, Т. Томків, Томко Обух, П. Кошлай, С. Літепло, І. Квартюк, І. Гонсов, В. Білокрилий, Д. Хитарук, В. Мельник, Анастасія Дмитрак, Іван Паньків, Ст. Король, Вол. Дем'янчук, В. Ваверчак, Паранка Бурич, Павло Лах, М. Житинський, П. Гуменюк, І. Гирич, І. Цькан, М. Хомик, С. Якович, В. Виник, М. Подорожний, Т. Гапійчук, І. Смоляк, Вас. Мидинський, А. Гукало, Колісник, Вол. Коченич, Іван П. Німий, В. Мединський, І. Кизишин, Тео. Ткалик, Ст. Байдак, Тео. Бартків, А. Окопна, Мих. Войпан, Морис Русин, Дм. Мокринський, Ант. Грич, Ст. Лучанко, Юрій Дийнека, М. Василишин, Мих. Бабяк, Роман Гриців, П. Филипчук, П. Валькович, С. Кошоловський, І. Якович, М. Колотило, П. Осадчук, Мих. Гарбуз, Семен Левиниць, Я. Лукасевич, В. Левицький, Г. Галуський.

ЗЄДИНЕНІ ДЕЖАВИ АМЕРИКИ.

Дітройт, Миш.:

Степан Яремій, о. П., Іван Товт.

Пембіна, Норт Дакота:

Укр. Гр.-Православна Громада св. Івана Хрестителя, Жіноче Товариство, Никола Клим.

Гелак, Мин.:

Антін Кирилюк.

Ленсінг, Миш.:

Анастасія Забродська, Ярослав Забродський, Борис Забродський, Єлисавета Забродська, Жіноче Товариство ім. Лесі Українки.

З М І С Т :

	Стор.
Біографічні дані о. Кудрика	5
Вступне слово	7
Українське громадянство вшановує працю прот. Василя Кудрика ("Український Голос")	9
о. д-р С. В. Савчук: Прот. В. Кудрик	12
Редакційна стаття "У. Г.": Той, що провадив до вершин	16
В. Батицький: Моє знайомство з свящ. В. Кудриком ..	20
Прот. П. Самець: Кілька слів з нагоди ювілею о. прот. Василя Кудрика	26
Прот. Д. Ф. Стратійчук: Велика відданість для народу	28
Микола Залозецький: З давних спогадів	30
Іван Стратійчук: Він апостол, наш організатор, місіонер і провідник	35
Т. Гуменюк: Людина не слави, а справи	36
Ю. В. Стечишин: Признання йому належить	39
Привітання прот. Василеві Кудрикові	42
О. Лятуринська: о. Прот. Василь Кудрик	52
В. Буряник: Письменницька діяльність о. Василя Кудрика	54
Квіти при дорозі (з писань о. Кудрика)	56
Спостереження Гарасима Чорнохліба (з писань о. Кудрика)	72
Ліста жертводавців	114

